

גיליון מס' 37
תמוז תשס"ד
יוני 2004

מיל"מ

62M

כתב עת לענייני מודיעין וביטחון מבית המרכז למורשת מודיעין

**"היא נעל טלפון"
מתוך תערוכת השלל במל"מ**

כשל מודיעיני במבחן

מי יציל את הבית שלי?

האנשים שמאחורי העשייה

הונאה מערכתית במערכת אל-עלמיין

"האם ידע כל אחד מאתנו לעמוד במקום שייעד לו גורלו?"

מודיעין בחקירה

לחברי המל"מ, לבני המשפחות השכולות, לידידי המל"מ ולכל קוראי כתב העת שלום רב,

זמן רב לא סערה זירת המודיעין בכלל וקהילת המודיעין הישראלית בפרט, כבזמן האחרון. צוק העתים שהביאו תהליכי החיכוך שבין כוחות הביטחון לאוכלוסיות אזרחיות תורם תרומה רבה להעצמת הביקורת כלפי המערכת המודיעינית, ולצורך של המערכת גם להפעיל את כוחה וגם להיות מעורבת בתהליכים מדיניים/פוליטיים שממלא יהיו שנויים במחלוקות ציבוריות.

כך, כבר בגיליון הקודם נדונה סוגיית מעמד ראשי הקהילה וגופי הקהילה לנוכח "הכשל" המודיעיני בסוגיית ההיערכות למלחמה בעיראק. והנה בימים אלה נדרש ראש ה-C.I.A, מר ג'ורג' טנט, לפרוש מתפקידו.

פרסום החלק הגלוי של דוח ועדת החקירה של ועדת החוץ והביטחון לעניין היערכות קהילת המודיעין הישראלית עורר שלא במפתיע גל של התבטאויות ויכוחים הן פנימיים הן בציבור. גם אנו נעסוק בגיליון זה בסוגיית דרכי חקירה ראיות של קהילת המודיעין.

המציאות שנחשפנו לה בשבועות האחרונים בדבר דרכי התנהגותם של חיילי ארצות-הברית כלפי עצורים חשודים בעיראק, ושאלת האחריות להתנהגות זו, מזכירות התרחשויות שהסעירו בעבר הלא-רחוק גם את הציבור הישראלי וגורמים בקהילת המודיעין, הביטחון והממשל בישראל.

אתגר ההתמודדות של מערכת מודיעינית וביטחונית עם אוכלוסייה עוינת הוא אתגר מורכב ורב-מהמורות לנוכח הצורך במידע סיכולי, מיידי ואיכותי. וזאת בעת שנגישות גורמי המודיעין למקורות המידע קשה יותר, אם בגלל עוצמת העוינות של היריב ואם בשל נסיבות זמינות הקשר והמגע עם האוכלוסייה המהווה פוטנציאל לגיוס ולאיסוף.

כך רואים אנו את הקושי ההולך וגובר של קהילת המודיעין של מדינות העולם להשיג מידע איכותי ומיידי על היריב הקיצוני בארגון אל-קאעידה; כך אנו חוזים בקושי של קהילת המודיעין של גורמי הקואליציה בעיראק אל מול המתנגדים מקרב תומכי משטר העבר ומקרב השיעים.

התהליכים המדיניים המתרחשים אצלנו וההכרעה הפוליטית בעניין ה"התנתקות" יעצימו את קשיי שירות ביטחון כללי והשותפים האחרים בקהילה המודיעינית והביטחונית, להשיג בזמן אמת מידע מדויק, איכותי ומיידי לשם סיכול פעילות טרור. לנוכח הקשיים החדשים יתחייבו התאמות של מאפייני הפעילות. דווקא בגופי מודיעין-מסכל עולה לאין שיעור חשיבות מודיעין ה"יומינט", וככל שגורם האיסוף מתרחק מהחיכוך באוכלוסיית היעד, כמו גם ככל שרמת העוינות של אוכלוסיית היריב גדלה, כך יקשה עליו לגייס מקורות, להפעילם ולקיים תקשורת איכותית עמם.

בשנים האחרונות אנו עדים לתמורות איכותיות בהתארגנות השב"כ אל מול השינויים שחלו ביחסים שבין מדינת ישראל לאוכלוסייה הפלסטינית באיו"ש ובאזח"ע. ניכרת יכולת מרשימה להגיע לרמת מודיעין מדויק והוכחו יכולות סיכול מרשימות. כולנו נאמץ ונחזק את ידי השירות ואנשיו, וכמובן את כל גורמי הקהילה השותפים למאמצי האיסוף והסיכול של הטרור משטחים אלה, לרגל התארגנותם המחודשת לקראת יישום תכנית ה"התנתקות", כי בנפשנו הדבר.

בצד הכתבות והראיונות שחובק גיליון זה של כתב העת "מבט מל"מ", היו במל"מ אירועים רבים שחלקם מובאים בגיליון זה. האירוע החשוב והמשמעותי ביותר הוא טקס הזיכרון לחללי קהילת המודיעין שהתקיים באתר ההנצחה במל"מ, במעמד ראש ממשלת ישראל אריאל שרון, במעמד ראשי הקהילה הביטחונית, ראשי קהילת המודיעין וכמובן במעמד משפחות הנופלים והחללים וחברי המל"מ.

הנצחת חללי הקהילה היא המשימה המרכזית של המל"מ ועל כן מוכוונת עיקר פעילותו של האתר להנצחת מורשת המודיעין ולהאדרתה כחלק בלתי נפרד מתהליכי ההנצחה. כך מכלול העשייה במל"מ וכך גם דרכנו במערכת "מבט מל"מ".

יהי זכרם ופועלם ברוך!!!

בברכת חברים

חיים בן-עמי
עורך ראשי

המרכז למורשת המודיעין - אתר הנצחה ממלכתי לחללי הקהילה

מאז ראשית התגבשות היישוב החדש בישראל, ובכל מערכות ישראל מאז ערב הקמת המדינה ועד היום, עמדו אנשי חמ"ן, המוסד, שב"כ ונתיב בחזית העשייה הביטחונית וחירפו גופם ונפשם; לוחמים עלומים שחלקם קיפחו את חייהם בארצות עוינות ואחדים מהם טרם הובאו למנוחת עולם בישראל.

בשנת 1983 חברו יחדיו ותיקי קהילת המודיעין, המשפחות השכולות וגופי קהילת המודיעין, להקים מרכז הנצחה לחללי קהילת המודיעין ומרכז להנחלת מורשת המודיעין - המל"מ. מאז נחנך המרכז למורשת המודיעין משמש האתר הן להנצחה והן מרכז תיעוד חינוכי שנועד להנחיל את מורשת המודיעין לכל בית ישראל ובעיקר לדור הצעיר הגדל במדינת ישראל.

בצד אתר הזיכרון לנופלים ו"מרכז נתונים ממוחשב", האתר פועל להנחיל תרחישים של מבצעי מודיעין; להפיק סרטי תעודה ומורשת; לנהל מרכז מידע למודיעין ולטרור; לקיים מפגשים ודיונים בנושאי המזרח התיכון והמודיעין; ספרייה ותצוגות בנושאי מודיעין. המל"מ פועל כעמותה רשומה ופעילים בה ותיקי קהילת המודיעין ובכיריה, שפועלים בהתנדבות בהנהלת העמותה ובוועדות השונות כוועד הפועל, ההנצחה, המימון, התכנים, הביקורת, קרנות וביטאון "מבט מל"מ".

מל"מ - חברי הוועד המנהל

אלוף (מיל') מאיר עמית, יו"ר

אלוף (מיל') שלמה גזית, סגן יו"ר

תא"ל (מיל') עמוס גלבוע, יו"ר ועדת הנחלת מורשת (תכנים)

יעקב ארטל, יו"ר ועדת מימון כספים

משה סופר, יו"ר ועדת מכרזים

זלמן גנדלר, יו"ר ועדת פעילות חברים

יעקב קדמי, יו"ר ועדת הנצחה

שייקה דליות, מנכ"ל העמותה

יהודה פרידמן, אהוד דויס, נטע זיו-אב, צוות הנהלה

מערכת ביטאון מל"מ

עורך ראשי: חיים בן-עמי, עו"ד

העורך: אפי מלצר

עורכת משנה: בירנית מלצר

עיצוב וביצוע גרפי: עופר שטל

עריכה לשונית: ענת ריינר

צלמי מערכת: טובה שפיצר, ניצן גלפז

תצלומים: באדיבות ארכיון "מעריב"

חברי המערכת: נרי אראלי, אמנון בירן, יועץ קמ"ר למורשת,

בהשתתפות גורמי הקהילה הרלבנטים

ביטאון מל"מ יוצא לאור באחריות וביוזמת הוועד המנהל של מל"מ שימוש מסוג כלשהו בחומר הכלול בידעון זה - אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת של המו"ל

אתר ההנצחה המרכז למורשת המודיעין

ת"ד 3555 רמת השרון 47143

טל' 03-5497019, פקס 03-5497737

mlm@intelligence.org.il
www.intelligence.org.il

כל המאמרים והכתבות המופיעים בכתב העת הם על דעת הכותבים בלבד

כתבות

- 8 נאום ראש הממשלה דברים שנשאו בטקס התייחדות עם חללי קהילת המודיעין
- 9 "הבין את חשיבות ארה"ב להשרדות ישראל..." מרטין אינדיק מספיד את חיים הרצוג מרטין אינדיק
- 10 "צה"ל מנוע מלחקור את מערך המודיעין בכללותו" ריאיון עם ח"כ ד"ר יובל שטייניץ ראינו: חיים בן עמי, אפי מלצר
- 15 כשל מודיעיני במבחן רב-שיח בנושא ביקורת מערכת המודיעין הנחה: שלמה גזית; כתב: איתן הבר
- 22 הונאה מערכתית במערכת אל-עלמיין מבצע ההונאה של מונגומרי בקרב על אל-עלמיין יהודה שפר
- 30 "האם ידע כל אחד מאתנו לעמוד במקום שיעד לו גורלו?" סיפורו של גמליאל כהן ז"ל מ' ת'
- 34 מי יציל את הבית שלי? על בסיס ההאזנה הראשון של יחידת 8200 בדרום מנחם בנטוב
- 36 האנשים שמאחורי העשייה על העובדים והמתנדבים במל"מ אלישבע איילון

מדורים

- 4 צ'א האנכי" התמודדות יום-יום / שייקה דליות
- 5 יומן אירועים סיקור אירועי המל"מ
- 6 גטרכה ארכיון ותצוגה של מסמכים וחומרי שלל פלסטיניים
- 21 אנשים אמריקאים
- 27 מן הסימולוג הסרבי מה חושב אמיר טאהרי על יחסי ארה"ב - אירן / משה לוי
- 28 כאנשים איראניים הוא כבר לא יסלח / אריה אבנרי ("מעריב")
- 33 קבוצה אמריקאית חוות שבעא - העובדות שביסוד הסכסוך / ד"ר אשר קאופמן
- 38 אירש בגידה בפרספקטיבה היסטורית / נרי אראלי ובירנית מלצר
- 41 אוביסין אספר (1) סקירת ספרים בנושאי מודיעין ומזרח תיכון
- 42 אוביסין אספר (2) על ספרו של אביעזר יערי "בדרך ממרחביה" / עמוס גלבוע
- 44 אכנולוגיה ואוביסין איסוף מודיעין מן האוויר / בירנית מלצר
- 45 אנטיק אתר "המרכז למורשת המודיעין" / דני כתרי
- 46 נאסי אוקר על ארבע תנועות אסלמיות רדיקליות, ג'יהאד וישראל / ענת גלאון
- 47 צופן שעשועונים ותשבצים / לירז רפאל
- 48 היסטוריה גאוגרפית - מרחב ירושלים במצור / יעקב מן

המערכת מביעה תודתה לכל מי שטרחה, כתבו ושלחו חומרים לביטאון ומתנצלת על כי לא כל החומר שהגיע לשולחנו נכנס לגיליון זה. אנו קוראים לכל המעוניין לשלוח אלינו חומרים חדשים לגיליונות הבאים.

התמודדות יום-יום

מודיעין. ההתלבטויות בוועד המנהל עם חברי המערכת ענייניות וטוב שכך. המנהלת רואה בביטאון אמצעי חשוב ומנוף להידוק הקשר עם חברים מן המניין, ולא פחות מכך - להחדיר את המל"מ לתודעת חוגים רחבים שייקבעו על פי העניין.

השקעות

צוות השקעות שפועל בתיאום עם יו"ר ועדת מימון וכספים, מר יעקב ארטל, תוגבר השנה בשני מתנדבים, מומחים חיצוניים בשוק ההון: מר צבי יוגב ומר שלמה מעוז. השניים מצטרפים אל יו"ר הצוות ד"ר עמרם אהרוני, ד"ר יהודה שנהב וגזבר המל"מ מר ברוך מזור. ברוח הנחיות הוועד הפועל, ההשקעות נעשות בלי להסתכן יותר מדי, מתוך שמרנות הולמת.

הפקת סרטי מורשת

בימים אלה מסתיימת הפקה בשיטת "תלת-מסך" על הסאגה של יהדות צפון אפריקה. הסרט עוסק בנושא ההגנה והעלייה ממרוקו, טוניס ואלג'יר, בתקופת שנות ה-50 וה-60. המסר של הסרט הוא כפי שהגדיר ראש המוסד בזמנו -

החודש הרכנו ראש לפני 16 שמות שנוספו על שמות 608 החללים החקוקים בקירות המבוך

"להגן על היהודים ולסייע בהעלאתם ארצה". עם סיום ההפקה יוזמנו כל חברי העמותה להקרנות מאורגנות. הפקה נוספת הנתונה בתנופה תביא את סיפור הקשרים החשאיים עם מדינות ערב בתקופת טרום המדינה ובתקופת הקמתה. ההפקה תתמקד בדמותו של אליהו ששון. השלמת ההפקה מתאפשרת בזכות תרומה ייעודית.

משטרת ישראל - אגף המודיעין

ראש אגף המודיעין במשטרת ישראל, ניצב אילן פרנקו, הגיש לוועד הפועל של המל"מ בקשה לצרף כחברים במל"מ את עובדי האגף וגמלאיו וכמובן להנציח את חלליו באתר ההנצחה שלנו.

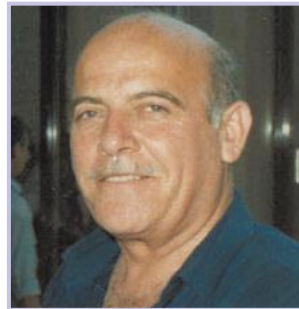
ניצב פרנקו נתבקש להכין מסמך מפורט (כולל משמעויות משפטיות), ולאחר דיון משותף בפורום הוועד המנהל יועלה הנושא שנית לדיון בוועד הפועל ולהחלטתו.

תקנון העמותה

עדכון-רענון תקנון העמותה ונוהליה נתונים בעיבוד בידי צוות מיוחד ששואב את סמכותו מהנחיות הוועד הפועל. הצעה מגובשת תוגש לאישור בתוך כחודשיים.

שלכם,

שייקה דליות (בלומברג)

חודש יוני מסמן את "החציון". שישה חודשים חלפו ומחצית השנה עדיין לפנינו. ואין הדבר קל בעינינו, כי היקף המשימות שקיבלנו עלינו דורש מאמץ רב על מנת שיתאפשר לממשן במועד, היינו בדצמבר. שלובים כאן דאגה ואמונה! לא מזמן התכנסנו, על פי

המסורת, המשפחות השכולות, ראשי הקהילה ובכירה לדורותיהם, ובטקס מכובד ורב-רושם צוין יום הזיכרון השנתי לחללי קהילת המודיעין.

אנו נתונים בתקופת "תור הזהב" של שיתוף פעולה עם כל הגורמים בקהילה, ואנו מתברכים בתשומות הדדיות בין העוסקים במלאכה בכל אתר.

החודש הרכנו ראש לפני 16 שמות שנוספו על שמות 608 החללים החקוקים בקירות המבוך. והרי כל מונצח הוא עולם מלא למשפחתו, קרוביו וידידיו. אציין הפעם את אחד הנופלים, דניאל ארוש ז"ל, שלבו לא עמד לו ונדם מיד אחרי שקיבל את פרס ראש הממשלה על הישג מודיעיני.

חיזיון אור - קולי (מולטימדיה)

הכותרת שניתנה לחיזיון בעת חנוכתו - "העיניים של המדינה" - אכן שיקפה את תמצית המטלות של קהילת המודיעין, וכבר אז ניצלה ההפקה מכלול טכנולוגיות מתקדמות. השילוב הנכון של רעיון דידקטי באמצעים חולל הצלחה שהוקרנה אלפי פעמים ושמעה הגיע אל מעבר לים. עברו חלפו למעלה מעשר שנים, וצוות מיוחד שישב על המדוכה בחן את הצורך לשדרג את המיצג לקראת העשור הבא. בתום הבדיקה, שכללה גם יועצים חיצוניים (כולל כמובן שיקול "עלות-תועלת"), נקבע שהרעיון, כפי שהוא, משיג את המטרות, יעיל ומרגש. לפיכך התארגנו לשדרוג הפורמט הקיים, ובימים אלה ניתן לצפות במוצר המוגמר.

הפקת ספרים

חדשים לבקרים אנו נוכחים ביוזמות של אחת מקרנות המל"מ להוציא לאור ספרים כלליים העוסקים בסוגיות מודיעין וכדומה. לאחר דיון בוועד המנהל ושמיעת דעתו של יו"ר ועדת הביקורת, סוכם: אם הנהלת קרן מעוניינת להפיק ספר ששייך לתחום נוהלי אותה הקרן, עליה להגיש בקשה לוועדת מורשת (תוכן) וזו תגיש את המלצותיה לוועד המנהל ולחוות דעת היועץ המשפטי.

"מבט מל"מ"

המשוב על הגיליון האחרון של "מבט מל"מ" היה ניכר בהיקפו, ותגובות - חיוביות בעיקרן - הגיעו אל שולחני. יוזמות המערכת החדשה נבדקות ברוח חיובית בידי הוועד המנהל, מתוך מטרה לקבוע את השילוב המיטבי שבין הדיווח על פעילויות המל"מ ובין כתיבה מלומדת בסוגיות

סיכום אירועי המל"מ, אפריל - יוני

20/5/04 - ביקור הגנרל לחד באתר.

20/5/04 - ערב מטעם הקרן ע"ש אביבית בנו ז"ל, בבית הספר שב"צ בגבעתיים, בהשתתפות רון בן-ישי.

23/5/04 - ביקור קציני מודיעין מהכוח הרב-לאומי בסיני.

23/5/04 - ערב "מועדון חבצלת" - (ראה כתבה המבוססת על הרצאתו של אל"ם (מיל) יהודה שפר בעמוד 22).

24/5/04 - ביקור שגריר יפן.

27/5/04 - פאנל בנושא כשל דיווח מודיעיני (ראה כתבה בעמוד 15, בעקבות כתבת עמדה של ח"כ שטייניץ בעמוד 10).

המשתתפים בפאנל

27/5/04 - ערב ע"ש בר-לב מטעם מכון דיוויס ואוניברסיטת ירושלים.

31/5/04 - ביקור סגן שר הביטחון, ח"כ זאב בויס.

1/6/04 - ביקור תלמידי בית הספר אמ"ת מדעי-טכנולוגי מכפר בתיה.

9/6/04 - טקס התייחדות ממלכתי לחללי הקהילה (ראה נאום ראש הממשלה בעמוד 8).

10/6/04 - טקס המכינות הקדם-צבאיות.

24/6/04 - טקס השבעת טירוני חמ"ן.

27-30/6/04 - משלחת יידי המל"מ מחו"ל: ל"ו הצדיקים!

אירועים צפויים

1/7/04 - טקס השבעת טירוני חמ"ן.

5/7/04 - ביקור קציני מודיעין ממשטרת ישראל.

12/7/04 - ערב עמותת מודיעין 10.

2/9/04 - כנס החברים השנתי של מל"מ -

תאריך לא סופי !

20/9/04 - אירוע בני/בנות מצווה לילדי עובדי משהב"ט.

מדי פעם בפעם פונים אלינו חברים שמעוניינים לצפות בסרטים עם בני משפחותיהם - דור העתיד. זה המקום להביא לידיעתם כי לחברי העמותה הזכות להביא עמם אורחים לצפות במכלול סרטי המל"מ וכן בסרטים שב"מרכז המידע למודיעין ולטרור" (כולל סרטים שמפיקים גורמים עוינים). המעוניינים לבקר ולצפות בסרטים מוזמנים לתאם מראש בטלפון עם הנהלת האתר.

2/4/04 - כנס חיד"ה (חוג יידי המל"מ) עם האלוף גיורא איילנד, ראש המועצה לביטחון לאומי.

22/4/04 - פתיחת תערוכת "חיילים מצלמים צבא" ע"ש אמיר קרא ז"ל, חלל אמ"ן, בארגונה של האם השכולה הלן קרא. בתערוכה זכתה במקום הראשון יפית אהרוני, חיילת בשירות סדיר המשרתת במל"מ במרכז המידע.

הצילום הזוכה: חיילים עובדים באתר המל"מ בתמונה העליונה: יפית אהרוני

6/5/04 - טקס השבעת טירוני.

11/5/04 - טקס חנוכת תצוגת תערוכת הטרור ב"מרכז המידע למודיעין, טרור והסתה" במל"מ (כתבה בעמוד 6).

11/5/04 - ערב גמלאי אגמון.

13/5/04 - ערב הענקת פרס למצוינות בפיקוד ומנהיגות ע"ש אמיר קרא ז"ל (מטעם הקרן), בהשתתפות אלוף (מיל) דני רוטשילד (בתמונה עם האם השכולה) וקמנ"ר.

17/5/04 - ערב חיילים מצטיינים ע"ש מיטל שדות ז"ל.

18/5/04 - ביקור של חבר הנאמנים מאוניברסיטת תל אביב באתר.

ארכיון ותצוגה של מסמכים וחומרי שלל פלסטיניים

נושאים, שתתעדכן אף היא באופן שוטף.
 ד. ספרייה מקצועית (הכוללת כ-15,000 ספרים בעברית, אנגלית וערבית, בעיקר בנושאי מודיעין וטרור) ומרכז מידע ממוחשב.
 ה. אתר אינטרנט שבו מופצים "לקטי המידע" בארץ ובחול.
 מספר הגולשים בו עולה על 40,000 בחודש, רובם מארצות-הברית ומאירופה.

ו. שירות דואר אלקטרוני שבו מופצים "לקטי מידע" בנושאי טרור והסתה, בעברית ובאנגלית, לקהלי יעד מקצועיים בארץ ובחול.
 ז. סיוע לוגיסטי לצרכני שירותי "צוות המידע", בתשתית המצויה ב"מרכז המידע" ובמל"מ (עמדות עבודה לחוקרים; חדרי הקרנת סרטים; חדרי דיונים).

כאמצעי המחשה לתוצאות הטרור הפלסטיני, יוצב ליד בניין התצוגה אוטובוס "אגד" שפוצץ בצומת יגור בידי ע'ארב אחמד עזת ג'ראדאת, מחבל "הג'יהאד האסלאמי בפלסטין", ב-10 באפריל 2002 (שמונה הרוגים, 22 פצועים). האוטובוס ישמש מעין פסל סביבתי שישתלב בתצוגה ובו יופיעו פרטים על מבצעי הפיגוע הרצחני וקורבנותיו. פרויקט המידע, לכל מרכיביו, נועד לשרת בראש ובראשונה

את כל הגורמים הממלכתיים המעורבים במאבק בטרור הפלסטיני. מוצריו עומדים גם לרשות קהלים מגוונים בעלי עניין בנושא, בארץ ובעולם, כולל אנשי תקשורת, חוקרים באקדמיה, סטודנטים ותלמידים, וכל זאת כשירות לציבור בלא תמורה.

ב-11 במאי 2004 חנכו יו"ר עמותת המל"מ, אלוף (מיל') מאיר עמית וקצין מודיעין ראשי, תא"ל משה שחורי ארכיון ותצוגה של מסמכים וחומרי שלל פלסטיניים שעניינם טרור והסתה. חומרי השלל הללו נתפסו בידי צה"ל בעת מבצע "חומת מגן" ובפעילויות נוספות במהלך העימות האלים ב"שטחים".

הארכיון והתצוגה הם חלק מפרויקט מידע מקיף שנועד לאפשר את הגישה לפוטנציאל המידע הגדול האגור באמ"ן בפרט ובקהילת המודיעין בכלל, בהתמודדות שנתונה בה מדינת ישראל עם הטרור הפלסטיני. במסגרת הפרויקט הפך פוטנציאל זה למידע בלתי מסווג ועם זה אמין, מדויק ומקצועי.

את פרויקט המידע, המתרכז במל"מ במסגרת "מרכז המידע למודיעין ולטרור", מנהל אל"ם (מיל') ד"ר ראובן ארליך, חבר עמותת המל"מ, מרצה באקדמיה ואיש מודיעין ותיק שפרש משירות ממושך בחטיבת המחקר באמ"ן. הפרויקט, הנתון בתהליך גידול והתרחבות, כולל כיום את המרכיבים האלה:

- א. צוות מידע מצומצם העוסק בכתיבת "לקטי מידע" בלתי מסווגים בנושא הטרור הפלסטיני, המופצים לקהלי יעד מגוונים בעברית ובאנגלית.
- ב. ארכיון מסמכים וחומרי שלל בנושאי טרור והסתה (שיתעדכן בשגרה על ידי מסמכים וחומרי שלל חדשים הנתפסים בידי צה"ל).
- ג. תצוגת חומרי שלל בנושאי טרור והסתה מסווגים לפי

עם הכלים הצבאיים, ובה מתקיים מאבק על התודעה ובד בבד מאבק בשטח. תצוגה זו תמשיך להתעדכן באופן שוטף לפי המסמכים והחומרים שייתפסו בידי צה"ל, וכך תשקף את המציאות המשתנה בעימות הישראלי-פלסטיני.

כתובות לתיאום:

טל': 03-7603579/8, זמירה / עופר

אתר: www.intelligence.org.il

e-mail: news@terrorism-information.org.il

מדברי קמנר תא"ל משה שחורי בפתיחת התערוכה

"חשבתי שאחרי שלוש שנים בתפקידי אני כבר לא מתרגש, ובכל זאת, אני עומד פה על הבמה אחרי סיור בפעם השנייה עם ראובן ארליך (אוצר התערוכה) בעולם הקטן שלו, ואני מתרגש מכך שאמ"ן משלב במסגרת האסטרטגיה שלו, גם את המלחמה על התודעה. בשנת 2004 אנחנו כל הזמן מדברים על הצורך לשלב בין המדינה למודיעין, ואם אפשר להרחיבו. התערוכה היא תוצאת עבודה משולבת של מוסד, שב"כ, משרד החוץ, משרד ההסברה ועוד גופים רבים. בסופו של דבר בזכות העבודה המשולבת הזאת נצליח לשכנע זרים בצדקת דרכנו ובעיקר לתת לבני הנוער שלנו, לחיילים, למפקדים ולאזרחים את התמונה האמיתית מהשטח, ולא כפי שהצד האחר לצערי מציג אותה".

מאפייני תצוגת חומרי השלל

תצוגת חומרי השלל, הראשונה מסוגה, כוללת מבחר מסמכים וחומרים החל באמצעי לחימה (כמו כלי נשק שנתפסו בספינה "קארין A") וכלה בפוסטרים, מגינים ותעודות הוקרה, מחברות, דגלים, מסמכים ועלוני. כל אלו עוסקים במגוון ההיבטים של הטרור הפלסטיני והמדינות המסייעות לו, על ממדיו ורבדיו - האידאולוגיים, התרבותיים והמעשיים - ומלווים בהסברים מפורטים בכתב ובעל-פה, בעברית ובאנגלית.

חומרי השלל המגוונים הללו מוצגים בשני חדרים לפי חתכי נושאים שעיקרם: ההסתה נגד ישראל והעם היהודי; "תרבות המתאבדים"; ההתעלמות מישראל במפות הפלסטיניות; החינוך לטרור; הברחת אמצעי לחימה ל"שטחים"; ייצור אמצעי לחימה; מעורבות "הרשות הפלסטינית" ומנגנוניה בטרור; ארגוני הטרור הפלסטיניים (בהדגשת ה"פתח"/"גדודי חללי אל-אקצה"; ה"חמאס"; "הג'יהאד האסלאמי בפלסטין"); הסיוע העיראקי לטרור; טרור ואנטישמיות.

לסיכום

בתצוגת המסמכים וחומרי השלל משתקפות היטב מדיניות הטרור של "הרשות הפלסטינית" והארגונים למיניהם, והמעטפת האזרחית המסייעת לטרור והמזינה את התמשכותו. כל אלו מחייבים את מדינת ישראל להתמודדות בלתי פוסקת שמשולבים בה כלים מדיניים והסברתיים

"אני בטוח כי בעזרת המודיעין נדע לקבל את ההחלטות הנכונות..."

דברי ראש הממשלה, מר אריאל שרון, בטקס התייחדות עם חללי קהילת המודיעין

כ' בסיון תשס"ד
יום רביעי 09 ביוני 2004

אנחנו מתייחדים עם זכרם היקר של חללי קהילת המודיעין - אגף המודיעין, שירות הביטחון הכללי, "המוסד" ו"נתיב" - בהם גיבורים עלומים רבים, שעלילת חייהם הנועזת ומותם בשליחות האומה עודם לוטים בערפל של סוד ושתיקה.

קמ"ן פיקודי של שני פיקודים וכצרכן מודיעין עוד משנותיי כמפקד בצה"ל, וביתר שאת כיום, אני מכיר היטב את סגולות המודיעין ויודע להעריך ולהוקיר גם את העומדים מאחוריו.

באנו הנה להתייבב לפנייהם דום, להוקירם על הקרבתם ומסירות נפשם ועל תרומתם למען ביטחון ישראל. אלמונית הייתה גבורתם, ולרוב בבדידות מזהירה ואכזרית ובריחוק מעיק מן הבית והמשפחה. שמותיהם אינם מונצחים בהיכלות ובשלטי רחובות, ורובם לא ייודעו לעולם זולת למשפחותיהם, חבריהם ומכריהם ולקומץ יודעי סוד. דמויות מופלאות, שעם ישראל חב להם, חוב של כבוד ותהילה שאין לו שיעור - ואין כמו השנים האחרונות, שהיו רצופות בפעולות מצילות חיים שהתבססו על המודיעין המשובח ביותר - כדי להוכיח זאת.

יכולת זו תידרש מהמודיעין גם בעתיד הקרוב. ישראל קיבלה השבוע החלטה בעלת חשיבות מכרעת לעתידה - ההחלטה

על תכנית ההתנתקות, שביצועה יושלם עד סוף שנת 2005.

בעוד חודשים מספר תידרש הממשלה לקבל החלטות חשובות הנוגעות ליישום התכנית. כשנגיע לאותה נקודה יהיה המודיעין נדבך מרכזי בבחינת הסיכויים והסיכונים בפניהם ניצבת ישראל.

בעזרת המודיעין נדע לקבל את ההחלטות הנכונות שייתנו מענה לצרכים הביטחוניים, המדיניים, הכלכליים והדמוגרפיים של ישראל, ואולי גם יפתחו, בעזרת השם, פתח לשלום בינינו לבין שכנינו הפלסטינים.

לעתים נדירות יקרה, שלוחם המודיעין הפועל במסתרים ייחשף לפתע. הנסיבות, הן כמעט תמיד טרגיות. אינני יכול שלא להיזכר כעת באלי כהן השם-ייקום-דמו, גיבור ישראל, שמגילת מעשיו ושליחותו החשאית היו לנחלת הכלל ונחקקו בלב העם היהודי בהכרת תודה ובתהילת נצח. אני זוכר בתוגה ובצער את מראה גופתו התלויה בכיכר מרג'ה בדמשק, לפני 39 שנה לעיני ההמון המתלהם.

ראש הממשלה מר אריאל שרון בטקס התייחדות עם חללי קהילת המודיעין. יושבים (מימין לשמאל): קמנ"ר תא"ל משה שחורי, אלוף (מיל') שלמה גזית, אלוף אהרון זאבי, שר הביטחון שאול מופז, הרמטכ"ל רא"ל משה יעלון וראש השב"כ אבי דיכטר.

דמו של אלי כהן לא כופר. את חוב הכבוד כלפיו וכלפי משפחתו היקרה לא נמלא עד תום ביום שבו ימצא אלי כהן את מנוחתו האחרונה בקבר ישראל.

אלי כהן, כמובן, איננו יחיד. יכולתי להצהיר בפניכם על עוד רבים מאלו שהכרתי, עוד מתקופת שירותי, אבל לקחתי אותם כסמל. דמותו היא רק מופת ודוגמה לאותם גיבורים אלמונים, העושים מלאכת-קודש אמיצה, שקדנית ושקטנית, גם מאחורי קווי האויב, ללא זרי דפנה ושלא על מנת לקבל פרס ופרסום. שכרם הוא עצם עמלם למען ביטחונה של מדינת ישראל.

נעלה עתה על נס את חמדת הגבורה וקדושת הרצון ומסירות הנפש של לוחמי קהילת המודיעין שנתנו את נפשם למעננו. נאמץ אל לבנו באהבה את משפחותיהם השכולות, ולעד ננצור את זכרם הטהור.

חוקים יהיו לתהילה בנצח ישראל.

"הבין את חשיבות ארצות-הברית להישרדות ישראל..."

כך אמר מרטין אינדיק, לשעבר שגריר ארצות-הברית בישראל, בערב שנערך במל"מ לזכרו של חיים הרצוג - מקים אגף המודיעין ולשעבר נשיא המדינה

מרטין אינדיק

לשעבר שגריר ארצות-הברית בישראל

אלא גם תלמיד אוסטרלי מודאג למדיי שישב בכל לילה והקליט את פרשנויותיו. יש לי אוסף מוקלט של הפרשנויות מפי חיים הרצוג במהלך מלחמת 1973. זה בוודאי פריט לאספנים, וכדאי לי לחפשו כדי למסור אותו לשמירה בארכיונים.

אני זוכר אותו בבואי לראשונה כשגריר. במסגרת מטלותי הרשמיות הראשונות, נכחתי בטקס חניכה של גינה באוניברסיטת בר אילן על שם משפחה יהודית מלוס אנג'לס. חיים הרצוג כבר פרש אז, אבל נשא גם הוא דברים באירוע. את האירוע הזה לא אשכח לעולם, בעיקר בגלל הנאום המעמיק שנשא חיים הרצוג. זו הייתה שנת 1995, ארבעה חודשים לפני ההתנקשות ביצחק רבין. הרצוג דיבר שם בבהירות ובנחישות נגד מה שכינה "הקיצוניות המסוכנת של הגוש הדתי-לאומי". הוא הזכיר את אביו ואת העקרונות הדתיים המתונים שהתבססה עליהם המפד"ל בעת הקמתה ובמהלך 20 השנים הראשונות להשתתפותה בפוליטיקה הישראלית. הרצוג הביע את צערו על כך שהתנועה "נחטפה" בידי קיצונים. זו הייתה אזהרה מדכאת מאוד, אולם למרבה

הצער, כידוע לכול, לא מספיק אנשים הקשיבו לה. בהיותו בעל יכולת חריגה לנתח את המצב, לקרוא את המפה ולפעול לפיה, תרם הרצוג תרומה מיוחדת ויוצאת מגדר הרגיל להיסטוריה

בהיותו בעל יכולת חריגה לנתח את המצב, לקרוא את המפה ולפעול לפיה, תרם הרצוג תרומה מיוחדת ויוצאת מגדר הרגיל להיסטוריה ולבניין מדינה יהודית בישראל

ולבניין מדינה יהודית בישראל. אחת התרומות החשובות של הרצוג למדינת ישראל היא הקמת אגף המודיעין שבראשו אף עמד בזמנו. הוא היה אדם שהבין את חשיבות ארצות-הברית להישרדותה ולמצבה

מרטין אינדיק בהרצאה שנשא במל"מ לזכרו של חיים הרצוג

הכולל של ישראל. כנספח צבאי בווישינגטון בשנות ה-50, הוא יצר את הקשרים הראשונים בין צה"ל לפנטגון. ישראל תלויה בארצות-הברית כיום הרבה יותר מאז - ימים שבהם עמדה ארצות-הברית מן הצד וצפתה באמברגו הנשק שהוטל על ישראל, בעוד צרפת היא ספקית הציד הצבאי העיקרית של ישראל...".

דברים לזכרו

"כבוד גדול הוא לי, גבירותיי ורבותיי, לדבר לפניכם כאן, באירוע לזכרו של הנשיא חיים הרצוג. חיים הרצוג היה כידוע לכול אדם גדול, ציוני גדול, ישראלי גדול ויהודי גדול... לצערי, זכיתי לעבוד אתו רק בשלהי הקריירה הציבורית הייחודית שלו. הייתי העוזר המיוחד לנשיא קלינטון כאשר הנשיא הרצוג ואשתו אורה ביקרו לראשונה ב"בית הלבן". בזמן שלטון קלינטון, בביקורם הרשמי

האחרון, כך נדמה לי, בווישינגטון, נערך אירוע לרגל פתיחת מוזאון השואה האמריקני, ובהיותי ממונה על ענייני המזרח התיכון, היה עליי לדאוג לחיים ואורה... נשיא קרואטיה שנכח אף הוא

באירוע והיה באותה העת דמות שנויה במחלוקת בישראל בשל קשריו האנטישמיים בזמן השואה, היה נחוש בדעתו לפגוש את הנשיא הרצוג כדי לקבל ממנו "תעודת הכשר" שלא תשתמע לשתני פנים. אבל הדבר האחרון שחיים רצה לעשות היה לפגוש אותו או לחחוץ את ידו. לכן תפקידי היה למנוע תקרית דיפלומטית, ובכל פעם שהוא או אורה הבחינו שהנשיא טודג'מן מתקדם לקראתנו, נשלחתי להרחיקו. שיחקנו "חתול ועכבר" במשך כשעתיים, עד שנמאס לנשיא הרצוג והוא שלח את הנספח הצבאי שלו להודיע לנשיא שלא תתקיים שום פגישה. בכך תם העניין. אני זוכר אותו בבירור, גם אם ממרחק-מה, ממלחמת יום הכיפורים 1973, בהיותי סטודנט באוניברסיטה העברית בירושלים. הוא כיהן בתפקיד שמילא גם במלחמת ששת הימים - פרשן ואנליסט להרגעת הרוחות באומה. זוכר אני את ההלם הכללי במלחמת יום הכיפורים כששמענו מפי אהרל"ה יריב שהצבא המצרי מעברה של תעלת סואץ והצבא הסורי מתקדם במורדות הגולן. ההרצאות, האנליזה והפרשנות שלו חיזקו ועודדו לא את תושבי ישראל בלבד,

צה"ל מנוע מלחקור את מערך המודיעין בכללותו

בצאת "דוח הוועדה לחקירת מערך המודיעין בעקבות המערכה בעיראק" ח"כ שטייניץ דוחה את הביקורת שנמתחה על הוועדה ומסקנותיה, ומסביר מדוע אין תחליף לפיקוח הפרלמנטרי בהסתמכו על דברי בן-גוריון שכפיפותו המוחלטת של צה"ל לממשלה ולכנסת היא תנאי הכרחי לחוסנו של צה"ל

ראיינו: חיים בן-עמי, אפי מלצר

עורכי מבט מל"מ

מתי לאחרונה התקיימו בממשלה או בקבינט חקירה או דיון ביקורתי כלשהם מול מערך המודיעין. בכל מקרה, עובדה שהממשלה לא יזמה שום חקירה ושום בדיקה בנושא המודיעין מול עיראק או מול לוב.

אותו הדיון גם לעניין צה"ל. ראשית, אין כל דמיון בין תחקיר פנימי ובין חקירה חיצונית. ושנית, גם אם היו מעוניינים בקיומה של חקירה מקיפה בתוך צה"ל, הרי צה"ל מנוע מלחקור את מערך המודיעין בכללותו. צה"ל מנוע, לדוגמה, מלחקור את חלוקת התפקידים וגבולות הגזרה שבין אמ"ן ובין המוסד, ואת הממשק שבין המודיעין לדרג המדיני, המחייב כמובן גם את חקירת תפקודו של הדרג המדיני. גם גופים חיצוניים למערך המודיעין, כמו האקדמיה או ועדת חקירה פרלמנטרית, אינם יכולים למלא פונקציה זו בהצלחה, משום שאין להם נגישות לחומר מסווג. בכל מקרה, גם אם יש בצה"ל וב"מוסד" מי שמפנטזים כיום על ועדות חקירה אחרות שאולי יהיו חכמות יותר (משמע מתחשבות יותר) - עובדה ששום גוף אחר לא קם לעשות מעשה.

"הוועדה לחקירת מערך המודיעין בעקבות המערכה בעיראק" ייחודית מכולן גם בעובדה שהחלטנו לחקור בעיות שנתגלו בטרם נגרם אסון או קטסטרופה. בדרך כלל מוקמות ועדות חקירה במקומותינו רק בלחץ ציבורי-תקשורתי חזק שנוצר עקב טראומות לאומיות ואסונות רבי-ממדים שכללו בחלקם גם אבדות. כך לדוגמה, ועדת אגרנט שכווננה עקב מלחמת יום הכיפורים ב-1973 או ועדת שמגר שהוקמה עקב רצח ראש הממשלה רבין. המקרה שלפנינו הוא אפוא מקרה חריג.

אשר לוועדות חקירה ממלכתיות, העובדה, לדוגמה, שוועדת אגרנט הייתה ועדה משפטית אכן הקנתה לה יתרון מסוים מבחינת צביונה הסמכותי. ואולם אליה וקוץ בה: ועדת אגרנט הוגבלה מלכתחילה על ידי הממשלה לגזרת חקירה צרה מאוד, והמנדט שהוענק לה אפשר לה לחקור את המאורעות עד תום היום השני למלחמת יום הכיפורים. את המנדט שלנו קבעתי לעצמי, באישור חברי לוועדת המשנה, ולפיכך "הוענק לנו" מנדט רחב וגמיש הרבה יותר משהייתה מעניקה הממשלה לוועדה ממלכתית. אפשרותן של חקירות פרלמנטריות רחבות יריעה מעין אלו חשובה במיוחד מול מערכת הביטחון. זאת, מכיוון שכל שאר המערכות במדינה נבדקות ממילא לרוחבן ולעומקן גם בידי גורמים אחרים. כך לדוגמה, מערכת החינוך אינה נבדקת ומבוקרת בוועדת החינוך של הכנסת בלבד, אלא גם באקדמיה, במליאת הכנסת ובאמצעי התקשורת. ואולם בנושאי ביטחון, כאן שונה הדבר. אף כי יש לעתים ביקורת תקשורתית או ציבורית, לתקשורת אין הסמכות והיכולת לשקוע בפרטי העניין, כל שכן בענייניו של מערך המודיעין.

ח"כ ד"ר יובל שטייניץ, ראש ועדת חוץ וביטחון בכנסת וועדת המשנה לשירותים חשאיים

האם ועדת כנסת היא הגוף הנכון לשמש ועדת חקירה על כשל אסטרטגי? אם לא, מהן החלופות הפרלמנטריות או הממלכתיות הקיימות או האפשריות?

ועדת החוץ והביטחון של הכנסת היא הגוף היחיד במדינה שיכול לחקור את מערכת הביטחון, קל וחומר כשמדובר בתחומים המסווגים. עוצמתה כוועדה פרלמנטרית מאפשרת לה ליהנות הן מהסמכות הבלתי מעורערת לזמן לעדות את כולם - החל בראש הממשלה - והן מהגיבוי המקצועי של צוות יועצים, הניתן להרחבה אד-הוק בעת הצורך. לפיכך אין תחליף לפיקוח הפרלמנטרי.

מדוע אין ועדה ממלכתית ממשלתית רגילה או צה"ל יכולים לחקור כשל אסטרטגי כזה?

הממשלה וצה"ל אינם בגדר תחליף. אינני מצליח להיזכר

לפנים אמרו שמודיעין הוא אמנות. היום מודיעין אינו אלא אומנות, כלומר תחום שנעזר בטכנולוגיה והוא כרוך בהתמקצעות. האם יש להרכיב פרלמנטרי כלשהו היכולת להתמודד עם הסוגיות המקצועיות של איסוף מודיעין?

אכן הושמעו מצד המערכת, הן בתחילת החקירה והן בסיומה, גם רעשים מצחיקים בתחום זה. חברי הוועדה, כך אמרה הביקורת, מסווגים לשניים: בכירים לשעבר במערך המודיעין, ואלה שלא. ה"לשעברים" פסולים בגלל מחויבותם לחלק כזה ואחר במערכת, והאחרים בגלל חוסר ניסיונם. כאשר דברים כאלה נשמעים מפי קצינים בכירים לשעבר, ואף נרמזים בפיהם של לובשי מדים בהווה, הם בגדר עזות מצח. דומה שמישהו מנסה לנצל את הדימוי הנמוך של הכנסת בציבור על מנת לחבל בדמוקרטיה

אם לא יהיה שידוד מערכות במערך המודיעין, אני אומר לך באופן חד-משמעי שאנחנו עלולים להיות מופתעים בנושאים המאיימים על עצם קיומה של מדינת ישראל

ולהתחמק מפיקוח. בזמנו של בן-גוריון החצפת פנים כזו כנגד הדרג המדיני הייתה פשוט בלתי אפשרית. האם קרה שאלוף במדים או בדימוס העז לטעון בתקשורת שבן-גוריון איננו מקצוען, ולפיכך הוא מנוע מלפקח, לבקר ולפקד על צה"ל? ואולי נקבע מעתה עיקרון דמוקרטי חדשני שרק קצינים בכירים לשעבר יאיישו את ועדת החוץ והביטחון של הכנסת או את הקבינט הביטחוני-מדיני של הממשלה? ואולי מן הראוי היה לפסול אנשים חסרי רקע צבאי מסוגם של בן גוריון, אשכול, גולדה או בגין, לראשות הממשלה, ואנשים כמו ארנס או פרס לתפקיד שר הביטחון? אם מקבלים את הרעיון הדמוקרטי שצה"ל אינו צבא שיש לו מדינה אלא מדינה שיש לה צבא, צריך להפסיק פעם אחת ולתמיד את הקשקוש הזה.

האם אתה סבור שהרשות המבצעת, היינו צה"ל, לא קיבלה את מסקנות הוועדה כמתבקש? האם אתה מוצא שהצבא האמריקני נהג באופן אחר כלפי ביקורת שנמתחה עליו מוועדות הסנאט?

כאב לי לקרוא בעיתון את דבריו של ראש אמ"ן, האלוף פרקש, על העלבון שחשים באמ"ן בשל הדוח. ודאי שלא חפצנו לפגוע באיש. התנסחנו במתינות, בדרך כלל, ובכוונת מכוון נמנענו מהפניית אצבע מאשימה כלפי אדם כלשהו בשמו. כמה חברי כנסת ופרשנים (כמו דן מרגלית) אפילו

האם נוכל לקדם את ההמלצות? אינני יודע. איש אינו יודע לאן מועדות פני המערכת הפוליטית, ואם איננו עומדים אולי לפני בחירות חדשות בקרוב

ביקרו אותנו על ההימנעות מהמלצה על מסקנות אישיות כלפי אדם כזה או אחר. מותר לדעת לגופים המבוקרים להגיב גם על ביקורתו של הפרלמנט, ואולם עליהם לעשות כן בנימוס ובמתינות. במובן זה מצאתי את הריאיון שהעניק ראש אמ"ן ל"ידיעות אחרונות" בנושא, לגיטימי ברובו. מה שצערם את אוזני הייתה פסקה אחת שבה האשים ראש אמ"ן את הוועדה

לסיכום, אלמלא חקרנו את מערך המודיעין של ישראל, שום גוף אחר לא היה בודק אותו. לאמיתו של דבר, מאז 1973 לא הייתה ועדה חיצונית שעסקה בבחינה מקיפה של מבנה המודיעין, ודנה בסוגיות כגון התאמת המערך למשימות ולאתגרים העומדים לפנינו, ואופן בניין הכוח המודיעיני. היו כמובן כמה ועדות שחקרו מקרים של כשל נקודתי, כמו רצח רבין או פרשת משעל, אך לא את מכלול המערך.

בתחילת הדרך ניסו להשפיע עלינו לדחות את חקירתנו. אחד התירוצים העלובים למדי, לדעתי, שהושמעו בעיקר מכיוון צה"ל, היה שעלינו להמתין עד שיסיים צה"ל את התחקיר הפנימי שלו על המלחמה והמודיעין בעיראק. טיעון זה נדחה על הסף. ראשית, תחקיר פנימי אינו תחליף לתחקיר חיצוני. גם אם נניח שהבדיקה הפנימית של אמ"ן או של ה"מוסד" תהיה טובה, זוהי עדיין בדיקה פנימית - הם בודקים את עצמם ואינם יכולים לראות את המכלול. הם מנועים לדוגמה מלחקור את הקצאת המשאבים של המדינה, את הדרג המדיני ואת הכוונת המודיעין על ידי הממשלה. אל"ם באמ"ן שמופקד, לדוגמה, על אותה חקירה פנימית, אינו יכול לזמן לחקירה את כבוד ראש הממשלה. עם זה יש לציין שאמ"ן קיים תחקיר פנימי רציני בעקבות המערכה בעיראק, וממצאיו עולים בדרך כלל בקנה אחד עם ממצאינו.

בקיצור, אין תחליף לדמוקרטיה, אין תחליף לפרלמנט ואין תחליף לוועדת חוץ וביטחון אקטיבית ואפקטיבית. בכל המקומות שניסו להעמיד למוסדות הדמוקרטיים תחליפים, הם נמצאו אפקטיביים פחות. המציאות מלמדת שאותן דמוקרטיה שהנהיגו פיקוח פרלמנטרי מקיף על תחום הביטחון - גם בנושאים כבדי משקל כגון תפיסת הביטחון, בניין הכוח, אמצעי לחימה, ומערך המודיעין - יצאו לאורך זמן נשכרות ביכולותיהן הצבאיות לעומת משטרים אחרים.

בהקשר להרכב ועדת החקירה, כמה קצינים לשעבר קטרו בתקשורת על העובדה שחבריה הם, שומו שמים, אנשים פוליטיים! זאת להבדילם, כמובן, מקציני צה"ל טהורי המדים או אנשי המוסד טהורי החליפות. ומי יודע, שמא עשויים להשתרבב לביקורתם על מערכת הביטחון גם אינטרסים פוליטיים... טענות מסוג זה הן טענות בעלות גוון פשיסטי, כי מסקנתן הלוגית הישירה היא ביטולה של הדמוקרטיה והחלפת הפוליטיקאים המושחתים בקצינים הטהורים.

אמת הדבר שאין דמוקרטיה בלא פוליטיקה, ואין פוליטיקה בלא פוליטיקאים. ואולם כמאמר וינסטון צ'רצ'יל, הדמוקרטיה היא אכן שיטה גרועה אלא שהאלטרנטיבות גרועות ממנה. ראש הממשלה הראשון דוד בן-גוריון הדגיש בכתביו שכפיפותו המוחלטת של צה"ל לממשלה ולכנסת, כלומר כפיפותם של הקצינים הגיבורים והחכמים לפוליטיקאים המושחתים והמטומטמים, היא תנאי הכרחי לחוסנו של צה"ל.

כיו"ר ועדת החוץ והביטחון, ואולי גם כפילוסוף שעסק בין השאר בפילוסופיה של הדמוקרטיה, אני מצר על העובדה שהנורמות הדמוקרטיות של התערבות הממשלה והפרלמנט בענייני ביטחון טהורים, שהופנמו בשלמותן בדמוקרטיה אחרות כמו ארצות-הברית, גרמניה והולנד, אינן מופנמות די הצורך בצה"ל. כמי שעומד בראש הוועדה כבר שנה וחצי, אני יכול לציין שהנורמות הבן-גוריוניות של כפיפות בלתי מתפשרת של גופי הביטחון לפיקוח הפרלמנטרי מוטמעות כיום באופן עמוק יותר בשב"כ וב"מוסד" מאשר בצה"ל.

הערכות ה"מוסד" ואמ"ן על סבירות גבוהה לקיומם של חומרי לחימה בלתי-קונוונציונליים בעיראק וסבירות בינונית להתקפת ישראל; ומשום כך הצדיקה גם את הצעדים שנקטו להגנת העורף. כלומר היו נושאים כמו יכולות האיסוף הדלות שעליהן נמתחה ביקורת, והיו נושאים אחרים כמו גיבוש ההערכות שהוועדה מצאה לנכון לשבח. דרך אגב, אחד האלמנטים החשובים שהושגו באמצעות הדוח הציבורי היה בלימה חלקית של הטענות שהחלו להישמע בארצות-הברית ובבריטניה בגנות המודיעין הישראלי, כאילו הלה ביצע הונאה מכוונת של הממשל והציבור, בישראל ובארצות-הברית; לדוגמה, טענותיו של סקוט ריטר, שאמ"ן וה"מוסד" הסתירו מידע ששלל את הימצאותו של נשק להשמדה המונית בעיראק על מנת שלא לטרפד את היציאה למלחמה. בעניין זה מצאה הוועדה את שירותי המודיעין של ישראל נקיים לחלוטין מהאשמות השווא, והדברים זכו לתהודה עצומה בעיתונות האמריקנית והבריטית.

הביקורת שנמתחה על אמ"ן ועל אופן הצגתו את הדברים, בכל הנוגע לעיראק לפחות, הייתה נוקבת יותר מהביקורת שנמתחה על המוסד או על מודיעין חיל האוויר. ראש אמ"ן נעלב בשם עצמו ובשם אמ"ן. מדוע לדעתך?

הדוח לא מתח ביקורת על מודיעין חיל האוויר, ואף שיבח אותו על אופן הצגת הדברים לפני המלחמה, שהיה הרציני והזהיר מכולם. זאת, דרך אגב, אף שלא היה שום יוצא מודיעין חיל האוויר בוועדה. אשר לראש אמ"ן, האלוף פרקש, הוא לא רק מוכשר וחכם, אלא כנראה קצת רגיש, כמו רובנו. וכאשר נמתחת ביקורת, קשה שלא להיפגע - אני מכיר זאת היטב על עצמי.

אחת המסקנות, מעבר למה שקרה בעיראק, הייתה שמערכת המודיעין של היום איננה בנויה, מבחינת סדר עדיפויות או מבחינת הגדלת תחומי אחריות, להתמודד עם האתגרים החדשים שנוצרו, בעיקר בתחום הגרעיני...

הוועדה התרשמה שמערך המודיעין של היום עדיין מוטה, מבחינת מבנהו ומבחינת סדרי עדיפויותיו, לתחומים הקלסיים של מודיעין צבאי, כלומר לנושאי טרור וגרילה מחד, וצבאות המדינות השכנות מאידך. מבחינה היסטורית, מערך המודיעין הישראלי לא נבנה על מנת להתמודד עם מודיעין בלתי-קונוונציונלי, וגם לא התאים את מבנהו לתחומים אלו מבחינת חלוקת גזרות האחריות שלו וסדרי העדיפויות התקציביים. ואכן, הופתענו כהוגן כשבמהלך השנתיים האחרונות חשפו לפתע האמריקנים את מאמציה המתקדמים של לוב להתחמש בנשק גרעיני. וכולי תקווה שלא מצפות לנו הפתעות גרעיניות דומות גם ממדינות נוספות. לא שלא היו לנו חשדות בעניין הלובי, ולא שלא נערכה פעילות מתאימה, ובכל זאת הופתענו כהוגן מההיקפים שנחשפו ומלוח הזמנים שהיה קצר בהרבה ממה ששיערנו. אלמלא קרה מה שקרה מול ארצות-הברית ובריטניה, אפשר שבתוך זמן לא רב היינו מופתעים מאיום גרעיני בלי שתהיה לנו התרעה מוקדמת מדויקת ומבוססת דיה.

אתה טוען למעשה כי נמצא חסר מודיעיני גדול כל כך עד שלא ניתן היה לטיח אותו? מחדל מודיעיני למעשה?

בסוגיית לוב לא היה כשל נקודתי מהבחינה שאילו היו עושים משהו באופן אחר אז התוצאה הייתה טובה בהרבה. מה שהיה הוא כשל מערכת חמור שהיה עלול להמיט

הפרלמנטרית המפקחת עליו בחוסר מקצועיות. דבר מעין זה הוא בלתי אפשרי בדמוקרטיה מתקנת. כך לדוגמה, לא יעלה על הדעת שגנרל בצבא ארצות-הברית או בכיר ב-C.I.A יטיחו ביקורת כזו בוועדה בסנאט. בכלל, כל פרלמנט בעולם היה מתברך בוועדת משנה לשירותים חשאיים בעלת הרכב כשלנו: דוד לוי - כשר חוץ וסגן ראש ממשלה לשעבר בוודאי נחשף לעבודת המודיעין ולממשק שבין הדרג המדיני-ממשלתי לדרג המודיעיני; אהוד יתום, שהיה ראש אגף המבצעים בשב"כ; חיים רמון, ששירת כסרן באמ"ן וכשר בממשלה וראש ועדת חוץ וביטחון לשעבר; אלי ישי, שיהיה כשר פנים וסגן ראש ממשלה וכחבר בקבינט המדיני-ביטחוני המצומצם; ואילן ליבוביץ, המשמש קמ"ן חטיבת מילואים גם כיום. עם יועציה החיצוניים נמנה ראש המוסד לשעבר שבתי שביט, ומזכיר הוועדה היה אל"ם שמואל לטקו, קצין בכיר באמ"ן מחקר עד לא מזמן. בריאיון ל"מעריב" אמר הרמטכ"ל דברים חמורים אף יותר מדברי ראש אמ"ן, וכולי תקווה שמדובר במעידה חד-פעמית.

כאב לי לקרוא בעיתון את דבריו של ראש אמ"ן, האלוף פרקש, על העלבון שחשים באמ"ן בשל הדוח. ודאי שלא חפצנו לפגוע באיש

לדוגמה, האמירה הטורקית משהו, שאחד התנאים לקיומו של פיקוח פרלמנטרי על צה"ל הוא שהכנסת תזכה לאמון הצבא! ואני חשבתי לתומי שבדמוקרטיה קונסטיטוציונית חברי הפרלמנט זקוקים לאמון הציבור דווקא...

בביטאון הקודם דיברנו עם אפרים הלוי. לדבריו אחד הדברים שמדינת ישראל ידעה לאורך שנים הוא שהיריב האמיתי של המערכות הוא חילוקי הדעות הקשים שבקרב המפקדים הבכירים של קהילת המודיעין. וכאן עולה השאלה על הוויכוח רב-השנים שנסב על הטיפול בסוגיית יחידות האזנה: נוכח מסקנות הוועדה, מי לדעתך צריך להכריע בסוגיה מקצועית כזאת? אמ"ן או גורם חיצוני?

האם לדעתך היו הוועדה ומסקנותיה יכולות להיות מאוזנות וצודקות בלי שתהיה בוועדה נציגות של אמ"ן?

אני שמח שהטענות העיקריות שהושמעו כנגד הדוח שלנו היו לגופה של פרוצדורה ולא לגופו של עניין: מדוע לא קיבלנו את הדוח להערות לפני הפרסום הסופי? מדוע לא נשאלתי על א' ו-ב'? ומדוע שם הוועדה הוא "הוועדה לחקירת..." ולא "הוועדה לבדיקת..."?

טענות מסוג זה הן טענות מסוכנות שאופיין פשיסטי מובהק, כי מסקנתן הלוגית הישירה אינה אלא ביטול הדמוקרטיה והחלפת הפוליטיקאים המושחתים בקצינים הטהורים

אשר לביקורת בעניין שבתי שביט: מה לעשות שבסופו של דבר יש יועץ בכיר אחד? ואולם אמ"ן לא יצא מקופח: ח"כ חיים רמון שירת כסרן באמ"ן; ח"כ אילן ליבוביץ משרת כקמ"ן של חטיבת מילואים; ומזכיר הוועדה, אל"ם שמואל לטקו, היה עד לפני שנתיים בחטיבת מחקר אמ"ן. בהיעדר מידע מספק ממקורות איסוף, הצדיקה הוועדה - חוץ מח"כ רמון שמתח ביקורת נוקבת גם בנושא זה - את

מדיניות, כמו גם לגלות את יכולותיו הצבאיות של הצד האחר ולייצר לכוחות הלוחמים התרעות ומטרות בעת מלחמה. מכאן שמודיעין כזה נבנה מלכתחילה באוריינטציה של טווחים קצרים ובינוניים, ולא דווקא באוריינטציה גלובלית.

הוועדה מצאה שמן הראוי להבדיל בין העיסוק במודיעין מדיני-אסטרטגי ובין העיסוק במודיעין צבאי גרידא, הן מבחינת נושאים והן מבחינת טווחים. לשון אחר: להפוך את ה"מוסד" לגוף שייטול את ההנהגה והאחריות בנושאים ששויכו לאמ"ן עד היום.

המסר המרכזי השלישי כלל ביקורת על הדרג המדיני. הוועדה מצאה שקהילת המודיעין מכוינה את הממשלה בהרבה נושאים, אך הממשלה מצדה מועלת בתפקידה ולא מכוונת את קהילת המודיעין די הצורך. אנו מצפים שהדרג המדיני יגדיר את סדרי העדיפויות באופן ברור יותר, ועליו לשקול בינו לבינו: מה בכלל בסדרי עדיפויות? במה מוכנים להסתכן? איך בונים את הכוח לחמש או עשר השנים הבאות? מה נצטרך אז? לאילו טווחים? אילו מדינות נצטרך לכסות? עד איפה ובאיזה סוג כיסוי? כל הדברים האלה בסופו של דבר הם ההנחיה הכללית שצריכה לבוא מהדרג המדיני.

ומאחר שמצאנו כי חלק מהקושי נעוץ בעובדה שהממשק שבין הדרג המדיני ובין שירותי המודיעין אינו יעיל, המלצנו לתת לדרג המדיני כלים חדשים, ואף להטיל עליו מחויבות חדשה, לעסוק בנושאים אלה; וזאת שלא כפרקטיקה המקובלת שלפיה הדרג המדיני מסתפק בהאזנה לדיווחים של ה"מוסד" ואמ"ן. זה כמובן לא נוח גם לדרג המדיני. אחרי הכול, למה לו להוסיף אחריות על כתפיו?

אני מבקש לחזור ולדון עמך בנקיטת עמדה כלפי סוגיית גוף האזנה. נקיטת עמדה באופן נחרץ כל כך, האם אין בה משום חדירה לתחום הקבינט, למגרש הרשות המבצעת ואולי אף לרשויות הממלכתיות?

אסון; כשל שנבע מן העובדה ששירותי המודיעין לא נערכו כראוי מבעוד מועד מבחינת סדר העדיפויות. האחריות לכשל הזה נופלת בחלקה גם על הדרג המדיני, היינו ראשי הממשלות ושרי הביטחון של העשור האחרון, שנמנעו מלכוון את שירותי המודיעין ולהנחית עליהם סדרי עדיפויות חדשים.

בסוגיית מקומו של האתגר הגרעיני בסדר העדיפויות העברנו בדוח מסר חד כתער: אם קיים חשש להתפתחותו של איום גרעיני על ישראל, הוא צריך לקפוץ לראש סדר העדיפויות. בנושא זה החשוב גובר על המידי. כוועדת החוץ והביטחון של הכנסת לא נסכים להשלים עם מצב שמדינה עוינת בפוטנציה, מדינה ערבית, מתקדמת בכיוון הגרעיני בעוד אנו איננו יודעים. האיום הזה צריך להיות בראש סדר העדיפויות, אף שהטרור לוחץ יותר ביום-יום. המסר השני שהעבירה הוועדה קשור לראשון: יש לטפל במבנה של מערך המודיעין הישראלי. **כמה שנים אפשר להמשיך ולומר ש'אילו היינו מקימים את מערך המודיעין מחדש, היינו בונים אותו אחרת, אבל עכשיו כמובן אסור להזיז אבן, כי אנחנו בעיצומה של המלחמה'?**

הוועדה הגיעה לידי מסקנה שלא נכון למתוח את תחומי העיסוק של המודיעין הצבאי המשובח של צה"ל, היינו את אמ"ן, גם למודיעין מדיני-אסטרטגי ולמודיעין תעשייתי-גרעיני. הרי הדרישה משירותי המודיעין היא לחשוף את נושא הגרעין לא בשלב הנשק המבצעי אלא בשלבי הפיתוח והמחקר ובהקמת התעשייה הגרעינית, ובשלב כינונם של הסכמים חשאיים בין מדינות העוסקות בפלורפירציה. בשלבים כאלה אין מדובר במודיעין צבאי קלסי, ולפיכך סברה הוועדה שהנהגת התחום הזה צריכה להיות בידי גוף חיצוני לצה"ל שיש לו ראייה גלובלית ודגש יומינטי חזק, כמו ה"מוסד".

נימוק נוסף לעניין זה הוא הנימוק הגאוגרפי. המודיעין הצבאי הקלסי מכוון לספק לצבא התרעה מפני מלחמה, בהתבסס על איסוף נתונים ועובדות ולא דווקא על הערכות

כל מדינה והמסורת שלה. בעיקרון עומדות לפנינו שתי אפשרויות פעולה: האחת, אם מסקנה או המלצה נתקבלו פה אחד בוועדה, ננסה לקדם את ביצוען בין השאר באמצעות חקיקה; האחרת, כמו במקרה הנדון שבו המלצנו למעשה לקיים בדיקה נוספות של כמה דרכי פעולה אפשריות. כך לדוגמה, אנו נחרצים בדעתנו שיש למנות מזכיר מודיעיני ליד ראש הממשלה. התפקיד שקול, פחות או יותר, כנגד תפקיד המזכיר הצבאי. החלת התפקיד תבוא מתוך יישום של המלצה שראשיתה בוועדת אגרנט והמשכה באלוף ורדי באמצע שנות ה-90, אך עד כה לא יצאה אל הפועל. בנוסף לדוח הבאנו הצעת מתכונת לתפקיד מזכיר מודיעיני ולדרכי פעולתו. הוועדה נחושה בדעתה לעמוד על קיומה של המלצה זו, וייתכן שהדבר יקודם גם באמצעות חקיקה. עוד דבר שהמליצה עליו הוועדה והיא מתעקשת לראותו

מתממש הוא הקמת ועדת שרים לענייני מודיעין שתסייע לראש הממשלה בהכונה ארוכת טווח. גם כאן יש מקום להניח שנפנה למסלול החקיקה. דרך אגב, בעניין השב"כ כבר קיימת ועדת שרים כזו, שכוננה על פי חוק

השב"כ. גם כאן החוק הוא שכפה על הממשלה למנות ועדה כזו, הכוללת את ראש הממשלה וחמישה חברים נוספים. כעת אנו עובדים מולה בעניין תקנות וכללים שצמודים לשב"כ. לכן הצענו שוועדה זו תעסוק גם ב"מוסד" ובאמ"ן. ועדה כזו תמנע מהממשלה את ההתחמקות מהעיסוק במודיעין ארוך הטווח, בבניין הכוח ובגיבוש סדרי העדיפויות. גם בסוגיית המל"ל (המועצה לביטחון לאומי) - כבר יש חוק מל"ל שמונח לפתחנו, ואנחנו נקדמו כנדרש. החוק אמור להעניק למל"ל מעמד אחר וסמכויות אחרות, ולהעבירו מבחינה פיזית לתוך משרד ראש הממשלה.

מה היו מסקנות הוועדה על תפקודה של יחידת ההאזנות? איך אתם רואים את המשך פעילותה לנוכח הכשל המודיעיני שמצאתם במהלך מלחמת עיראק?

היו שני נושאים שהם לא בגדר שינוי שיטה או שינוי הממשק שבין הדרג המדיני למודיעיני, אלא בקיומם ומיקומם של שני ארגונים גדולים. ובשניהם נזהרנו מאוד. הראשון הוא שאלת מיקומו של פיקוד העורף: האם יש לקבוע את מקומו במשרד הביטחון, בתוך צה"ל, ושמה במשרד לביטחון פנים? הנושא האחר הוא רשות הסיגינט הלאומית. רשות כזו כבר קיימת למעשה, בדמותה של יחידת 8200. והשאלה שעמדה לפתחנו הייתה, אם יש מקום להפוך יחידה זו, שאין חולק על רמתה המקצועית הגבוהה, לרשות מודיעינית נפרדת, כפי שמקובל במדינות אחרות כמו ארצות הברית ובריטניה.

המסקנה הבסיסית שהגענו אליה הייתה שבשני המקרים המבנה הנוכחי איננו הנכון ביותר. פיקוד העורף צריך להיות במשרד לביטחון פנים. ומבנה שירותים נכון מחייב את קיומה של רשות סיגינטית לאומית שאינה נתונה בפיקוד הצבא. במבנה הקיים היום יש בלי ספק פגם: מצד אחד, יחידת הסיגינט הקיימת משמשת בפועל כיחידת סיגינט לאומית, ואליה מנותבים כוח האדם האיכותי ביותר ומשאבים כספיים גם יחד. מצד אחר, יחידה זו כפופה למטכ"ל, לשיקוליו, למשימותיו ולתקציבו. כלומר קיימת סכנה שצורכי הצבא והמודיעין הצבאי יקבלו עדיפות, שמשמעותה הפיכת 8200 ליחידת סיגינט צבאית ולא לרשות סיגינט

לאומית.

ואולם בשני המקרים שלעיל הועלתה הטענה שקריעת יחידות אלה מצה"ל והעברתן למקומן הטבעי עלולה לגרום לקשיים רבים, בין השאר בנושא זרימת כוח האדם או מבחינות תקציביות. ומאחר שלא היה ביכולתנו לערוך בדיקות היתכנות מקיפות, נזהרנו מהמלצות חד-משמעיות. בעניין פיקוד העורף, נמנענו מהמלצה והסתפקנו בהתרשמות שמקומו הנכון הוא במשרד לביטחון הפנים. בנושא 8200 המלצנו על הקמת ועדה מקצועית שתכלול נציגי כל השירותים המרכזיים: אמ"ן, מוסד, שב"כ והמועצה לביטחון לאומי. זו תהיה ועדה שתבחן שלוש חלופות: האחת, מהפכה מתונה שבה תושאר היחידה בצה"ל, אולם תמונה לה מעין מועצת מנהלים חיצונית שייכללו בה נציגי אמ"ן, המוסד, השב"כ והמל"ל; ואשר תקבע את הצי"ח ותתווה את סדרי העדיפויות בבניין הכוח והיכולות לטווח ארוך.

השנייה: הוצאת היחידה מצה"ל והפיכתה לרשות סיגינט לאומית כמקובל במדינות המערב. השלישית: השארת המצב הקיים על מעלותיו וחסרונותיו. אני אישית נוטה לחלופה הראשונה, כלומר השארת היחידה בצה"ל ומינוי מועצת מנהלים חיצונית שתביא לידי ביטוי את הצרכים הלאומיים. לשמחתי שמעתי מכמה ראשי אמ"ן לשעבר, שאפשרות זו מקובלת אף עליהם.

כעת, על מי מוטלת האחריות להביא את המלצות הוועדה לכלל מימוש? האם זה המבחן האמיתי של הוועדה?

נכון, אבל לא רק שלנו. זה גם המבחן של המערכות, זה המבחן של קהילת המודיעין כולה, זה המבחן של הממשלה וזה המבחן של הציבור.

לנוכח ההתנגדות להמלצות הוועדה ולמסקנותיה, מה יקרה להיערכות מדינת ישראל לאיומים קיומיים בעתיד, אם המלצותיכם לא יצאו אל הפועל?

אם לא יהיה שידוד מערכות במערך המודיעין, אני אומר לך באופן חד-משמעי שאנחנו עלולים להיות מופתעים בנושאים המאיימים על עצם קיומה של מדינת ישראל. לשמחתי, בדבריו בעיתון הודה ראש אמ"ן בפה מלא באחת המסקנות העיקריות שהצגנו: שהיערכותנו הנוכחית אינה מספיקה על מנת להבטיח התרעה מודיעינית על התפתחותו של איום גרעיני במדינות האזור.

אני כבר מזהה הטמעה מסוימת של מסקנות הדוח באופן הידרשותם של שירותי המודיעין לנושאים השונים - שינוי מבורך בכיוון שהוועדה הפנתה אליו.

קבענו יום עיון מיוחד שייערך בעוד כחודש ובו ידונו ההמלצות, המסקנות וקידומן גם בחקיקה, בשיתוף המועצה לביטחון לאומי. ביום העיון הזה ישתתפו גם פנלים של מומחים ובכירי מערכת המודיעין לשעבר, בכירים בהווה וגם מומחים חיצוניים במחקר ובאקדמיה. זאת מתוך המגמה הכללית לבחון כיצד אנחנו ממשיכים ליישם את ההמלצות. גם סיכמתי עם ראש הממשלה על קידום משותף של מקצת ההמלצות, ובקרוב תיערך פגישה נוספת בינו ובין הוועדה בנושא.

האם נוכל לקדם את כל ההמלצות או את רובן? אינני יודע. איש אינו יודע לאן מועדות פני המערכת הפוליטית, ואם איננו עומדים אולי לפני בחירות חדשות בקרוב.

אלמלא קרה מה שקרה מול ארצות-הברית ובריטניה, אפשר שבתוך זמן לא רב היינו מופתעים מאיום גרעיני בלי שתהיה לנו התרעה מוקדמת מדויקת ומבוססת דיה

כשל מודיעיני במבחן

ביקורת על מערכת היא מחויבת המציאות. כך גם על מערכת המודיעין. השאלה שעלתה בעבר ועושה לה כותרות גם היום היא איזו ביקורת ראויה ונכונה להיעשות על המערכת הזו? פרקים מרב-שיח שנערך בנושא במל"מ, בהנחיית האלוף (מיל') שלמה גזית מובאים לפני הקוראים.

שלמה גזית: נדון בשאלות העקרוניות מהו כשל מודיעיני? מי חוקר כשל מודיעיני? איך חוקרים כשל מודיעיני? ומי קובע שהיה כשל מודיעיני?

כתב - איתן הבר

עיתונאי

הנחה - שלמה גזית

לשעבר ראש אמ"ן

השתתפו ברב-שיח (מימין לשמאל): איתן הבר - עיתונאי, אלוף (מיל') שלמה גזית - לשעבר ראש אמ"ן, שבתי שביט - לשעבר ראש המוסד ויועץ לוועדת החקירה הפרלמנטרית, דן מרידור - לשעבר יו"ר ועדת חוץ וביטחון בכנסת ושר המשפטים, אלוף (מיל') יצחק בן ישראל - לשעבר ראש להק מודיעין אוויר, אלוף (מיל') יעקב עמידור - לשעבר ראש חטיבת המחקר באמ"ן

בתחום המחקר. ואם אין בה נוהל קבוע של תחקיר ובדיקה, גם כשיש לה כישלונות ולעתים גם כשיש לה הצלחות, אני חושב שהיא נדונה לכישלון. האמירה שמערכת מודיעינית מן הראוי שתבדוק ותתחקר, היא חזקה מאוד, נכונה מאוד מבחינה מקצועית וכמעט שלא יכול להיות מצב אחר. כבר למדנו שאם איננו מתחקרים עד תום איננו יודעים להסיק מסקנות נכונות. אני מניח שאין בידנו להתקדם בלי שנבין שאנו טועים בהתמדה, ואם לא נלמד מהטעויות ומההצלחות שלנו אז לא נשתפר. אין לי ספק, גם כשנבדוק את עצמנו נמשיך לטעות, אבל פחות. המודיעין חייב לעשות כן קודם כול לעצמו.

דבר אחר, במדינה דמוקרטית לא יעלה על הדעת שהכנסת לא תוכל לבדוק כל דבר שהיא מוצאת לנכון. זוהי אבן יסוד במדינה דמוקרטית ולא ייתכן שמישהו, בין שהוא במדים ובין שאינו במדים, יתנגד לעניין הזה. ואני מקווה

עמידור: אינני חושב שנכון להגיב על "דוח הוועדה לחקירת מערך המודיעין בעקבות המערכה בעיראק" בראשות הח"כ יובל שטייניץ, בבחינת "זקני קהילת המודיעין עונים לוועדת חקירה פרלמנטרית". בשביל זה יש ראש אמ"ן, רמטכ"ל וראש המוסד. מה עוד שמסמך הוועדה עדיין לא הוכן במלואו. רק כשיפורסם יהיה אפשר להגיב עליו.

מרידור: כיוון ששימשתי באותו תפקיד של יו"ר ועדת חוץ וביטחון, יש לי מנהג שלא לבקר את מי שבא אחריי.

עמידור: אני רוצה להתחיל באמירה גורפת מאוד - מערכת מודיעינית שלא בודקת את עצמה ושלא בודקים אותה - נדונה לכישלון. זאת, מכיוון שמערכת מודיעינית עוסקת בדברים שמעצם טבעם משתדלים אנשיה להסתירם ככל האפשר. היא עוסקת בדברים שהיכולת להעריך אותם מותנית במרכיבים מסובכים מאוד, גם בתחום האיסוף וגם

הכנסת עושים עבודה מקצועית אם לאו. בתחומים רבים בחיינו - בגלל התרבות, בגלל התקשורת, משום שאיננו מקשיבים זה לזה יותר משלוש דקות - אנו נוטים לחובבנות ואיננו מבינים שמדובר במקצוע. ומי שרוצה לעשות דוח רציני צריך לעשות עבודה מקצועית, עם כל המנגנון המקצועי שצריך ללוות אותה - זה נראה לי ברור. אלא שהמודיעין הישראלי הוא גוף חולה שמחלותיו ידועות כבר 50 שנה. כולנו יודעים שאין בו פלורליזם. יש בו רק גוף אחד שעושה את העבודה, אף שבכל פעם מנסים לעודד גופי מודיעין אחרים. גם בדוח הזה יש משהו בסגנון "ניתן קצת יותר בכורה לגוף זה, נטפח את הגוף ההוא".

בסופו של דבר, בגלל המדינה הקטנה, משאבי הגוף הזה מוגבלים, ובשל סיבות מסיבות שונות אין פלורליזם בקהילת המודיעין, וזו צרה צרורה.

עמידור: אין פלורליזם בין ארגוני המודיעין?

בן ישראל: אין פלורליזם. יש במודיעין חוות דעת אחת. תרצה - תקבל אותה, לא תרצה - אתה יכול שלא לקבלה.

עמידור: אין פלורליזם גם בתוך הארגונים, לא רק ביניהם.

בן ישראל: גם בתוך הארגונים זה לא פשוט. אינני רוצה כרגע לתת דוגמאות אישיות. זו בעיה אמיתית. למודיעין הישראלי, כמו רוב גופי המודיעין בעולם, אין מתודה מחקרית כלל. הוא חוקר לפי חוש הריח של חוקריו. המודיעין לוקה בכמה מחלות שכל אחד מאתנו יודע אותן; לא צריך להיות חכם גדול מדי ולא בקיא בתורה כדי לדעת שאת הבעיות האלה צריך איכשהו למזער, לא אגיד לפתור, כי הן מחזיקות מעמד 50 שנה ואנחנו לא יודעים איך לפתור אותן.

נקודה נוספת: מתחתי בעבר ביקורת על אופן עיבוד המידע בתוך המודיעין שלנו. אני חושב שאילו היו מעבדים את המידע באופן רצינוני יותר משנעשה במודיעין כיום, היו מגיעים לידי מסקנות אחרות בנוגע לנשק השמדה המונית, שהיה התירוץ לחקירת חברי הכנסת. השתמשתי אז בביטוי הלא-מוצלח: "המודיעין צריך להיות יותר מדעי". אני מבין שהביטוי אינו מוצלח, כי ברגע שאומרים "מדע" לאנשי מודיעין, הם רואים לנגד עיניהם משוואות, מספרים, מבחנות, משהו מדויק, ואומרים לי: "איך אתה בכלל מעז להגיד שהמודיעין צריך להיות יותר מדעי בעוד אנחנו יודעים שלעולם לא יהיה כאן דיוק?"...

בניסוח זהיר, המודיעין אינו צריך להיות כמו מדע הפיסיקה, אבל הוא צריך להיות מדעי לפחות כמו מדעי הרוח. תחום נחשב למדע אם יש בו יכולת ללמוד מהשגיאות של עצמו, אם יש בו יכולת להגדיל את הידע מהלמידה משגיאות, וזה לצערי אין במודיעין. לא שלא עושים לפעמים תחקירים במודיעין - עושים! אבל מה תוצאתם? אומרים: "אתה לא היית בסדר, לך הביתה" או "תעבור תפקיד". אך מעולם לא אמרו: "משהו במתודה שלנו לא היה בסדר, עכשיו אנחנו נשנה את המתודה כדי שלא נחזור על השגיאה". מי שאינו עושה כן עוסק בתחום שאינו מדעי.

שחברי הכנסת אחראיים מספיק כדי לייחד את זמנם לדברים החשובים.

עם זה אין להרהר באפשרות שחברי הכנסת אינם עשויים לטעות. בבדיקת שטייניץ לא אהבתי את "קולות הפעמונים" שלפני הבדיקה ואת העובדה שמציגים דוח גלוי ואילו את הדוח העיקרי, הסמוי, לא כותבים כלל. הביקורת שלי אינה אפוא על עצם העניין בלבד, אלא גם על האופן שנעשו הדברים.

הבר: האם יורשה לי להחליף את ההגדרה "קולות פעמונים" ב"תאוות פרסום"?

עמידור: לא, כי איני יודע מה עמד מאחורי "קולות הפעמונים" - האם תאוות פרסום? ואולי דבר חיובי?... תמיד רצוי להראות שאנחנו משנים, שאנחנו בודקים בקול רם, כמו באמריקה. אבל נפער פער גדול בין התחושה הברורה שלי כאזרח, שמן הראוי שוועדות הכנסת יבדקו כל אירוע שהן מוצאות לנכון, ובין תחושת ההחמצה הגדולה שיש לי מהדוח עצמו, ואני חושב שהפער הזה נובע מהציפייה שלי שהדוח יהיה רציני הרבה יותר.

מרידור: אין מדובר בדוח, אלא בטיטה. הדוח עדיין לא נכתב - חברי הכנסת אומרים זאת בעצמם.

עמידור: הנקודה היא לדעתי אחרת. גורמים פרלמנטריים בעולם, בבואם לבדוק כל נושא נעזרים בשובל מקצועי של עוזרים שעושה להם את כל עבודת האיסוף ומסייעים לפוליטיקאים להבין במה מדובר ולהעמיק בו. בסופו של דבר הדוח עובר הרבה מאוד מסננות מקצועיות של אנשי הוועדה עצמה. מהמעט שהצלחתי להבין, נעזרו גורמי הוועדה בארץ בשני יועצים בלבד: האחד יושב פה, שבתו שביט; האחר הוא אל"ם (מיל') לטקו. שבתו הוא יועץ לעת מצוא.

הוא אינו כמו היועצים שהם חברי צוות בקונגרס האמריקני ובמשך שלושה חודשים אוספים חומר לצוות החקירה, עוזרים לו בהכנת השאלות וברישום התשובות וגם ברישום הדוח. אנחנו, אחרי 30 שנה בעבודת המודיעין,

ניגשים אליה בחרדת קודש ובתחושה שאיננו יודעים מספיק - כל שכן חבורת חברי כנסת שהידע שלה בתחום המסובך הזה מוגבל. לכן יש להבדיל בין הביקורת העקרונית בעניין מה ראוי שייבדק לבין התוצאה שהיא מצערת מאוד ברדידותה. תוצאת דוח הוועדה גורמת נזק בהראותה לכאורה שהכנסת אינה יכולה לבדוק, דבר שאיננו נכון. חבל, כי הייתה כאן הזדמנות פז לשקוע בעומקו של עניין.

בן ישראל: כל ההתפלמסות הזאת אינה אלא התפרצות לדלת פתוחה. ברור שיש לפרלמנט במדינה דמוקרטית הזכות לבדוק כל מה שהוא מוצא לנכון, גם אם אנשיו אינם פועלים לטובת העניין. יתרה מזו, זכות זו מוקנית לוועדת חוץ וביטחון ולוועדת המשנה לשירות המודיעין של ועדת חוץ וביטחון, שהיא הכלי הממוסד והרגיל ואין בלתו. כמעט שאין שום גוף מפקח אחר. השאלה היחידה היא אם חברי

עמידור: "נפער פער גדול בין התחושה הברורה שלי כאזרח, שמן הראוי שוועדות הכנסת יבדקו כל אירוע שהן מוצאות לנכון, ובין תחושת ההחמצה הגדולה שיש לי מהדוח עצמו"

שביט: אתה עושה הכללה פראית.

בן ישראל: אני עושה הכללה, אבל לא פראית. כתבתי שני ספרים בנושא זה, כדי שלא יגידו לי שאני עושה הכללה פראית. אני חושב שאיננו מסוגלים לתרגם את השגיאות שאנחנו עושים במודיעין לשינוי במתודה שלנו. הרי אין לנו תאוריה במודל, ולכן אין לנו אלא לשנות את המתודה.

איננו עוסקים בתחום שבו אי אפשר ללמוד משגיאות. אנשים לומדים רק מניסיונם - הם מניחים שמה שהיה הוא שיהיה גם בעתיד. זה פתח לצרה נוראית ופתח לשגיאות.

מרידור: אתחיל בשאלה מדוע חקירה פרלמנטרית חשובה. נאמר פה שכל אחד רשאי לחקור ולפעמים צריך לחקור לפי דעתו והחלטתו. הגוף שכשל ראוי שיחקור את עצמו, לדוגמה אמ"ן, מוסד, שב"כ. אחר כך הממונה עליו -

הממשלה - צריכה לחקור. כלומר איך שלא תחקור הכנסת, הרי זה מתפקידה. המודיעין הוא חלק ממערכת שעבדה טוב או טוב פחות, שנים רבות, אבל השינויים הדרמטיים בעולם מציבים בפניו משימה כמעט בלתי אפשרית. צרכן המודיעין - הממשלה והצבא - דורש לקבל תשובות טובות בסבירות גבוהה, בקשת נושאים רחבה מאוד. אבל אי אפשר לתת תשובות בסבירות גבוהה בכל קשת הנושאים, משום שהקשת רחבה עד בלי די. המודיעין ניצב כיום בפני דילמה שאין לה תקדים, אף שגם בעבר כשל המודיעין, לא רק הישראלי, בחיזוי האירועים הגדולים - התפרקות ברית-המועצות, איחוד גרמניה, האינתיפאדה, מלחמת יום הכיפורים, מלחמת ששת הימים והשלום עם מצרים.

עמידור: אבל באותו הזמן היו 60 או 100 הצלחות מודיעיניות.

מרידור: נכון, היו גם הצלחות.

עמידור: השאלה היא מה שיעור הטעות.

מרידור: שיעור הטעות חשוב, אבל הציבור רוצה ניבוי במאת האחוזים והשליטים רוצים אפס טעויות, כי המודיעין הוא חיינו והוא שמציל אותנו ממלחמה נוראה ואיומה. הציבור והשליטים מבקשים דבר בלתי אפשרי, ולכן יש כאן מלכוד שתמיד יעורר שאלות. אחד השינויים הגדולים לדעתי אינו נוגע לעולם האיסוף אלא להערכה דווקא. המודיעין של היום, בחלקו הקטן ביותר, הוא מודיעין אנושי. חלק המודיעין הגלוי גדול לאין ערוך היום מאי פעם בהיסטוריה באינטרנט, בטלוויזיה וב-C.N.N. העולם פתוח כפי שלא היה מעולם. חוץ ממחלקת "חצב" של המודיעין, מי עושה את האינטגרציה של החומר הגלוי לתוך המידע שמקבל ראש הממשלה, נוסף על מה שהוא קורא בעיתון בדרך לעבודה?

עמידור: אמ"ן-מחקר מקבל מ"חצב" את כל החומר והוא

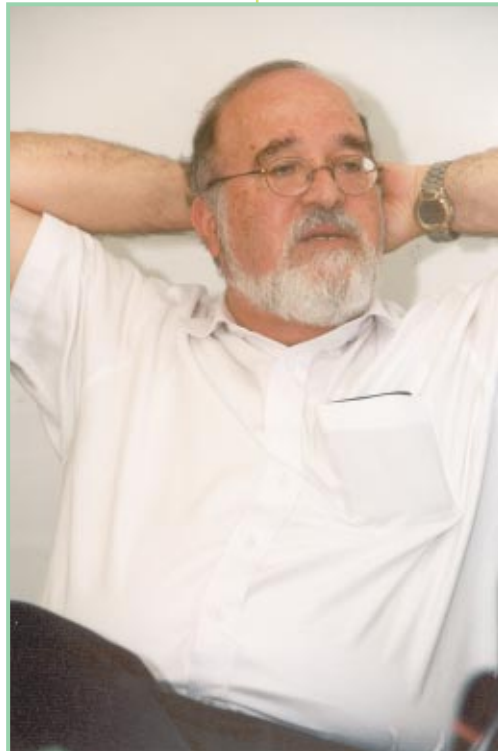
אמור לגלם אותו בתוך הניירות שלו.

מרידור: ואני מעריך שב-8:00 בבוקר, כשראש הממשלה בדרכו לעבודה, אמ"ן לא יכול לדווח לו את חדשות השעה 7:00. זה קובע היום! הקצב מהיר - ראש הממשלה מחליט מיד, כי הבוחרים שלו צפו בחדשות 7:00 בבוקר בטלוויזיה. לפיכך אין לשאול שאלות טקטיות בלבד או מדוע נכשלנו בעיראק. השאלה עמוקה וגדולה הרבה יותר - האם המודיעין באמת יכול לתת את התשובות המתבקשות ממנו? ובכן, הוא יכול לתת, אבל לא במידת הוודאות הנדרשת ממנו ואף לא במידת הביטחון והסבירות הנדרשות ממנו. אשר לכישלון בעניין העיראקי, אין מדובר במודיעין הישראלי בלבד, אלא גם במודיעין האמריקני. עם כל הכבוד למודיעין הישראלי, המודיעין האמריקני גדול יותר ממנו. יש לו עוצמות אדירות של כוח אדם, של כסף ושל טכנולוגיות מהמתקדמות ביותר. אינני סבור שהייתה לו כוונה להונות, אבל הוא נכשל כישלון חרוץ, משום שלהוציא מדינה למלחמה בטענת שווא, הרי זה דבר

איום. עלינו לבחון ביסודיות את המשמעות של השינוי בעידן הגלובליזציה והטכנולוגיה המודרנית, של קבלת ההחלטות והערכת המצב מול יכולות המודיעין. הדוגמה הקלסית לכך היא לוב. אילו היו שואלים אותי מראש, לנוכח המשאבים הקיימים היום ביחידת האיסוף וההערכה של צה"ל, היכן צריך לאסוף צי"ח (ציון ידיעות חיוניות) - סעודיה? לוב? קירינייקה? אינני בטוח שהייתי אומר לוב. החלטה לאסוף צי"ח בלוב פירושה סוריה לא, עיראק לא וכן הלאה. בעיקרון, בעולם של משאבים בלתי מוגבלים הכול אפשרי. לכן איזה כשל היה בעובדה שקרה בלוב משהו שלא ידענו?... הבעיה העיקרית שלנו אינה מודיעינית, אלא היעדרו של גוף מטה שיעשה לממשלה את העבודה. מועצה לביטחון לאומי היא פתרון נכון, אם עושים אותו נכון. גם הוא פתרון חלקי, אבל הוא פתרון ארגוני נכון. כאשר מוגשת לממשלה הצעה לבנות את ה"לביא" או לעשות את פרויקט ה"חץ" והיא איננה יכולה לבדוק את ההצעה כהלכה - אין זה עניין מודיעיני בלבד,

אלא מי בודק את ההצעה? הצבא? ושמה התעשייה שמבקשת לקדם אותה? אם כן, היעדרו של גוף שיכול לעשות את העבודה לגוף המחליט - קבינט, ראש ממשלה, ממשלה - הוא כשל גדול מאוד. היום, לצערי, כשהדרג המדיני נדרש להכריע בין שתי זרועות או בין שתי השקפות, פעמים רבות עולה רצונו לפתור את הבעיה בלי להכריע, כי הקברניטים רוצים לקבל את מה שהמודיעין אינו יכול לתת - אמת אחת ברורה בלי מחלוקות. בתוך השינויים שיש להחיל בקהילת המודיעין, צריך לדעתי להגביל את הדרג המדיני למה שהמודיעין יכול לתת לו, ואף לחייבו להכריע ולקבל את האחריות.

שביט: עמידור פתח בעניין התחקיר בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. אני אומר דברים עוד יותר קיצוניים, שבחלקם לפחות הם מניסיון אישי. מערכת אזרחית, צבאית או מודיעינית, שמנחילה תרבות של מצוינות - מערכת

בן ישראל: "המודיעין אינו צריך להיות כמו מדע הפסיקה, אבל הוא צריך להיות מדעי לפחות כמו מדעי הרוח"

ברמת הגולן, מצאתי אגף וחיל מעוררים לחלוטין. אני חושב שקיבלתי החלטה נכונה שלא להיכנס לחקירת נושא המודיעין במלחמת יום הכיפורים, ואמרת: "חבר'ה, עזבו אותנו עכשיו, אנחנו צריכים ללכת קדימה ולא לחפש אחורה". עם זה אני חושב ששינוי, כולל אני, שכעבור שנתיים-שלוש, כשהדברים התייצבו ונרגעו, לא פתחנו בחקירה רצינית. הצרה היא שעד היום, 30 שנה אחרי המלחמה, היא עדיין לא נחקרה באמ"ן. היו הרבה מאוד אנשים שעסקו בנושא מלחמת יום הכיפורים, החל ביואל בן פורת וכלה באורי בר יוסף.

ואני מוסיף שזכותה של הכנסת לומר: "אני חוקרת מה שאני רוצה". כן בסדר, לא בסדר - לא אנחנו נשפוט אותה. יש דבר אחד שלא מתבטא בדוח הוועדה. הוועדה לא נגעה כלל בשאלה מה היה הצי"ח לקראת המערכה בעיראק. מה היה במערכת? האם מחדל באיסוף? יכול להיות. וייתכן מאוד שצוות הצי"ח, בצדק, אמר ש"אנחנו קטנים בנושא הזה; עוסקת בזה 'מדינה קטנה' כמו ארצות-הברית ואנחנו נשענים על המודיעין שלה".

אשר לגוף שצריך לבדוק את המודיעין, אז בלי ספק כל דרג ודרג. הבעיה שלנו, ודן דיבר עליה, היא שאין גוף שהוא בין הרמה של ראש שירות, ראש מוסד, ראש אמ"ן, ובין הרמה של ועדת המשנה לשירותים חשאיים בוועדת החוץ והביטחון. מעל ראש אמ"ן יש רמטכ"ל ושר ביטחון. אינני זוכר אפילו פעם אחת שרמטכ"ל או שר ביטחון החליטו לבדוק את המודיעין. אמנם יש ביקורת של מבקר המערכת, אבל הם לא נגעו בעיקר, אלא מבחינה טכנית. יש אפוא מחדל בדרג: קיים חלל נוראי בין הוועדה בכנסת שזכותה כמובן לחקור, ובין ראש שירות שהוא בודק או אינו בודק ואיך הוא בודק. את החלל הזה אינני יודע אם אפשר למלא, ואם בכלל רוצים למלא אותו. ומכאן לנושא החקיקה. יש לנו היום מועצה לביטחון לאומי רק משום שבנימין זאב בגין יצר לפני כעשר שנים חוק ולפיו צריך להיות צוות לנושא ביטחון לאומי ליד ראש הממשלה. אז הקימו צוות, אבל החוק אינו אומר שצריך גם לנצל את הצוות ולהפעילו.

ומהצוות הזה יש לנו היום מועצה לביטחון לאומי. לא מצא חן בעיניי שנכתב בדוח הוועדה ש"למרות הדוח הקשה שאנחנו שמים כאן על השולחן, אנחנו לא ממליצים במקרה הזה להתעסק בנושאים אישיים". הרגשתי מושפל ונעלב אף שלא הייתי מעורב בעניין הזה. אין זה מעניינכם ואין זה מתפקידכם. לא אתם צריכים להחליט! יש בדוח דבר אחד שמפחיד אותי והוא הרעיון להקים רשות האזנה לאומית. בתנאים של מדינת ישראל, הגוף שנתון הכי פחות לפוליטיזציה הוא צה"ל, לובשי המדים. אם ייקחו את ההאזנה מידי צה"ל, ומחר היא תהיה בידי ראש ממשלה או שר ביטחון או שר חוץ, אז אפשר לצפות שבראש הרשות הרגישה הזאת יעמוד חבר מרכז מפלגה...

הבר: כאשר הכשל המודיעיני נחקר בתוך גוף המודיעין שהתחולל בו, אני רוצה להאמין שהדברים נעשים באופן

כזאת מקדשת את עקרון התחקור ואינה מחכה שמישהו אחר יתחקר אותה. אינני רואה פסול בעובדה שמישהו אחר יתחקר אותה, אבל עליה לתחקר את עצמה בלי שום קשר לתחקור של גורמי חוץ. העיקרון הזה הוא on-going ולא once in a blue moon, שנעשה תחקור עקב כישלון קולוסלי. לא סוגרים שום מבצע, מכל סוג הוא, בלי שעושים את התחקור. מניסיוני, בתחקור מבצעים ופעולות שנסתיימו בהצלחה הרבה פעמים למדנו לקחים גדולים וחשובים יותר משלמדנו בתחקור כישלונות. הדבר הכי גרוע למערכת הוא שסביבתה החיצונית מפסיקה לתת לה את הקרדיט שהיא אכן עושה את מלאכתה כראוי.

הבר: זה מה שהדוח הזה עושה.

שביט: אמרתי אמירה תאורטית, אבל היא ישימה לדברים רבים ולמצבים רבים. אני גם סבור שאסור שהתחקור יעסוק בחיפוש אנשים ובגלגול ראשים בפרוודורים - יש ללמוד מטעויות ואין לחפש אשמים.

משפט שהיינו נוהגים לומר, "attack the issue, don't attack the person", מעין שעטנז עברית-אנגלית, מבטא את הרעיון של התחקור הנכון. המתודולוגיה של עבודת הוועדה: אפשר לדבר על ועדת חקירה של 15 תחקירנים וצבא אנשי מקצוע שעושה את כל עבודת איסוף החומר ומיונו, והוא משמיע את הערכת המצב שלו לפוליטיקאים, והם בסופו של דבר מגיעים לידי מסקנותיהם. אבל יש מתודולוגיה אחרת, שפועלת בדומה לעקרון "פרטו" 80-20. ואני חושב שרוב ועדות החקירה שלנו בכנסת נוטות ל"פרטו".

האם יש להן אמצעים של "פרטו"? הסוגיות שעלו בוועדה של שטייניץ הן ברובן סוגיות יסוד שכולנו מכירים ומלווים אותן כבר עשרות שנים. בעבודתה ובמתודולוגיה שלה זיהתה הוועדה את כל סוגיות היסוד האלה. אפשר להקשות: אם כן, מה הרבותא? היא עשתה את עבודתה בעיקר בשינוע של בעלי מקצוע ובעלי עניין, הציפה מחדש את סוגיות היסוד ואילצה את המדינה להתמודד עם הבעיות האלה.

יש נושא אחד שאינו מובלט לטעמי בעבודת הוועדה ובממצאיה, ובתפקידי כיועץ ניסיתי להעלות אותו לפני הוועדה. הנושא ראוי לדעתי אפילו לדיון נפרד: בהיסטוריה של מדינת ישראל, מהקמת המדינה ועד היום, אמ"ן חובש שני כובעים: הוא גם הקמ"ן של צה"ל וגם הקמ"ן של המדינה. עולה השאלה: אחרי יובל שנים וכאשר הושגו שני הסכמי שלום עם מדינות שהיו אויבות שלנו, האם לא הגיע הזמן לעשות רפורמה שתתקן את המצב הזה?

עמידרור: מי אמר שהנוהל הזה רע?

שביט: אני אומר שהוא רע. הקמ"ן של מדינה דמוקרטית צריך להיות אזרח ולא איש צבא.

גזית: מודיעין שאינו חוקר את עצמו כל הזמן, סופו שייכשל כישלון קולוסאלי. אני מודה בחצי האשמה. ב-1974, ביום שנכנסתי לתפקידי כראש אמ"ן, עוד בעיצומה של הלחימה

גזית: "זכותה של הכנסת לומר: 'אני חוקרת מה שאני רוצה'. כן בסדר, לא בסדר - לא אנחנו נשפוט אותה"

הנכון ביותר. הכול משתבש כשהדברים מתפרסמים. כמנהל לשכת ראש הממשלה לשעבר אני יכול להעיד שאי אפשר לפעול באופן הטהור והנכון לכל עניין, לכל כשל, בשל הלחץ הכבד ביותר מצד התקשורת. לצערי הרב, גם בקהילת המודיעין נשברו עקרונות. לצערי הרב, דבריי אמורים על כל ראשי הממשלה בלי יוצא מן הכלל ועל כל גופי הצבא, כולל המסווגים ביותר. כולם נעים ומנגנים לפי חלילה של התקשורת, ובעיקר נעים ללחצים שהיא מפעילה, הן לחצים של עיתוי הן לחצים של עריפת ראשים.

שביט: את סדר היום קובעת התקשורת.

הבר: אני במערכת הביטחון מ-1958, ולא זכור לי מקרה שעיתון דרש לערוף את ראשו של פלוני או מקרה שערפו את ראשו רק משום שהעיתון דרש. לצערי, אין היום במדינת ישראל מנהיג עצמאי שעומד בפני הלחצים האלה. כולם נשברו ורצו אחרי "החלילן מהמלין". דבר אחר, קראתי את הדוח של ח"כ ד"ר יובל שטייניץ ואני מקבל

את כל מה שנמסר בו. אוי לנו אם נציין ונעיר שאסור לחברי הכנסת לחקור. אבל השאלה אינה אם מותר לכנסת לחקור, לבדוק ולשאול את השאלות, אלא מי בכנסת שואל את השאלות האלה. לצערי הרב, הרמה יורדת מכל אחת לאחת ואנשים שאין להם מושג בנושא חוקרים את ראשי המודיעין. מתוך ניסיוני הצנוע, הייתי שקט מאוד אם גנדי ז"ל או איציק מרדכי או אריק שרון ואחרים כמותם היו בודקים את הנושא, אפילו שהם מוטים לפי חשבונות אישיים שלהם. הייתי מעדיף אותם על פני כמה חברים שיושבים בוועדות כמו "אסטרונאוטים", ולא אנקוב בשמם כדי שלא להעליב אותם. אולי לא במקרה הספציפי הזה, אבל עתידות להיות עוד ועדות חקירה.

גזית: למען ההגינות, ישב שם גם מתן וילנאי.

עמידור: מחצית התקופה.

מרידור: בכל דמוקרטיה, ולא רק בישראל, כל התופעות שצוינו כאן הן חלק מהחיים.

עמידור: אם מערכת רוצה באמת להתקדם מלימוד הכישלונות וההצלחות - אני מסכים מאוד עם דעתו של שבתי שמהצלחות אפשר ללמוד לא פחות - עליה להבין שתרבות הענישה איננה מועילה, ולא זו בלבד אלא שהיא מזיקה. עדיף להשאיר אדם שטעה, כי הוא למד מניסיונו - הוא לא יחזור על אותה טעות. השיטה החליף בכל פעם את כל מי שטעה בתפקידו גורמת בסופו

מרידור: "איך שלא תחקור הכנסת, הרי זה מתפקידה"

של דבר, בבירור, שיהיו אנשים מנוסים פחות. יתרה מזו, במקרה כזה אנשים מגינים על עצמם במקום שיחשפו את כל האמת, ואי אפשר לצפות מאנשים שיהיו מלאכים. 'אין אדם משים עצמו רשע' אמרו חז"ל, ויש להפנים את הכלל הזה ברצינות. לפיכך עלינו להמעיט בנוהג של חיפוש אשמים, שאם לא כן נטעה בעניין הזה טעות גדולה מאוד. דרך אגב, זה אחד הלקחים הגדולים שלמדו האמריקנים במלחמת העולם השנייה. הם שאלו את עצמם למה אין להם גנרלים מנוסים בעוד לבריטים יש, אף כי הם נלחמים כבר שנתיים. הם באו לכלל מסקנה שזו הייתה תוצאת הטיפול במפקדים שכשלו והועזבו מתפקידם. ואילו הבריטים אמרו על מפקד שנכשל: "סוף כל סוף הוא למד, עכשיו נשים אותו בקרב רציני".

אחר. אם תימשך השיטה שפוליטיקאים חוקרים בלי שיש להם ייעוץ מקצועי מתאים והולם, הנזק שיסבו החקירות יהיה רב יותר מהתועלת. חקירה שאנשי המקצוע מזלזלים בתוצאותיה, אין בה תועלת,

כי מבינים שאין שום קשר בין הממצאים להמלצות, ושחלק מההמלצות מקורן בתפיסות שחברי הוועדה אחזו בהן בלי קשר לאירוע. אביא דוגמה לנושא ששבתי העלה בעניין הטעות של אמ"ן שכל אנשיו לובשי מדים. ה-C.I.A הוא גוף אזרחי לגמרי ואין ספק שהוא טעה לפחות כמו אמ"ן. ולכן קשירת הטעות בעניין עיראק לעובדה שגוף המחקר העיקרי במדינת ישראל הוא ארגון לובשי מדים אינה אלא שגיאה.

בעניין רשות האזנה לאומית, גם אני חושש כמו שלמה ובשל אותם נימוקים ממש: אנו עלולים לאבד גוף האזנה שיש לו מסורת, ידע, היסטוריה, מומחים, מומחיות. ומי יודע מה יהיה בגוף החדש; אין לי ספק שתהיה בו יותר השפעה פוליטית, כי המדים והמרחק של אנשי הצבא ממקבלי ההחלטות מועילים.

הוסיפה הוועדה חטא על פשע: בחלק מהנושאים שעסקה בהם חלק מהעדים לא נשאל כלל. אני, לדוגמה, לא נשאלתי על הנושא הלובי. אולי יש לי מה להגיד? הייתי ראש חטיבת מחקר תקופה ארוכה, הייתי מזכיר צבאי של שר הביטחון, אבל לא שאלו אותי דבר בעניין לוב. כלומר גם בתהליך עצמו הייתה בעיה מבנית כלשהי שאיננה ברורה לי. דרך אגב, אני יודע שעוד בכירים לא נשאלו שום שאלה בנושא הלובי, ובכל זאת יש בדוח מסקנות בנושא הלובי. אני כועס על הוועדה, כי בפרסום דוח שניתן בקלות לערער אותו היא פגעה בעיקרון שהוא בעיניי חשוב ביותר לאפשר לכנסת לחקור ברצינות כל

הבר: "אוי לנו אם נציין ונעיר שאסור לחברי הכנסת לחקור"

דבר שהיא מוצאת לנכון.

בן ישראל: אינני כועס על הוועדה ואני חושב שהיא מילאה את תפקידה. זו חובתה וזה תפקידה - אם לא ועדת החוץ והביטחון אז מי כן?

הכול נכון, אבל אסור לשפוך את התינוק עם המים. לפחות החברים שלי במודיעין, שחלקם עשו לדעתי טעויות גדולות הרבה יותר משחשפה הוועדה, אין להם שום סיבה היום לחקור כלום.

זה קשור למה שאמרתי קודם לכן בעניין החסר במתודולוגיה. כשאין מתודולוגיה אז מה עושה מעריך אחד מוצלח יותר מהאחר? מן הסתם אלה רק התכונות האישיות של המעריך. אם אין מתודולוגיה אז משתמשים בחושים, משמע שכל כישלון, כמו הצלחה, הוא אישי, ולכן אנשים חשים עלבון אישי מכל הזכרת כישלון בהערכה. אמר קודם שבתי:

”don't attack the איש, attack the issue”, אבל לא כך זה עובד בחיים.

הנה כי כן, ראשי אמ"ן נעלבו. כלומר לא כעס או ערעור על זכותה של הכנסת לחקור - הם נעלבו - "אנחנו כמעט בכל צדקנו ואתם ככה מאשימים אותנו?"...

שביט: ישבתי בוועדה כיועץ, ואני רוצה להגיד לכם שהתנהגות צה"ל הייתה תמונה - משר הביטחון ומטה.

הם עשו הכול כדי לכפות על הוועדה שדבר לא יתממש ושלא תחל בדיוניה. אני כדמוקרט הזדעזעתי. נדרשה בוטות ואגרסיביות שרק מעטים יודעים להפגין, ובמקרה הזה אמר הדוקטור לפילוסופיה: "חברים יקרים, זה לא ילך לכם. אתם רוצים, תקבלו מלחמה, וזו תהיה בושה לכל עם

ישראל, אבל אני אתן לכם מלחמה". רק אז הם עשו חושבים והתחילו להתיישר.

אני רוצה להפנות אל סכנה גדולה מאוד. מי שמחליט איזה חומר מודיעיני יעלה על שולחן ראש הממשלה הוא המזכיר

הצבאי שלו שמבין במודיעין כמו שאני מבין בימאות. וזה נכון גם למזכירים צבאיים קודמים בתפקיד. תופעה נוספת שהתרחשה בעשור האחרון היא ההצפה בחומר. הרי אנחנו חיים בעידן עתיר מידע. אדם אחד, יהיה חרוץ ככל שיהיה, יהיה משכיל וחכם ככל שיהיה, אינו יכול לטפל בכל החומר המודיעיני המגיע ללשכת ראש הממשלה. אני לגמרי תומך בהמלצה למנות מזכיר מודיעין לראש הממשלה. אני מדבר על מזכיר מודיעין שאינו כפוף למזכיר הצבאי. אין הוא נדרש להיות לובש מדים ואפשר שיהיה אזרח. הוא צריך לידו מנגנון מצומצם מאוד של עוזרים שיטפלו בחומר המודיעיני שמגיע ללשכת ראש ממשלה. דבר נוסף, המועצה לביטחון לאומי, יש להושיבה בלשכת ראש הממשלה.

לסיכום, אני מאמין שאם הפירמידה שאני מדבר עליה תצא אל הפועל, אז יהיה מנגנון של הגדרת הצי"ח וקביעת הצי"ח.

עמידור: משהו אינו מובן נכון. אינני נגד פלורליזם. בהיותי ראש חטיבת מחקר לחצתי על ראש אמ"ן להעביר את כל החומר למוסד. הלוואי

שבמקומות אחרים, מחוץ לאמ"ן-מחקר, היו גופים שהיו מקבלים את כל החומר. אני מתנגד להעברת האחריות מאמ"ן-מחקר לגופים אזרחיים, כי לדעתי נאבד את מה שיש לנו, ברוח הדברים של שלמה גזית בהקשר של פוליטיזציה.

שביט: " אדם אחד, יהיה חרוץ ככל שיהיה, יהיה משכיל וחכם ככל שיהיה, אינו יכול לטפל בכל החומר המודיעיני המגיע ללשכת ראש הממשלה"

שביט, מרידור, בן ישראל ועמידור - חלק ממשתתפי רב-השיח... תם ולא נשלם!

בנימין גיבלי מדבר?

אסף הראל עשה מלאכה עיתונאית וקולנועית ראויה. בשלושת הפרקים הראשונים של הסדרה שיצר וששודרה בימים אלה בערוץ 8, הניח את "התשתית הראייתית" - הוא הביא את סיפור "עסק הביש" ו"הפרשה".

בפרק הרביעי, ושלא ככל סקירה סדורה אחרת לאירועים אלה, הביא הראל לפני הציבור, לראשונה, גם את דברו של אל"ם (מיל) בנימין גיבלי, ראש אמ"ן דאז.

אודה, הייתה בי סקרנות. תהיתי איזו דרך יבור לו גיבלי עכשיו - כשלבון, שרת, בן-גוריון, דיין ורבים אחרים כבר שוכני עפר. האם חיכה להסתלקותו של מוט'קה בן-צור שהודה בזיוף המסמך (למען אמ"ן...) שבו נקבע כי לבון נתן את ההוראה ב-16 ביולי 1954, כדי לגלגל במרומז על מוט'קה, ועליו בלבד, את האחריות לזיוף?

האם המתין עד שייגיע לגיל שבו האמירה "אינני זוכר" תתקבל כאמינה? והרי מדבריו עלה בבידור שהאיש במלוא חושי, והפגם היחיד שהוא לוקה בו הוא "זיכרון סלקטיבי".

נראה שהאיש לגמרי לא איבד את זיכרונו וכך גם את יוהרתו. גם היום הוא מגן על רעיון העוועים שהגה ככלי למניעת נסיגת בריטניה הגדולה מאזור תעלת סואץ. גם היום הוא מגן על החלטתו לגייס למבצע את אברי אלעד, אף שהיה מי שהזהיר אותו מפני האיש, ואף שהוא עצמו מודה שהיה ער לתכונותיו השליליות. גם היום - בשחצנות של אדם שקרוב אל עצמו עד כדי אימה וכנראה אינו מסוגל להבין כלל את מהותה של הקרבה למען ערכים (כן, ציונות ונאמנות עד מוות למדינת ישראל הרכה) - הוא מטיל דופי באותה חבורת צעירים תמימים ואמיצים שבגין ה"מבצע" שהגה הגיעו אלי גרדום וכלא.

תכונה אחת מהותית בלטה בהיעדרה אצל גיבלי אז, וגם היום: תכונת המפקד. בריאיון הטיח גיבלי בלבון את האשמה שלא נטל אחריות ולא התפטר. וראש אמ"ן? מה עליו? הוא פטור מאחריות? (בין שקיבל הוראה משר הביטחון ובין אם לאו). ושתי שאלות חמורות, שלצערי אסף הראל לא שאל: מדוע לא הורה גיבלי לחקור כיצד נכשל המבצע וכיצד נתפסו אנשי הרשת? ולמה לא נקף אצבע למען שחרור פקודיו?

האם משום שהיו בעיניו כחיילים על לוח השחמט של ה"אסטרטג הדגול"? ואולי משום שעדויותיהם האמינות היו עלולות לקעקע את טענותיו? ושמה לא הבנתי כלל? האפשר שההודאה בחצי פה בהדחתם של אברי אלעד ודליה כרמל לעדות שקר היא המרב והמיטב שיכול האיש גיבלי לעשות בבואו לעשות את חשבון עולמו בערוב ימיו? הייתכן שהוא מנסה לאחוז במקל משני קצותיו? גם לדבוק בגרסתו וגם לסגת ממנה?

אם אכן כך הוא - נכשלת מר גיבלי! וכישלונך הגדול הוא יחסך המזלזל כלפי אנשי הרשת שאתה גייסת, אתה הפעלת ואתה הפקרת; באי-יכולתך להישיר מבט - לא לעין המצלמה אלא לעיניהם של מרסל ניניו, רוברט דאסה ומאיר זעפרן ולעיני קרובי משפחתם של חברי הרשת שאינם כבר אתנו, ולומר "סליחה"!

י"ו, מאנשי הקהילה בעבר
(השם המלא שמור במערכת)

שלום רב,

מאמרו של ד"ר אלדד חרובי "ה-C.I.D במאבקו עם האצ"ל" (גיליון 36, מרס 2004) הוא תרומה חשובה למחקר תולדות תקופת המאבק לשחרור לאומי מעול השלטון הבריטי. ואולם אבקש להעיר שתי הערות: אחת בעניין העובדות, ואחרת בעניין גישתו היסודית של חרובי לאותה תקופה.

ראשית, חרובי כותב: "ב-23 במרס 1944, לאחר שלוש התנקשויות בחיי שוטרים במרחב תל אביב, תקף האצ"ל...". ממשפט זה ניתן בנקל להבין כי האצ"ל הוא שביצע את ההתנקשויות, ולא היא. לאחר הריגת ירחמיאל אהרונסון יצאו חוליות של הלח"י, בפיקודו של יהושע כהן, לרחובות תל אביב, ושני שוטרים נהרגו ואחר נפצע במרס באותה שנה.

שנית, חרובי משתמש במונח "טרור" לתאר את פעילותו של האצ"ל. והשאלה היא מהו טרור? כשפעילי הפלוגות המיוחדות של "ההגנה" הוציאו להורג את שוטר-החרש ברוך וינשל, וכשפעילים אחרים של "ההגנה" הוציאו להורג את אוסקר אופלר, משה סבטני, יצחק שרנסקי, ברוך מנפלד וואלטר שטראוס ב-1940 בגלל הלשנות, ומאוחר יותר ביצעו את חיסולו של משה יעקב מרכוס ב-21.8.42 ושל זאב פלאש ב-13.3.44, האין זה טרור? כאשר התנקש הפלמ"ח בחייו של קצין הבולשת ווליאם ברוס בירושלים ב-17.11.1946, האם זה טרור? ובתקופת תנועת המרי העברי, כאשר הפלמ"ח פוצץ פסי רכבת, גשרים ותחנות רדאר, האם זה טרור? עוד בטרם ההחלטה של כ"ט בנובמבר ותחילת המלחמה עם ערביי ארץ-ישראל, ביצעו אנשי הפלמ"ח "פעולות עונשין" בפג'ה, ערב סוורקה, יקוק וליד כפר סירקין בין מאי לאוקטובר 1947, האין זה טרור או אפילו "טבח"? במידה שחרובי יבחר שלא לכנות פעולות אלה של כוחות היישוב המאורגן "טרור", בה במידה יש לצפות שגם מבצעי האצ"ל לא יזכו לתואר "טרור".

השימוש במונח זה בידי חרובי הוא סובייקטיבי למדי ולא ראוי במחקר אקדמי. טרור, על פי רוב ההגדרות, הוא שימוש באללימות נגד אנשים שאינם שייכים במישרין לסכסוך, על מנת לגרום להפחדה כללית ולאיים על השלטון. מאבקו של האצ"ל בכיבוש הבריטי בפיקודו של מנחם בגין עסק רובו ככולו בפעולות כנגד מטרות צבאיות ויעדים של השלטון. הנפגעים האזרחיים במהלך מאבק זה נפגעו בשוגג או באשמת הבריטים עצמם אשר סירבו לשמוע לאזהרות האצ"ל לפנות אתר זה או אחר.

הרצל מקוב, מנכ"ל המרכז למורשת מנחם בגין

עורך נכבד,

בגיליון 36 של מבט-מל"מ קבע מנכ"ל המל"מ בדוח שלו ש"התוקעים בשופר לא התריעו" על סכנת הנשק הגרעיני הלובי בשעתה.

קהילת המודיעין פעלה בנושא זה כנדרש. המנכ"ל מטעה את ציבור גמלאי הקהילה, והאמור בדוח אין הוא אמת. אינני סבור שדוח המנכ"ל על פעילות העמותה הוא המקום המתאים לעסוק בסוגיה מעין זו, ולהבנתי אין לכותב הכלים הדרושים לחוות דעה מוסמכת בעניין כזה מתוקף משרתו. אם המנכ"ל חפץ להתבטא בנדון, עליו לעשות כן כחבר מן השורה בעמותה, ולא כנושא משרה מטעמה, שכן בדרך שנהג בה צריך הקורא להבין שהוא מבטא את דעת העמותה, ולא היא.

אפרים הלוי

הערת המערכת: מנכ"ל המל"מ אינו נושא משרה אלא מכהן בתפקידו בהתנדבות מאז הקמת המל"מ

הונאה מערכתית במערכת אל-עלמיין*

אוקטובר 1942

במבצע הונאה מבריק ומוצלח בקרב האחרון על אל-עלמיין הערים מונטגומרי על ארמיית הפנצר בפיקוד רומל. אך בסופו של קרב לא הושמדה הארמייה והיא נכנעה רק בטוניס

אל"מ (מיל') יהודה שפר

קצין מודיעין

באופן זה יקל על הבריטים קרב ההבקעה ובסופו של דבר גם ישיגו את ההכרעה והניצחון. היה אפוא צורך בהונאת האויב.

בריטניה הצטרפה לכוחות הברית במלחמת העולם השנייה בספטמבר 1940, לאחר שבאביב 1940 נכבשו ארצות השפלה, ובקיץ 1940 נכבש חלקה הצפוני של צרפת. המצב החדש שבו יצאו צרפת וארצות השפלה ממעגל הלחימה הגביר את חששה של בריטניה מפני לחץ כבד שיופעל על מצרים ובעיקר מפני כיבוש מרחב תעלת סואץ. כיבוש מרחב התעלה משמעו ניתוק הקשר עם אסיה ואוסטרליה וכן בעיה לוגיסטית שעשויה להתעורר עם נפילת שדות התעופה ומתקני התחזוקה האחרים שהיו פרוסים לאורך התעלה. לפיכך לא המתינו הבריטים להתבססות האיטלקים באזור סידי בראני, ובדצמבר 1940 החלו בפשיטה שנהפכה עד מהרה למרדף. המרדף נמשך לעומקה של קירנאיקה (חלקה המזרחי של לוב), ובינואר 1941 הגיעו הבריטים לאזור בדה-פום שמדרום לבנגזי, וכוחות סיוור קדומניים בריטיים הגיעו לאל-עג'ילה. כדי למנוע מפלה מוחצת ומביכה מאיטליה, בעלת בריתו שכוחותיה הובסו בלוב, החליט היטלר בינואר 1941 להקים כוח משימה בפיקודו של אויגן ארווין רומל, שיסייע לאיטלקים וימנע את נפילת לוב לידי הבריטים. וכך, באמצע חודש מרס 1941 הגיע הגנרל רומל לטריפולי ועמו חלק מדיוויזיה משורינת וכוחות חי"ר נוספים.

למעשה, נודע לבריטים לראשונה על הגעת כוחותיו של רומל לצפון אפריקה רק כשפגשו בהם פנים אל פנים. מיד בתום פריקת הכוחות יצא רומל לסייר בשטח והאיץ בכוחות הגרמניים לנוע במהירות מזרחה בנסותו למנוע מהכוחות האיטלקיים את המשך הבריחה. כשבוע מהגעתו לטריפולי ב-24 במרס, 1941 נוצר המגע הראשון של כוחות גרמניים עם מחלקת שריוניות בריטית באזור אל-עג'ילה. קרבות המדבר המערבי נמשכו כשנתיים עד ספטמבר 1942. ביוני 1942, לאחר מצור ממושך, נפלה טוברוק לידי הגרמנים. כ-30,000 חיילים אוסטרליים ואחרים נפלו בשבי ועמם כמויות ענק של דלק, תחמושת ואמצעי לחימה שנלקחו שלל ומיד החלו לשמש את הגרמנים והאיטלקים. נפילתה של טוברוק האיצה את התקדמותו של רומל מערבה למרות הקשיים הלוגיסטיים, המחסור בדלק ובחלפים ולמרות תשישות הכוחות. מעודד נע צבאו של רומל לאורך ציר החוף בעוד למעשה בינו ובין הדלתא של הנילוס לא מפרדים אלא כוחות בריטיים בלתי מאורגנים הנתונים בנסיגה ממושכת ומייגעת.

מונטגומרי הבין שרומל יאלץ להילחם מלחמת "אין ברירה" עיקשת ומרה לצורך הישרדותו וכי המערכה תהיה קשה וממושכת. לצורך השגת הכרעה נדרש ממנו להשיג הפתעה, והוא קיווה להשיגה באמצעות הונאה

המערכה באל-עלמיין שהחלה ב-23 באוקטובר 1942 סימנה את המפנה במלחמת העולם השנייה. מאז, החלה אלת המלחמה להאיר פניה לבעלות הברית. עד למערכה זו ספגו בעלות הברית סדרת מפלות כואבות במצרים, בטוברוק, בכרתים, ביוון, בסינגפור ובבורמה. בריטניה וראש ממשלתה סר וינסטון צ'רצ'יל נזקקו להישג, לניצחון. ניצחונם של הבריטים במערכה באל-עלמיין היה לדברי צ'רצ'יל הציור ששובב עליו הגורל. "עד המערכה באל-עלמיין לא ידענו ניצחון במלחמה, ואחריה לא ידענו עוד מפלות", כתב צ'רצ'יל בספרו "בריטניה במלחמת העולם השנייה". הניצחון הושג בראש ובראשונה על ידי בניית יחסי כוחות עדיפים. העוצמה נבנתה בגיוס משאבים כלכליים אדירים, בעיקר של כוח אדם, מכל רחבי הדומיניון הבריטי. שיפור יחסי הכוחות ובניית העוצמה אמנם הטו את הכף לטובת הכוחות הבריטיים, אך לא כדי להבטיח ניצחון. כדי להשיג הכרעה נדרשה הפתעה מוחלטת שמטרתה לגרום לאובדן שליטה על הגייסות, לבלבול הכוחות הגרמניים ולשיתוקם.

* המאמר נכתב על בסיס הרצאה שנשא הכותב ב"מועדון החבצלת"

מאוד למודיעין הגרמני בקבלו תמונת ראי - הוא היה יכול לדעת מה יודעות בעלות הברית על מצב כוחותיו של רומל ובעיקר מה אין הן יודעות. נתגלתה עובדת החדרתם של שני סוכנים גרמניים למצרים (מבצע קונדור) ונמצא ספרה של דפנה דה-מוריה "רבקה" ששימש להצפנת ידיעות ששלחו צמד הסוכנים ולפענוחן.

הלקחים נלמדו מיד. הבריטים חסמו מקור מידע שהיה חיוני ביותר ואשר נחשב לאמין מאוד. בכך נפגעה באופן ניכר יכולת האיסוף של מודיעין ארמיית הפנצר. אמנם נעשה ניסיון להקים פלוגה חדשה מקרב מגויסים חדשים שהגיעו מפרנקפורט שבגרמניה, שעליהם הופקד סרן צעיר ושמו האבל (Habel), אולם בעבודתם ניכר החסר בניסיונם ובהכרתם את השטח ואת החומר המודיעיני והמבצעי. תרומתם למבצעים הייתה אפוא דלה מאוד.

ההתמוטטות הבריטית רוממה את רוחו של רומל וגרמה לו לתכנן מהלך אמביציוזי שיביאו לקהיר, לתעלת סואץ ומשם דרך סיני לארץ-ישראל, לסוריה ולעיראק

2. ביקור צ'רצ'יל במצרים ומינוי מפקדים חדשים. ביקורו נערך במהלך טיסתו לברית-המועצות לדיונים עם סטלין על פתיחת חזית נוספת במערב. הביקור שהתקיים בתחילת יולי 1942 כונה "טיהורי קהיר". צ'רצ'יל לא היה מרוצה מאופן ניהול המערכה בצפון אפריקה. הוא נזקק כאמור להשיג הישגים מוחשיים ולהציג ניצחונות. בביקור זה הדיח צ'רצ'יל, בצדק ושלא בצדק, קצינים רבים. אחדים העביר מתפקידם והבולט שבהם והחשוב למערכה היה מפקד המחנה ה-8 הגנרל קלאוד אוקינלק, ותחתיו מונה הגנרל ברנרד ל' מונטגומרי. מלבד רה-ארגון פרסונלי בפקוד הבכיר, נעשה שינוי ארגוני לחלק את המזרח הקרוב לשניים: פיקוד המזרח התיכון שכלל את סוריה, ארץ-ישראל, עבר הירדן ועיראק; ופיקוד הים התיכון שכלל את מצרים, סודאן, קפריסין ומלטה ופיקד עליו הגנרל הארולד אלכסנדר. חלוקה זו הקלה על המפקדים ברמות השונות להבין את כוונות הרמות הפוקדות ואת מטרתיה, וזה התבטא בשטח.

שבירת צופן ה"אניגמה", מכונת הצפנה גרמנית, העלתה בידי כוחות הברית את החומר המודיעיני "אולטרה"

3. הבריטים השיגו מודיעיני נוסף והוא שליטה מוחלטת בצופן הגרמני "אניגמה" והפצתו ליחידות בשטח. שבירת צופן ה"אניגמה", מכונת הצפנה גרמנית, העלתה בידי כוחות הברית את החומר המודיעיני "אולטרה". המודיעין הבריטי השיג את היכולת לפענח ידיעות מוצפנות כמעט בזמן אמת, להאזין לתקשורת שהתנהלה ברמות הבכירות ביותר של הפיקוד הגרמני בחזיתות השונות, וכן את האפשרות לדעת על הנעשה בכוחות האוויר והים הגרמניים. ה"אולטרה" הועבר מדי יום לעיונו של צ'רצ'יל שהיה מופקד על מקור מידע זה באופן אישי וקבע בעצמו את רשימת התפוצה. כדי להבטיח את ההכרעה בצפון אפריקה אישר צ'רצ'יל באופן חריג להפיץ את תוכן ה"אולטרה" גם לגנרל אלכסנדר ולמונטגומרי, משמע מתן יתרון מודיעיני ברור לבריטים. אם כן, הבריטים זכו במקור אמין ביותר משלהם, ואילו רומל נעשה "חירש" ו"סומא" באבדו מקור מידע אמין.

המטה הבריטי כבר התפנה ממצרים, וההתמוטטות הבריטית רוממה את רוחו של רומל וגרמה לו לתכנן מהלך אמביציוזי שיביאו לקהיר, לתעלת סואץ ומשם דרך סיני לארץ-ישראל, לסוריה ולעיראק. המהלך היה חשוב מבחינה אסטרטגית שכן מטרתו הייתה לנתק את עורק התחבורה החיוני כל כך לאנגליה לקשר עם ארצות הדומיניון. מהלך זה גם יביא לידי השתלטות גרמנית על שדות הנפט החשובים של כירכוכ ובצרה, ושם יחבור רומל לכוחות הגרמניים שפעלו במזרח אירופה לאחר שיחצו את הקווקז.

רומל הבין שתנופת ההתקדמות שלו נעצרה לזמן-מה וכי לפניו חלון הזדמנויות צר שממנו יוכל לצאת לעוד מתקפה שאולי תהיה גם האחרונה. מתקפה זו חייבה להתארגן ולהמתין להשלמת תקני היחידות, מלאי הדלק, התחמושת והחלפים, לאפשר לגייסות להתאושש ולנוח ובעיקר להחלים ממחלות קיבה ושלשולים, תזונה לקויה ותשישות פיזית. בינתיים החל רומל בהכנת השטח להגנה על ידי בניית מערכת מכשולים צפופה שהתבססה בעיקר על שדות מוקשים. על פי דיווח קצין ההנדסה של ארמיית הפנצר הונחו בחודשיים שקדמו למערכת אל-עלמיין כ-450,000 מוקשים ממוגון סוגים. נמתח מבוך סבוך של גדרות תיל ונבנו מתחמים גדודיים שהסתייעו בארטילריה נ"ט ונשק נ"ט שהופעל. המתחם הגדודי הורכב מארבעה מוצבים פלוגתיים וסוללת תותחי שדה או לחלופין תותחי נ"ט. עוד הושמו במתחם מוקשי נ"ט ונ"א, מוקשי דמה, שדות מסומנים ושד"מים לא מסומנים, מעברים לעמדות תשמוע וכן מטעני נפץ מאולתרים שהוסבו מפצצות אוויר שנלקחו שלל מהבריטים ואשר הופעלו מנקודות ייזום מתוך המתחם הגדודי.

רומל היה ערוך לקרב, אך בסוף יוני 1942 הצליחו כוחות המחנה ה-8 לעצור את התקדמותו, בין השאר בשל **ארבעה אירועים מודיעיניים שקדמו להיערכותו בשטח**, והייתה להם חשיבות מכרעת במערכה באל-עלמיין:

1. רומל נחשב למפקד שדה מעולה וטקטיקן מוכשר, אך את רוב הישגיו הגדולים יש לזקוף לפלוגת האזנה 621. בראש הפלוגה עמד סרן סיבאום (Seebaum), קצין קשר מוכשר שתפעל את פלוגתו ביעילות יוצאת מגדר הרגיל. ביוזמתו פותחה תורת הפעלה שאפשרה מתן מודיעין רלוונטי בזמן אמת במהלך קרבות התנועה שניהל רומל. מעודדים מהצלחותיהם הרבות הלכו והתקרבו מחלקות ההאזנה לקו המגע, על מנת לקצר את טווחי הקליטה ולשפר את המודיעין שנאסף. ואולם בהתגבר התעוזה והשאיפה ליעילות על הדאגה לביטחון צוותי ההאזנה, נפלו הצוותים בשבי הכוחות האוסטרליים ביוני 1942. שני גדודי חי"ר בריטיים פשטו על יחידת האזנה ותפסו את מפעיליה - כ-100 אלחוטנים על צידם - ואת מפקד הפלוגה שמת בדרכו לבית החולים בקהיר. ציוד הפלוגה, המפות, המסמכים, היומנים ושאר הממצאים נלקחו לקהיר ונבדקו בידי מומחים מתחומי הקשר, ביטחון שדה, ריגול נגדי, מבצעים ומודיעין.

כשבחנו המומחים את הממצאים שנפלו לידיהם חשך עליהם עולמם בהתברר גודל האסון: הסד"כ הבריטי היה ידוע לגרמנים במדויק עד כדי רמת הגדוד ואף הפלוגה; שמות מפקדים, מרביתם זוהו לפי קולותיהם, ושמות הקוד שניתנו להם באתרים ששידרו מהם; כינוי יחידות, מספריהן ומצבת כוח האדם שלהן; אתרי המפקדות אותרו במדויק, הן המפקדות הקדמיות הן העורפיות. נתגלה ליקוי ביטחוני חמור ביותר, כשנתברר לבריטים שהיה בידי הגרמנים הקוד שאפשר להם לפענח את שידורי הנספח הצבאי האמריקני מקהיר. הנספח דיווח באדיקות מופרזת ובמדויק על הנעשה בצד הבריטי וגם בצד הגרמני. עובדה זו הייתה חשובה

והבריאותי. מנגד, הכוחות הבריטיים הלכו והתחזקו. ציוד חדיש הגיע וחולק לכוחות, המורל הלך והשתפר והתחזק האמון בפקוד, בעיקר במונטגומרי שהציג את הופעת הבכורה שלו במערכת עלם אל-חלפה וניהל קרב מערכתי מתואם מתוך שליטה מלאה בכוחות. מיד בסיום המערכה בעלם אל-חלפה נקרא מונטגומרי על ידי צ'רצ'יל והגנרל אלכסנדר להתחיל בהכנותיו לקרב המכריע שמטרתו להשמיד את כוחות הציר בצפון אפריקה, הקרב האחרון על אל-עלמיין. מונטגומרי הבין שרומל יאלץ להילחם מלחמת "אין ברירה" עיקשת ומרה לצורך הישרדותו וכי המערכה תהיה קשה וממושכת. לצורך השגת הכרעה נדרש ממנו להשיג הפתעה, והוא קיווה להשיגה באמצעות הונאה.

היערכות, התכנית המבצעית וההונאה

מונטגומרי ביסס את תכניתו המבצעית על שלושה עקרונות: השמדה שיטתית של כוחות הרגלים הגרמניים והאיטלקיים שבתוך המערך המבוזר; המשך השמדת כוחות הרגלים ובלית התקפות הנגד של הכוחות הניידים המשוריינים, בעזרת המכשולים הקיימים, ושחיקתם על ידי הפעלת כוחות משוריינים בריטיים עדיפים; החדרת הקורפוס המשוריין 10 להשמדת הכוחות המשוריינים ולכיתור הכוחות הנותרים והשמדתם.

התכנית המורכבת והיקף הכוחות שהיו אמורים להשתתף במערכה העלו לפני מונטגומרי ומטהו הרבה בעיות קשות. קודם כול, ריכוז כוחות רבים בגזרת ההבקעה הצרה מאוד בממדיה והקרובה לקווי האויב עשוי להתגלות מוקדם מהמתוכנן ולגרוע מגורם ההפתעה. עוד היו בתכנית קשיים פיזיים: הכנסת 250 תותחים ו-150 טנקים לגזרת ההבקעה;

4. כישלון הגרמנים במערכה בעלם אל-חלפה סתם את הגולל על מערכת אל-עלמיין. זה היה למעשה ניסיונם האחרון לכתר ולהשמיד את כוחות המחנה ה-8 ולפרוץ אל הדלתא ותעלת סואץ. אלא שבעזרת חומר ה"אולטרה" נודע למונטגומרי על כוונת רומל לתקוף בזמן הקרוב ביותר. בליל 30-31 באוגוסט תקף רומל את המחנה ה-8, אולם מונטגומרי נערך לקרב זה מבעוד מועד ואף תגבר את מחנהו בדיוויזיית חי"ר חדשה שסיימה את אימוניה וערך אותה ברכס עלם אל-חלפה, במקום שהעריכו הגרמנים כי לא ייתקלו בהתנגדות. הנה כי כן, באור אחרון של 30 באוגוסט גילה מטוס סיור של חיל האוויר הבריטי את ענני האבק שהעלו הטנקים וכלי הרכב האחרים שנעו בטורים ארוכים מזרחה. ההתרעה על תחילת המתקפה הועברה לכוחות המגינים מבעוד מועד, ותכנית הקרב הגרמנית השתבשה כבר בשעותיה הראשונות. הקרב נמשך כשבוע, וב-5 בספטמבר נאלץ רומל לסגת לקווים שיצא מהם למערכה זו.

הכנות למערכת אל-עלמיין

קרב עלם אל-חלפה סימן את תחילת הקץ על הכוחות הגרמניים בצפון אפריקה. הגרמנים ובעלי בריתם האיטלקים שהיו ערוכים בחזית אל-עלמיין התרחקו כ-500 ק"מ מטוברוק, כ-800 ק"מ מבנגזי ו-1,200 ק"מ מטריפולי, ששימשו לבסיסי ההספקה העיקריים. כל נתבי ההספקה הימיים היו בטווחי פעולתם היעילים של מטוסי ההפצה הבריטיים. וכך, בעזרת המידע "אולטרה" הוטבעו ציוד והספקה ששיעורם היה כמעט 70 אחוזים מהמשלוחים. רומל היה תקוע באל-עלמיין בלי דלק או הספקה שיאפשרו להניע את כל כלי הרכב שברשותו. תקני היחידות לא מולאו, מצב כוח האדם הלך והחמיר וכמוהו המצב התברואתי

גנרל מונטגומרי בפגישה עם גנרל פון-טומא זמן קצר לאחר תפישתו במהלך הקרב באל-עלמיין (4 בנובמבר 1942)

ה-8 לצאת למתקפה, וכשלא ניתן יהיה עוד להסתירה, יש להונות את האויב בעניין הגזרה שבה תונחת המהלומה ומועדה. המבצע הופעל כלפי אמצעי האיסוף של ארמיית הפנצר שכללו דיווחי טייסים, צילומי אוויר, תצפיות קרקעיות קבועות וניידות, האזנה טקטית לרשתות המבצעים והמנהלה הבריטית, סיורים אלימים, חטיפות לשון והפעלת בדווים מקומיים.

ההפתעה הייתה מוחלטת. על פי עדויות השבויים, חיילים וקצינים, האש נפלה עליהם כרעם ביום בהיר

2. **מבצע קנוול (Canwell)** - הונאה אלחוטית. מטרת המבצע הייתה להסתיר בשלב ראשון את קיומו של קורפוס משוריין 10 ואחר כך - את התקדמותו לגזרה הצפונית. זאת, כדי לחזק את הערכת המודיעין הגרמני שקורפוס 10 עם דיוויזיה משורינת 10 ייערכו יחד בגזרה הדרומית, ולאחר ההבקעה תתקדם אחריהן גם דיוויזיה משורינת 1 לעומק השטח בדרום הגזרה. המבצע הופעל כלפי גורמי האיסוף האלחוט, רדיו, טלפון והתקשורת הקווית. את המבצע ניהלו אלחוטנים של המחנה ה-8. הוא החל ב-8 בספטמבר ונמשך עד 24 באוקטובר.

3. **מבצע טריטמנט (Treatment)** - הונאה מודיעינית. מבצע זה הופעל כלפי גורמי האיסוף האנושי (יומיניט): ברמה האופרטיבית הוא כוון למפקדת ארמיית הפנצר; ברמת הזירה - למפקדת הים התיכון בפיקודו של קסלרינג שמושבה ברומא; וברמה האסטרטגית - למטה הוורמאכט והיטלר בראשו. את המבצע ניהל גוף מיוחד ושמו A Force. מטרתו הייתה להציג תמונה כוזבת של אי-מוכנות המחנה ה-8 בגלל בעיות טכניות ובעיות אחרות בקליטת הציוד החדש שהגיע מארצות-הברית, ועקב קשיים אלה יש לדחות כביכול את מועד המתקפה לחודש נובמבר. ואכן, "עובדות" אלו הרגיעו את מחלקת המחקר של המודיעין הגרמני והוא העריך שהמתקפה באל-עלמיין תחל רק בתום השבוע הראשון לנובמבר 1942. מתוך הערכה זו ניתנה החופשה לרומל וגם לראש מטהו פריץ ביירליין. חזית

ניצחונם של הבריטים במערכה באל-עלמיין היה לדברי צ'רצ'יל הציר שסובב עליו הגורל

אל-עלמיין הוצגה כרגועה, עסוקה בשגרה מנוונת ואין נשקפת לה כל סכנה מצד הכוחות הבריטיים. בפעולות ההונאה הופגנה דאגה בריטית הולכת וגוברת לנוכח האיום הנשקף מאזור הקווקז למזרח התיכון, והסכנה לשדות הנפט בעיראק, בסוריה ובאיראן. לשם כך גם הוקמה המפקדה החדשה "מפקדת המזרח התיכון". ועוד זאת: פעולות ההונאה הדגישו את הכוונה הבריטית לשוב ולכבוש את כרתים מידי הגרמנים על מנת לרתק את כוחותיהם לבלקן ולמנוע את תגבור ארמיית הפנצר בצפון אפריקה. את כוונת הכיבוש הפגינו הבריטים באימוני נחיתה מהים ובאימוני צניחה ותובלה בדאונים שרוכזו בכמה שדות תעופה במצרים.

מלבד שלושת המבצעים שלעיל נקטו הבריטים סדרת צעדי ביטחון שדה. הם הטילו איסור על יציאה לחופשות, על ביקורי כתבים במרחב החזית ועל נשיאת מפות מסומנות,

ריכוז 7,500 טונות של הספקה - תחמושת, דלק וציוד נוסף - בגזרה הצפונית; סלילה וסימון של שישה נתיבי תנועה לדיוויזיות החי"ר; העברת גיס 10 מעורף החזית עד לקו המגע; העברת גדודי ארטילריה שהושאלו מקורפוס 13 להתקפה בגזרת קורפוס 30 והחזרתם במהירות דרומה למקום פריסתם המקורי; ולבסוף, העברת קורפוס משוריין 10 משטחי האימונים בוואדי נטרון לעבר שטחי ההיערכות בגזרה הצפונית.

מונטגומרי לא השלה את עצמו בעניין היכולת להסתיר באופן מוחלט את ההכנות למתקפה. לפי דיווחי ה"אולטרה" צפו הגרמנים מתקפה רבת-היקף בתוך זמן קצר. אף על פי כן, רצה מונטגומרי להשיג הפתעה טקטית כדי לשפר את יחסי הכוחות שהיו גבוליים להערכתו עם תחילת המתקפה. את ההפתעה תכנן להשיג על ידי הסתרת כוונותיו ותכניותיו בשלושה תחומים: המקום שיושקע בו המאמץ העיקרי; עוצמתו וכיוון התפתחותו; ומועד תחילת המערכה. וזאת בשלושה מבצעי הונאה (ראה להלן).

התחבולה הייתה לחשוף את "כוונותיו" של מונטגומרי לתקוף מצד דרום. התקיפה מדרום הייתה מעוגנת בהיגיון מבצעי שהיה מקובל על דעתם של הגרמנים כמו הבריטים. שני הצדדים העדיפו לתקוף מהאגף הדרומי כלפי צפון, משום שציר התנועה העיקרי עבר במקביל לקו החוף בצפון הגזרה, ומטבע הדברים היה מוגן ביותר, ולכן נמנעו ככל האפשר לתקוף באופן ישיר מהאגף הצפוני. תכנית ההונאה המבצעית הבריטית הייתה מסוג "הונאה מופחתת עמימות" שמטרתה להוות תחליף אטרקטיבי גלוי ומטעה, שיעודד את הכוחות הגרמניים לפעול מהר ולבצע פעולות שגויות. הונאה זו מנוגדת ל"הונאה רבת-עמימות" שמעמידה לקורבן ההונאה דילמות רבות ולכן הוא מגיב לאט ובשיקול דעת מול פעולות יוזם ההונאה. תכלית ההונאה הייתה להביא את הגרמנים לידי היערכות שגויה מול המציאות השגויה שנוצרה בשבילו. ריכוז כוח משוריין בריטי חזק בגזרה הדרומית ימנע מהכוחות הגרמניים לנוע צפונה ולהפר את יחסי הכוחות לרעת הבריטים. ההונאה בכל הרמות תכוון אל מקבל ההחלטות, ובמערכה באל-עלמיין כוונה ההונאה בראש ובראשונה אל מפקד ארמיית הפנצר הפילדמרשל ארווין רומל.

מאמצע ספטמבר, לאחר הנסיגה הכואבת ממערכת עלם אל-חלפה, החל מצב רוחו של רומל לדעוך. מצב הכוחות הלך והחמיר מיום ליום, ההבטחות למילוי התקנים החסרים לא קוימו והמעט שנשלח לצפון אפריקה הוטבע ברובו, ורק מזערו הגיע ללוחמים. גם מצב בריאותו של רומל הלך והחמיר, כנראה בשל שפעת, סימנים של צהבת וסיבוכים בכבד. רופאו האישי המליץ על יציאתו לחופשת מחלה. בקשה זו נקלטה ופוענחה בידי מפענחי ה"אניגמה" והם הביאו אותה לידיעתו של מונטגומרי. זה הנחה את מתכנני ההונאה שלו "לייצר" שגרה רגועה בקו, כדי לאפשר את יציאתו של רומל לחופשה, בתקווה שבמועד פתיחת המתקפה ישהה רומל באירופה בעוד ארמיית הפנצר בלי מפקד. היטלר אישר את בקשתו של רומל ומינה לו ממלא מקום, את הגנרל פון שטומה. שטומה היה איש שריון שלחם בחזית הרוסית והיה חסר ניסיון בלוחמת מדבר. מכאן שעיקר פעולות ההונאה החזותית שלהלן בוצעו כלפי מפקד חדש שאינו מכיר את השגרה הבריטית ואינו מכיר את השטח די הצורך.

אלה שלושה מבצעי ההונאה:

1. **מבצע ברטרם (Bertram)** - הונאה חזותית. במבצע זה הייתה משימה להסתיר ככל האפשר את כוונת המחנה

הייתה אי-ודאות בעניין המאמץ העיקרי, אם הוא מתרחש בצפון או בדרום. כאמור, ה"רעשים המודיעיניים" מנעו לשתי יממות נוספות את מתן הפקודה לשתי דיוויזיות השריון לנוע צפונה. הושגה מטרת ההונאה: הגרמנים לא היו מוכנים למתקפה.

עם זה היה להפתעה כוח השפעה מוגבל. על אף יחסי הכוחות העדיפים ולמרות ההפתעה המלאה שהושגה באמצעות ההונאה, הקרב נמשך כשבועיים וגם בסופם לא הושמדה ארמיית הפנצר אלא הצליחה לסגת 1,500 ק"מ עד לטוניס. היא נכנעה בטוניס רק אחרי שנפלה בצבת הלפיתה - מחנהו של מונטגומרי שנע ממזרח, והכוחות האמריקניים שנחתו במרוקו ואלג'יר, ממערב. בסופו של קרב, הלחימה האטית והשוחקת שניהל מונטגומרי האפילה על פעולת ההונאה המבריקה והמוצלחת.

אחרית דבר, במחקר שנערך בקולג' למלחמה של צבא ארצות-הברית בנושא ההונאה מצטט הכותב מאמר שנכתב ב-1930 בין שתי מלחמות העולם: "... במחשבה ראשונה נראה כי שיפור רב ביעילותה של התצפית האווירית, יעילותם הגוברת של הגורמים השונים - כל אלה יחד הביאו לידי סיומו של עידן שבו ניתן עדיין להשיג הונאה אסטרטגית או טקטית. אולם במחשבה נוספת זוהי מסקנה מוטעית. בפועל, מפקד מוכשר ישתמש באמצעים אלה דווקא, כדי להונות את יריבו..."

והפקודות הורדו לכוחות בהדרגה ורק בסמוך למועד המבצע. שובשה כניסתם של ספקי המזון המצריים, כביכול בשל אי-שביעות רצון מהסחורה שסופקה, ויכוחים עם הספקים על הפקעות מחירים וכדומה. ההספקה חודשה והופסקה לסירוגין, ובסמוך למועד המתקפה הופסקה לחלוטין.

תוצאות ההונאה והשפעתה

ב-23 באוקטובר בשעה 21:40 החל הריכוך הארטילרי. אש ארטילרית מ-1,000 קני ארטילריה מקליברים שונים נורתה על גזרת ההבקעה ובשוליה. ההפתעה הייתה מוחלטת. על פי עדויות השבויים, חיילים וקצינים, האש נפלה עליהם כרעם ביום בהיר. הבלבול והמבוכה נמשכו כשתי יממות. למזלו הרע של ממלא מקומו של רומל, הגנרל שטומה שלא הכיר את הגזרה די הצורך, כשנפתחה המתקפה יצא לסיור בשטח (בלילה). כלי הרכב שנסע בו נקלע ללב ההרעשה, הנהג הסתובב באופן פתאומי ושטומה נזרק מהרכב וכנראה נפטר מהתקף לב. כשחזר הנהג למפקדה גילה לחרדתו שמפקדו נהרג, וראש לשכתו של שטומה רס"ן בוכטיג נפצע בראשו. רק למחרת בבוקר נתגלתה גופתו של שטומה בעוד המתקפה הבריטית ממשיכה בכל עוצה. הידיעה על המתקפה הגיעה באיחור גם לידיעתו של היטלר, שרק ב-25 באוקטובר הורה לרומל להפסיק את חופשתו ולחזור במהירות לצפון אפריקה. עם חזרתו של רומל עדיין

רומל פוקד על קציניו לפני הקרב על טוברוק

טהרן וושינגטון... האומנם קם הגולם על יצריו...?

אמיר טאהרי

طهران وواشنطن.. على من يمكن أن
ينقلب سحر الساحر...?

أمير طاهري

في الوقت الذي تبحث فيه واشنطن عن سبل لتعديل استراتيجيتها في العراق، تبدو إيران وكثافتها تستعد لتسوية حساباتها مع الولايات المتحدة من خلال منع ظهور تنظيم موال لواشنطن في بغداد. هذه على وجه التحديد هي الرسالة الواضحة من جانب طهران في الوقت الراهن، إذ تبدو القيادة الإيرانية وثيقة إزاء فرصتها في ممارسة هذا الدور في العراق.

فعلی مدى حوالي ربع قرن تقريبا ظلت طهران تنظر الى النظام البعثي العراقي بقيادة صدام حسين كخطر يتهدد حكم النظام الخميني في إيران. إلا أن صدام حسين فشل في إطاحة النظام الإيراني خلال الحرب التي استمرت ثماني سنوات وتلقى العراق فيها دعما من القوى الغربية بما في ذلك الولايات المتحدة. لم يتمكن الدكتاتور العراقي المخلوع خلال السنوات الـ 12 الاخيرة من حكمه من مواصلة صراعه مع ملائي طهران بسبب العقوبات التي كانت مفروضة على العراق والضغط العسكري المستمر. رغم ذلك ظل الملائي ينظرون الى صدام حسين كعدو استراتيجي من المحتمل ان يستأنف حملته ضدهم.

لذا، ليس من قبيل المبالغة القول إن طهران كانت سعيدة لإطاحة صدام حسين تماما كما كانت واشنطن سعيدة لسقوطه. إلا ان إزالة صدام حسين من السلطة أوجد مشكلة أخرى أكثر خطورة تتهدد النظام الخميني في طهران وهي قيام نظام ديمقراطي يلعب فيه الشيعة دورا رئيسيا. وتترك القيادة الإيرانية ان للعراق امكانيات تؤهله لقيام مثل هذا النظام، لكنهم يدركون في نفس الوقت ان هذا النظام لا يمكن ان ينشأ بين ليلة وضحاها. كما يدرك ملائي طهران ايضا ان الالتزام الاميركي ازاء العراق يعتبر عاملا رئيسيا في تحديد ما اذا ستقام دولة ديمقراطية جديدة في العراق ام تنزلق البلاد الى الفوضى والحرب الاهلية وربما التفكك. هذا هو السبب في طرح ملائي طهران للسؤال: متى ينتهي الاميركيون ويخرجون من العراق ؟.

والتحليل الإيراني بسيط: ليس للاميركيين العزيمة السياسية للاستمرار في العراق. ويمكن أن تجبر استطلاعات الرأي السلبية الرئيس بوش على سحب قواته من قواعد في الصحراء العراقية، مما يسمح للمدن بالسقوط تحت سيطرة الجماعات العراقية المسلحة. وفي مثل هذا السيناريو، فإن الجماعات الموالية لصدام يمكنها السيطرة على ما يطلق عليه المثلث المنفي بينما تسيطر الجماعات الشيعية الموالية لإيران على جنوب ووسط العراق، وهو ما سيحاصر الاكراد في جيبيهما الجبلي.

ان القيادة في طهران على ثقة من ان جون كيري مرشح الحزب الديمقراطي، سيتخلى اذا ما انتخب، عن خطط بوش لشرق اوسط «ديموقراطي». وقد قال رئيسنا لعد من مستمعيه في طهران ان الولايات المتحدة اصبحت ضعيفة. فلا يعرف الاميركيون إلى أي طريق يتجهون.

ويعتقد الملائي الخمينيون ان هزيمة اميركا في العراق ستشعر عدم الاستقرار في كل الانظمة العربية، تاركة الجمهورية الاسلامية

عيتونאי וסופר בעל שם עולמי, נולד באיראן ורכש השכלתו בטהרן, לונדון ופריס. בשנות ה-70 וה-80 שימש בתפקידי עריכה בעיתונים מובילים באירופה, כמו "ג'אן אפריק" הצרפתי וה"סנדיי טיימס" הלונדוני, ואף כתב מאמרים לעיתונים "הרלד טריביון" ו"ושינגטון פוסט". טאהרי כתב ספרים רבים על ההתרחשויות בעולם הערבי וזכה בפרסי עיתונות בין-לאומיים על פועלו. מאז שנת 1987 הוא כותב מאמרים בעיתון הבין-ערבי "אל-שרק אל-אוסט".

בשעה שווינגטון מחפשת דרכים לשנות את האסטרטגיה שלה בעיראק, נראה שאיראן מתכוננת לפרוע את חובה מארצות-הברית באמצעות מניעת הופעתו של ארגון נאמן לווינגטון בבגדאד. ליתר דיוק, זה המסר הברור מצד טהראן בעת שההנהגה האיראנית מאמינה בהזדמנות שנקרתה בדרכה למלא תפקיד זה בעיראק.

במשך כרבע מאה ראתה טהראן במשטר הבעתי העיראקי, בהנהגתו של צדאם חוסיין, סכנה המאיימת על שלטון המשטר החומייניסטי באיראן. אולם צדאם חוסיין כשל בהפלת המשטר האיראני במלחמת איראן-עיראק שנמשכה שמונה שנים ושבהמלכה קיבלה עיראק סיוע מגורמים מערביים ובכללם ארצות-הברית. ב-12 השנים האחרונות לשלטונו לא הצליח הדיקטטור העיראקי המודח להמשיך במאבקו בחכמי הדת של טהראן, נוכח הסנקציות שהוטלו על עיראק והלחצים הצבאיים המתמשכים. אף על פי כן, המשיכו חכמי הדת של טהראן לראות בצדאם חוסיין אויב אסטרטגי שעלול לחדש עליהם את התקפתו. לפיכך לא נפרזו אם נאמר שטהראן הייתה מאושרת מהפלת צדאם חוסיין, כשם שווינגטון הייתה מאושרת מנפילתו. אולם הרחקתו של צדאם חוסיין מהזירה העמידה בעיה אחרת, מסוכנת יותר, המאיימת על המשטר החומייניסטי בטהראן - והיא כינון משטר דמוקרטי שימלאו בו השיעים תפקיד ראשי. ההנהגה האיראנית מבינה שיש לעיראק יכולות המכשירות אותה לכוון משטר מעין זה, ועם זה היא מבינה שלא ניתן לייסד משטר כזה מהיום למחר. נוסף על כך, חכמי הדת של טהראן סבורים שיש למחויבות האמריקנית כלפי עיראק השפעה מרכזית על השאלה: האם תוקם מדינה דמוקרטית חדשה בעיראק, ושמה תידרדר המדינה לאנרכייה ולמלחמת אזרחים ואולי אף לפירוק? ומכאן עלתה שאלת חכמי הדת של טהראן: מתי יסיימו האמריקנים (את תפקידם) ויצאו מעיראק?

הניתוח האיראני פשוט: אין לאמריקנים הנחישות המדינית להמשיך להישאר בעיראק. ייתכן שסקרי דעת הקהל השליליים ייאלצו את הנשיא בוש להסיג את כוחותיו מבסיסים במדבר העיראקי, מה שיאפשר את נפילת הערים לידי קבוצות עיראקיות מזוינות. בתרחיש כזה, הקבוצות הנאמנות לצדאם עלולות להשתלט על מה שמכונה "המשולש הסוני", בעוד הקבוצות השיעיות הפרו-איראניות משתלטות על דרום עיראק ומרכזה, ובכך יותרו הכורדים בכיסייהם ההרריים.

ההנהגה האיראנית משוכנעת שג'ון קרי, מועמד המפלגה הדמוקרטית, ימשוך ידו, אם ייבחר, מתכניתו של בוש למזרח תיכון "דמוקרטי". רפסנג'אני אמר לחלק משומעיו בטהראן, כי ארצות-הברית נעשתה חלשה וכי האמריקנים אינם יודעים לאיזו דרך לפנות.

חכמי הדת החומייניסטיים סבורים שתבוסה אמריקנית בעיראק תביא לדי חוסר יציבות של כל המשטרים הערביים, חוץ מהרפובליקה האסלאמית שנחשבת לכוח היחיד שמסוגל לכפות מצב בר קיימא באזור.

*רע"ן לעניינים פלסטיניים ומנהלת תיאום וקישור באזח"ע

הוא כבר

פיליפ נתנסון שילם על "עסק הביש" בכוויות בכל חל ושתק • אבל על כך שהמדינה נזכרה לדאוג לשחרור "הפקירו אותנו פצועים. לעולם לא אסלח", אמר לא

אריה אבנרי

פגישתי האחרונה עם פיליפ נתנסון, אחד מגיבורי "עסק הביש", הפרשה שהסעירה את המדינה בשנים '54-'65, היתה בבית החולים "שיבא", כמה ימים לפני פטירתו בשבוע שעבר. פניו היו כחושות וחיוורות, בלוריתו שמוטה ורק עיניו הודדות דיביו. דו. פיליפ בן ה-71 לא איבד את חוש ההומור שלו גם כאן, ושאל אותי בקול מרוסק: "אני עדיין יפה?". אחרי-כך לחש לי משפט מצמרר: "אני הולך לפגוש את ויקטור. הוא מחכה לי". ויקטור לוי היה חברו הקרוב ביותר לדרך ולגורל.

14 שנים ישב נתנסון בכלא המצרי, עבר עינויים קשים ואולץ לעבוד עבודת פרך. פיליפ אולי לא היה משתמש במילים הקשות אותן אמר על קברו בנו אריאל – "המדינה בגדה בכס" – אבל בהודמנויות שונות אמר בלשון מאופקת יותר: "הפקירו אותנו פצועים בשטח האויב. לעולם לא אסלח על כך".

פיליפ נתנסון, בן לרופא שיניים יהודי וינאי שהשתקע באלכסנדריה ונישא שם, למד בנעוריו בבית ספר קתולי. מאוחר יותר, כשעבר לבית הספר היהודי, פגש שם את בן גילו ויקטור לוי, ששכנע אותו להצטרף לתנועת "החלוץ" ללא ידיעת הוריו.

תניכי התנועה רקמו חלום לעלות לישראל אחרי סיום לימודיהם האקדמיים, אבל בסופו של דבר המדינה הקרימה אותם והגיעה אליהם. כאפריל 1951 הגיע למצרים קצין המודיעין אברהם דר, במטווה של איש עסקים בריטי מגיברלטר בשם ג'ון דארלינגטון, במטרה להקים תאים מחתרתיים קטנים של צעירים יהודים מקומיים. עם חברי הרשת נמנו מרסל ניניו, אלי נעים, מאיר מיוחס, מאיר זעפרן, סמי עוזר, ר"ד משה מרוזק, ויקטור לוי ורובי דסה. האחרון שהצטרף, בהמלצת ויקטור לוי, היה נתנסון, שזכה לכינוי "הגנרי".

ההוראה: הנחת מטענים

במהלך שנת 1954 נפלה בישראל החלטה לסקר בין מצרים לארה"ב באמצעות ביצוע מעשי חבלה במסודות אמריקניים במדינה. למטרה זו ניתנה הוראה להפעיל את הרשת. עד היום לא ברור באופן חד-משמעי מי נתן את ההוראה שהולידה את

"הפרשה", שבסופו של דבר הפילה את הממשלה. השחקנים הראשיים בפרשה, שהטיחו האשמות הדדיות באחריות למתן ההוראה, היו שר הביטחון פנחס לבון, הרמטכ"ל משה דיין, ראש אגף המודיעין בני מין ג'יבלי, מפקד יחידת המודיעין מוטקה בן-צור ומחליפו יוסי תראל. ג'יבלי אף ניסה להליש את מתן ההוראה על לבון, באמצעות הצגת מכתב שלא-חר מכן התעורר חשד כי זויפו בו כמה מילים, בירידת עת קציני מודיעין בכירים.

האיש שנבחר לפקד על הפעולה היה רבי-סרן אברהם אלעד, קצין מודיעין יליד אוסטריה. באחד הימים קיבל פיליפ מפריו מברק מוצפן על כוואו של אלעד, שזכה לכינוי "דוברט". פיליפ בעל החושים המהודרים חשד מיד באלעד, שנתג במכונית בעלת מספר דיפלומטי, שהוא סוכן כפול, וחשב לרווח על כך לארץ, אבל חבריו ביטלו את חשדותיו. כעבור זמן כבר היו לפיליפ הוכחות מוצקות יותר, אבל כבר היה מאוחר מדי. בדברי ההספד של רובי דסה, שהי קראו בהלווייתו של פיליפ, הוזכרה עובדה זו, בציי רוף בקשת סליחה מאוחרת.

התוכנית היתה לבצע פעולה מקיפה של הנחת מטעני נפץ ב-23 ביולי 1953, יום המהפכה המצרית. חומר הנפץ, שהוחבא בנרתיקי משקפיים, היה אמור להיות מונח בספריות אמריקניות, בתידואר ובתי קולנוע בקהיר ובאלכסנדריה. כשהגיעו ויקטור ופיליפ לאולם הכניסה של קולנוע "מטרו" בקהיר, הופתעו למצוא שם שוטר חרש מצרי. הם חשו כי טמנו להם מלכודת על סמך מידע מוקדם. ויקטור נלכד עליידי שוטרים שארבו להם. פיליפ ניסה לשלוף מכיסו את נרתיקי המשקפיים, שהתפוצץ וגרם לפיצוץ פלג גופו התחתון. רגלו ניצלה בנס, אבל גופו כוסה כוויות שמעולם לא הגלירו.

מאות שוטרים פשטו על בתיהם של חברי הרשת הישראלית ועצרו אותם. אלעד, שהיה אותה עת מחוץ לקהיר, לא נעצר. כעבור זמן פותה אלעד להגיע ארצה, נעצר והועמד לדין. בגלל סודיות הפרשה הוא זכה לשם הקוד "האדם השלישי". למרות שהכחיש כי הסגיר את חברי הרשת, נידון לעשר שנות מאסר. אחרי שחרורו מהכלא יצא לארה"ב ולפני כמה שנים הלך לעולמו.

על קברו אמר הבן: "המדינה בגדה בכס". נתנסון במדי חיל האוויר, אחרי שחזר מן השבי

אסירי "הפרשה" עברו בחקירה סדרה של עינויים קשים והשפלות, במטרה להוציא מהם הודאות על מעורבותה של ישראל בפעולות החבלה. למרות פציעתו, פיליפ עבר עינויים קשים במיוחד, בגלל חומרי החבלה שהיו ברשותו. פיליפ וויקטור טענו בעקשנות שהם משתייכים לתא קומוניסטי, גירסה אותה סירבו המצרים לקבל.

פסקי-הדין היו חמורים. משה מרוזק וסמי עוזר נידונו למוות. ויקטור לוי ופיליפ נתנסון נדונו למאסר עולם עם עבודת פרך. מרסל ניניו ורובי דסה נידונו ל-15 שנות מאסר. האסירים האחרים נדונו לתקופות מאסר קצרות יותר. תלייתם של מרוזק ועוזר עוררה בישראל סערה שלא שככה זמן רב.

החידה: החברים נשכחו

ב-1956 נפתחה מלחמת קרש, בתיאום מוקדם עם ממשלות בריטניה וצרפת, שפעלו במשותף לפתיחת

לא יסלח

לקי גופו, בעינויי תופת ובעבודות פרך בכלא המצרי,
זוהו רק לאחר 14 שנה הוא לא יכול היה למחול ●
א פעם ● בשבוע שעבר הוא הלך לעולמו בגיל 71

נידוני קהיר, שציפו להבאתם ארצה, נדהמו מע" מדתה המזוהה של ישראל. הם נאלצו לשהות בכלא 11 שנים נוספות. עד היום לא ניתנה תשובה חד" משמעית לשאלה מדוע לא נוצלה ההודמנות לשח" רורם. האומנם הופקרו האסירים במתכוון, כדי שלא ייפתח הדיון הציבורי ב"עסק הביש" מחדש, או שהי" תה זו סתם רשלנות?

ב"1967 שמעו נידוני קהיר על מלחמת ששת-היי" מים מקבוצת שבויים ישראלים שנכלאו בחברתם. הפעם הם כבר היו חסרי אמונה, אבל ראש המוסד לשעבר, מאיר עמית, נלחם למענם בכל דרך ופעל יחד עם אחרים לטרפוד הסכם חילופי השבויים כל עוד לא יסוכם על החזרת נידוני קהיר. הלחץ הכבד הועיל וכסופו של דבר הם שוחררו, הגיעו בחשאי ארצה דרך מדינה שלישית ושמרו על אלם. הם גויסו לצה"ל וקיבלו דרגות רב-סדרן והטי" בות שונות, שלא היוו אפילו פיצוי חלקי למה שעבר עליהם.

ראש המוסד לשעבר, אפרים הלוי, אמר ברברי ההספר לפיליפ: "דק מתי מספר במדינה יודעים איוה סבל וייסורים עברו עליהם בכלא. המדינה לא פעלה כדי לחלצם. פיליפ הסתיר את סערת לבו והצטיין בשתיקתו".

פיליפ השתקן הפר פעם אחת בפומבי את שתיק" תו. היה זה זמן קצר אחרי שנידוני קהיר הגיעו ארצה ב"1968, וזומנו לפגישה סגורה עם ראש הממשלה בן גוריון. פיליפ שאל את "הזקן": "מדוע המדינה לא פעלה לשחררנו?". תגובתו הקצרה של בן-גוריון הסתכמה בשתי מילים: "מכרו אתכם". פיליפ אמר לי על כך כעבור זמן: "שתי המילים האלה לא נתנו לי מנוח ודרפו אותי כל חיי".

באותה שנה, סיפרו לאחר שנים אנשי המחותרת, הם נפגשו עם שר הביטחון משה דיין. במהלך הפגי" שה הדחים דיין את אסירי הפרשה כשאמר להם: "אם זה היה תלוי בי, הייתי משאיר אתכם שם".

זמן-מה אחרי חזרתו ארצה שובץ פיליפ כצלם "במתנה". אחרי מלחמת יום-הכיפורים היה פיליפ היחיד מבין החבורה שהתגייס למוסד. מפקדיו במוסד שיבחו את חריצותו ושקדנותו וציינו לשבח את עבודתו.

ב"1968 הם נפגשו עם שר הביטחון משה דיין. במהלך הפגישה, נך סופר, הדחים דיין את אסירי הפרשה כשאמר להם: "אם זה היה תלוי בי, הייתי משאיר אתכם שם"

נתנסון עם רעייתו ברברה

"האם ידע כל אחד מאתנו לעמוד במקום שייעד לו גורלו?"

סיפורו של גמליאל כהן ז"ל (1922 - 2002)

18 שנים היה גמליאל כהן ז"ל סוכן מודיעין של מדינת ישראל בארצות ערב ובחול. הוא ייזכר כבן נאמן לארצו שהקדיש למענה את חלק הארי של חייו

מ' ת'

איש מוסד

מסתערב בשירות המוסד

בראיונו שנים מספר בטרם הלך לעולמו, נשאל המסתערב הוותיק גמליאל כהן, אילו כישורים דרושים לו לאדם כדי להיות מסתערב מצליח. גמליאל שהחל בפעילותו כמסתערב בשנת 1945, השיב שתנאי ראשון הוא ידיעה טובה מאוד של השפה הערבית ועקרונות האסלאם. כדי למצות את הכישורים הבסיסיים האלה, טען גמליאל, על המסתערב להיות משכיל ובעל ידע נרחב ככל האפשר. אך אין זה מספיק. לדבריו, על המסתערב להאמין ביעודו, לאהוב את התפקיד ולהיות בעל מוטיבציה רבה. כיוון שהוא נתון לבדו במקום פעילותו בשדה הקרב האישי שלו, הוא עלול להיקלע למצבים קשים שיחייבוהו לנהוג בתושייה ולמצוא מוצא בכוחות עצמו.

לדעת גמליאל הועיד אותו הגורל להיות במקום מסוים, כדי שיתרום את חלקו לבניית הארץ

גמליאל כהן נולד בשנת 1922 בדמשק שבסוריה, עלה ארצה בשנת 1943 ונמנה בצעירותו עם מיטב הנוער בארץ שפעל להקמת מדינת ישראל. כחבר פלמ"ח היה נכון להקריב רבות למימוש מטרה זו. עובדת היותו יוצא ארץ ערבית כיוונה את פעילותו לאפיק מוגדר מראש, שבו היה יכול להביא תועלת מרבית כמסתערב. ניסיונו בתחום זה, ערב קום המדינה ושנים אחדות לאחר מכן, שימש בסיס איתן לשלב פעילותו הבא - איסוף מודיעין במסגרת המוסד. הרעיון ליישם את שיטת ההסתערבות בפעילות המוסד הועלה בשנת 1952. הכוונה הייתה להחדיר מסתערב, איש המוסד, לנציגות ערבית. גמליאל, שהתאים למטרה זו, קיבל עליו ללמוד את השליחות ויצא לאחת מבירות העולם, מתוך הכרה שמדובר בניסיון ראשון מסוגו ושיהיה עליו ללמוד את תפקידו בדרך של "ניסוי ותעייה". בסבלנות אין קץ החל גמליאל לטוות את החוטים שהיו אמורים להובילו למטרתו. כדי לתת הסבר לשהייתו במקום, נרשם ללימודי עיתונאות. משנות חייו הרבות בין ערבים, ידע גמליאל להופיע כאחד מהם, להתיידיד עמם ובהמשך - לסלול את דרכו אל הנציגות הערביות. בזכות כישורו ויכולתו, הצליח מהר למדי להתקבל כעובד מקומי באחת הנציגות הללו.

גמליאל מתקבל לעבודה בשגרירות ערבית

תחילה הוטל עליו להדפיס מכתבים. כלפי חבריו במקום העבודה העמיד פנים כמי שמסתפק במועט. הוא נהג להביא עמו, לעבודה, את ארוחת הצהריים הצנועה שלו, שאכל במקום. התנהגות זו אפשרה לו להצדיק את שהייתו במקום גם בשעות הצהריים, כאשר כולם יצאו לאכול... גמליאל ניצל את הזמן הזה כדי לחפש בחדרים חומר חשוב ומעניין

שהיה ראוי להעתיקו.

זמן קצר אחרי שהחל בעבודתו בשגרירות, פנה גמליאל לאחד הדיפלומטים הבכירים באותה נציגות, סיפר לו על לימודי העיתונאות שלו והציע לעזור בהכנת כתבות על מגוון נושאים. הצעתו נתקבלה על דעת אותו דיפלומט בכיר והוא הטיל עליו להכין סקירה על נושא פוליטי מקומי. הסקירה נשאה חן בעיני הדיפלומט הערבי, והוא החל להעסיק את גמליאל בהכנת סקירות שיועדו למשרד החוץ של ארצו.

מידת האמון שנתנו בגמליאל גם אנשי השגרירות האחרים באה לידי ביטוי בתחומים רבים. לא אחת נתנו לו לעיין בחומר סודי ואף שיתפו אותו במבצעים חשאיים. החומר המודיעיני שהצליח גמליאל לספק בתקופת פעילותו נחשב למידע בעל ערך רב. זה היה בעיקר מידע צבאי, אולם גמליאל הצליח לגלות גם את המעקב של אותה נציגות אחר פעילות מדינית וצבאית של ישראל, והמידע שחשף על נושאי המעקב ושיטותיו הועילו מאוד גם למודיעין המסכל הישראלי.

במהלך פעילותו בזהות שאולה, נשא גמליאל לאישה את עליזה, בחורה ישראלית, ילידת חלב שבסוריה. החופה נערכה בסודי סודות כדת משה וישראל, אך כלפי חוץ התנהגו השניים כזוג ערבי לכל דבר ועניין. עליזה רעייתו ליוותה אותו לאורך כל פעילותו המבצעית, למרות כל המגבלות שהייתה נתונה בהן.

לאחר מבצע "קדש" חזר גמליאל ארצה. למעבידיו הסביר כי סיים את לימודיו בעיתונאות וכי בכוונתו לעזוב את הארץ שלמד ועבד בה. לפני עזיבתו קיבל מכתבי המלצה בערבית מהדיפלומט הערבי הבכיר, דבר שהיה עשוי לאפשר לו לחדש את הקשר עם נציגות ערביות בעתיד, אם ידרש לכך. עם קבלת ההמלצות שבו גמליאל ועליזה ארצה. בשנת 1958 יצא גמליאל למשימה נוספת. הפעם, בארץ אחרת. כיסויו, עיתונאי ערבי, אפשר לו נגישות לנציגות דיפלומטיות ערביות ולגופים כמו "הליגה הערבית" וארגוני

משנות חייו הרבות בין ערבים, ידע גמליאל להופיע כאחד מהם, להתיידיד עמם ובהמשך - לסלול את דרכו אל הנציגות הערביות

סטודנטים ערביים. גמליאל נרשם ללימודי תואר שלישי (דוקטורט) בעיתונאות ותקשורת באוניברסיטה המקומית, ובה בעת החל בהכנת תשתית לשהייתו במקום. לשם כך פנה למנהלי העיתונים החשובים בעולם הערבי - במצרים, בסוריה, בלבנון, בירדן, בסודאן, בערב הסעודית ואף במרוקו - והציע את שירותיו ככתב לעיתונות בנושאי פוליטיקה, דיפלומטיה, כלכלה, חברה, תרבות, אמנות וספורט. גמליאל נענה גם מידי אחד העיתונים שיצא בארץ בערבית וגם מידי עיתון ערבי מקומי בארץ שבתו. שני העיתונים פרסמו את מאמריו.

והאנטי-ישראלי. באמצעות עורך זה קשר גמליאל קשרים גם עם ראשי תנועות נאו-נאציות באוסטריה, בגרמניה, באנגליה, בשוודיה ובבלגיה.

למוסד היה עניין בהתקשרות זו, מכיוון שבאותה תקופה, סוף שנות ה-50 ותחילת שנות ה-60, קיים המוסד מעקב אחר תנועות נאו-נאציות באירופה ובדרום אמריקה, שכלל גם חיפוש אחר פושעי מלחמה נאציים מתקופת מלחמת העולם השנייה. נציג המוסד בארץ שירותו של גמליאל ראה חשיבות רבה לעודד את קשריו של גמליאל עם הגורמים הניאו-נאציים, משום שחוגים אלה ביקשו להתקרב למדינות ערב, ולפיכך הקשר אתם אפשר ללמוד על השקפותיהן של ארצות ערב ועל מדיניותן כלפי ישראל בפרט וכלפי היהודים בכלל. גישה זו נתקבלה על דעת המטה, והוא אישר את המשך טיפוח הקשרים האלה. בתוך כך העמיק גמליאל את מעורבותו בחוגים הנאו-נאציים באירופה והשתלב בפעילות התעמולתית שלהם כנציג ערבי. מידת האמון שהלאומנים הניאו-נאציים נתנו בגמליאל הלכה גברה.

בשלב הבא החליט גמליאל לפתח קשרים עם נציגויות ערביות ועם מוסדות ערביים במקום. כישרונו הטבעי להתיידד עם אנשים סייע לו רבות בפיתוח קשריו ואחר כך בעבודתו. אחד השגרירים הערביים במקום פתח לפני גמליאל את סגור לבו ואמר לו שהוא, גמליאל, הוא חברו הטוב ביותר ואיש אמונו. השגריר אף הציע לגמליאל להציב לו, במשרדו הוא, שולחן עבודה, כדי שיוכל לשבת ולעבוד בלי שיופרע!

שגריר ערבי אחר ביקש מגמליאל להשיג לו מידע על פעילות היהודים במקום. הוא סבר שגמליאל לא יתקשה בכך, מכיוון שיוכל לנצל את קשריו כעיתונאי. השגריר הבהיר לו שהמידע שיושג נועד להכשיל את מזימות היהודים והבטיח לכסות את ההוצאות שהיו כרוכות במבצע. גמליאל התעניין ושאל את השגריר אם המידע המבוקש נוגע גם לפעילות מדינת ישראל ונענה שהמושג "יהודים" כולל גם את מדינת ישראל.

גמליאל הסביר לשגריר שלביצוע התכנית יהיה עליו לחזק תחילה את מעמדו כעיתונאי, והשגריר קיבל את טיעונו.

באותה פגישה נמנע גמליאל מלדון בפרטי תכנית הפעולה, מכיוון שלא רצה לגלות בקיאות יתרה שהייתה עלולה לעורר את חשדו של השגריר. הוא ביקש פסק זמן של שבוע ימים, כדי להרהר בהצעה ולהגיש קווי פעולה, והדגיש שאין בכוונתו להתחיל בשום צעד מעשי אלא בידיעת השגריר ובוודאי בהסכמתו. השגריר מסר לגמליאל את מספר הטלפון הישיר שלו וביקש שיתקשר רק לקו זה. עוד ביקש השגריר שגמליאל יקיים את פגישותיו רק בביתו (של השגריר).

גמליאל שניתח את הצעת השגריר לחיוב ולשלילה, ראה בה יתרון גדול מצד אחד, ושתי מגרעות מצד אחר. היתרון בקבלת ההצעה היה, מנקודת ראייתו, האפשרות להחדיר דיס-אינפורמציה למערכות המידע של האויב. המגרעות היו לדעתו

העובדה שייאלץ לעתים לפעול, במידת-מה, נגד האינטרס היהודי הצינוני, והחשש שלא יוכל להבטיח את עצמו מפני תביעה על הפרת חוקיה של מדינת ישראל.

בתשובה להתלבטויותיו מסר המטה הנחיה להבהיר לשגריר שמעצם היותו עיתונאי, הוא יוכל להביא ידיעות רק מאותם מקורות שיש לעיתונאים נגישות אליהם. אשר לחששו שמא יש בעזרתו היעילה לשגריר ערבי משום פעולה הנוגדת את האינטרס היהודי והצינוני, הרגיעו המטה שאין מקום לחשש כזה. יתרה מזו, התועלת שבפעולתו - טען המטה - שקולה כנגד כל נזק שהיה עלול להיגרם.

גמליאל חוזר לחוגים נאו-נאציים

בהיותו בארץ שירותו הגיע לידו פרסום בכותרת "Europa Korrespondenz", שכלל השמצות היהודים ומדינת ישראל. גמליאל החליט להתקשר עם עורך הפרסום, ולמראית עין לשתף פעולה עמו, ובאופן זה לחזק את זהותו כמי שמשתייך למחנה הערבי האנטי-יהודי

גמליאל כהן עם בתו ופעילה נאצית בארגון האנטישמי והאנטי ציוני

לקראת סיום שליחותו, בתחילת שנת 1962, העביר גמליאל את קשריו עם הגורמים הניאו-נאציים לקציני איסוף אחרים. עם זה המטה סבר כי רצוי שגמליאל ימשיך להיפגש עמם מדי פעם בפעם, על מנת לחזק את הקשר ולהקנות לו המשכיות. כך, בהגיעו לאירופה בסוף שנת 1962, נפגש גמליאל עם אחד מ"ידידיו" הנאו-נאציים, אך הלה קיבל אותו בקרירות ובהסתייגות. כששאל גמליאל על פשר התנהגותו, סיפר לו כי עקב התפרקות הארגון שעמד בראשו, ביקרו אצלו שני אנשי שירות הביטחון המקומי, ובין השאר שאלו אותו על גמליאל והזהירוהו שהוא, והחבר שהחליף אותו, אינם אלא סוכנים ישראליים! גמליאל, בכישרונו ובתעוזתו, הפך את הקערה על פיה והצליח לגרום לנאו-נאצי שהוא עצמו יחשוד שאנשי הביטחון הגרמניים ניסו לזרוע פירוד בשורות הלאומנים. עוד ניסה גמליאל להביא את איש שיחו לכלל מסקנה שהייתה מגמה זדונית להפליל אותו - את גמליאל - על מנת להכשיל את המגע בין הערבים לארגוני הנאצים. נראה שהנאו-נאצי השתכנע מדברי גמליאל, שכן עוד באותה פגישה מסר

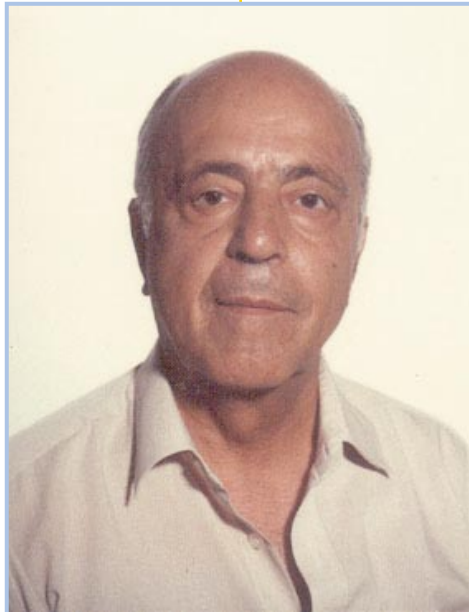
שכן לדעתו עדיין היו בידי קלפים רבים. זמן-מה אחר כך, הגיעו מארצות ערב עיתונים ובהם מאמריו. גמליאל הפיץ את השמועה שהגיעו לידי העיתונים, אך עדיין לא הראה אותם לאיש. הוא חש שידיעה זו שינתה את היחס כלפיו, וכולם החלו להסביר לו פנים. כאשר הציג גמליאל למשלחת הסורית מאמר שהיה חתום עליו ובו שבחים על משלחתם ועל המשלחת הפלסטינית, מיד חש שגוברת האהדה כלפיו. שלא כהסתייגותם מקודם, הם הזמינו אותו להצטרף לחבורה, ולראשונה כיבדו אותו בקפה.

גמליאל בראייה לאחור

בדיעבד, כשנשאל גמליאל אם לא פחד או לא חשש לנהוג בתעוזה שאולי גבלה בקלות דעת, הוא ענה כי באותו הזמן הייתה גישתו פטליסטית במידת-מה. לדעת גמליאל הועיד אותו הגורל להיות במקום מסוים, כדי שיתרום את חלקו לבניית הארץ. עוד בהיותו בהכשרה, סיפר, קיבל את ספרה של חנה סנש ובו קרא את משפט השאלה: "האם ידע כל אחד מאתנו לעמוד במקום שייעד לו גורלו?". לפי עדותו אמירה זו השפיעה עליו לאורך כל הדרך.

על פועלו של גמליאל אפשר ללמוד ממה שכתב העיתונאי איתן הבר, לאחר כנס שקיים המוסד בספטמבר 1999, לרגל ציון יובל להקמתו:

"לקראת סוף הערב החגיגי עלו על הבמה גמליאל, אשתו ובתו. עמד האיש על הבמה וסיפר איך במשך 18 שנים, 18 שנים!!! בארצות ערב ובחו"ל, היה סוכן מודיעין של עם ישראל. איך הגיע לתפקידים בכירים במסגרות ערביות, איך חי בזהות ערבית שאולה, איך התרפק על שירי עבד אל-והאב, איך מת תינוקו הראשון, איך נולדה בתו הראשונה, ואיך כל כך השתוקק פעם אחת, רק פעם אחת, להיכנס לבית הכנסת בעיר מגוריו, כדי להיזכר בשורשיו היהודיים, ומיד לנוכח האלפים בלטרון, קרא בהטעמה מן הקוראן, כאילו היה

גמליאל כהן ז"ל

ראשון בניו של הנביא מוחמד. סיפרה אשתו שהייתה לצדו תמיד, על לילות הגעגועים.

החומר המודיעיני שהצליח גמליאל לספק בתקופת פעילותו נחשב למידע בעל ערך רב

סיפרה בתו על זהותה המוסלמית בארץ אחת וזהותה הנוצרית בארץ אחרת, ואיך ולמה קראו לה סמירה (כדי שבשבושם אי פעם לישראל יסירו את ה"סמך" ויקראו לה מירה). בקהל ישבו אלפי מקצוענים שהבינו, בלי אומר ומילים, כי טעות אחת, אחת בלבד, במשך 18 שנים, וגמליאל היה מתנדנד על חבל בכיכר העיר, ומאות אלפי ערבים יורקים על גופתו [...]. בדרך הביתה, לתל אביב, רק זאת חשבתי: כמה גמליאלים כאלה מסתובבים בחיינו?.. גמליאל הלך לעולמו בשנת 2002.

הוא ייזכר כבן נאמן לארצו שהקדיש למענה את חלק הארי מחייו.

ידיעות על פעילים נאו-נאציים באירופה. באותו הלילה נענה גמליאל להזמנת הפעיל הנאו-נאצי ללון בביתו, ולמחרת ליווהו מארחו לתחנת האוטובוס ונפרד ממנו בחמימות...

סיקור כנסים בין-לאומיים

אחרי שביסס גמליאל את מעמדו כעיתונאי ערבי, סבר המטה שאפשר להטיל עליו לסקור כנסים בין-לאומיים שבהם לא הייתה לישראל דריסת רגל כמשתתפת מן המניין או כמשקיפה.

טעות אחת, אחת בלבד, במשך 18 שנים, וגמליאל היה מתנדנד על חבל בכיכר העיר

כשהתקיימה בשנת 1960 ועידת העמים האפרו-אסיאניים בקונקרי, בירת גינאה, הוטל על גמליאל לסקור אותה. לפני הפתיחה הרשמית פנה גמליאל לראש משלחת פלסטין, בירכו, וכעיתונאי הציע שיעמוד לרשותו ולעזור לו ככל יכולתו. זה קירב את גמליאל אליו ועשה אותו לאיש אמונו. בדרך זו הושג חומר בעל ערך רב.

גמליאל סיפר אנקדוטה משעשעת מאותה ועידה: שגריר ישראל בגינאה אז, שלמה הלל, ניסה להשתתף בוועידה בלי שהוזמן, ונתבקש מהמשתתפים הערביים לעזוב את האולם. באחד הימים פנה המלווה הגינאי של המשלחת הפלסטינית לגמליאל ואמר לו: "אולי זאת חוצפה מצדי, אך בכל פעם שאני רואה אותך, אני נזכר בשגריר ישראל". בתגובה חיך גמליאל, ציין שאכן זו חוצפה, ושאל אותו מדוע הוא נזכר דווקא בשגריר ישראל כשהוא רואה אותו. הוא השיב שגמליאל נמוך קומה ושזוף, כמו שגריר ישראל!

נוכח היכולת שהציג גמליאל לסקר כנסים בין-לאומיים, הוחלט לשגרר לסקור ועידות בין-לאומיות נוספות שעסקו בבעיה הפלסטינית. ישראל

ראתה חשיבות רבה בקבלת פרטים על עמדת המשלחות הערביות בוועידות שעסקו בנושא הפלסטינים ועל תכסיסים שמדינות ערב התכוונו לנקוט כדי שיתקבלו בעצרת האומות המאוחדות החלטות לפי עמדתן.

לקראת יציאת גמליאל לוועידות אלה נוסחו הנחיות לנושאים שהיה אמור לשים בהם דגש:

- * לפתח קשרים חברתיים וידידותיים עם חברי המשלחות הערביות על מנת לדלות פרטים על דיוניהן הפנימיים.
- * סיקורו כעיתונאי יתבסס על העיתונים שעמד עמם בקשר.

בהגיעו לאחד הכנסים נתקל גמליאל בחברי המשלחת הפלסטינית, שאחד מהם השתתף בכנס בבירת גינאה. הללו נהגו כלפיו חשדנות משום שתהו מי מימן לו את מסעותיו לסיקור הכנסים. לבירור סוגיה זו החליטו הפלסטינים לשכור בלש פרטי, כדי שיעקוב אחריו ויברר עם מי הוא קשור. גמליאל, שהיה ער לחשדנות זו, סבר שיצליח לשכנעם

חוות שבעא - העובדות שביסוד הסכסוך

ד"ר אשר קאופמן

חוקר בכיר במכון טרומן

לידתו של סכסוך הגבולות בין ישראל ללבנון אינה אלא בתירוץ הגיוני ששורשיו היסטוריים ברורים. חיזבאללה נאחז בו כדי להמשיך להיאבק בישראל

וכך נכנסה הבעיה אל תחום הסכסוך הישראלי-ערבי. כשנעשה האזור לזירת הקרבות העיקרית בין ארגוני הגרילה הפלסטיניים ובין ישראל ועוד יותר מכך - לאחר פרוץ מלחמת האזרחים בלבנון ב-1975 - לא היה מקום להתעסק בנושאים שוליים כסימון הגבול בין סוריה ללבנון והנושא נעלם בתהום הנשייה. יתרה מזו, הגבול באזור נעשה בלתי רלוונטי בעליל, בייחוד מכיוון שישראל בנתה את גדר המערכת באזור בהתחשב בצרכיה הצבאיים ולא על פי שום סימון גבול מוסכם או שאינו מוסכם. סוריה מצדה המשיכה לראות באזור חלק מרמת הגולן הכבושה, כמתועד במסמכים סוריים רשמיים.

המשטרים בסוריה, לבנון וישראל אמנם לא מיקדו את תשומת לבם אל אזור חוות שבעא, אבל לתושבי האזור נעשתה המציאות שנוצרה לאחר 1967 בלתי נסבלת, מכיוון שלראשונה הוגבלה ואחר כך נאסרה הגישה לאדמותיהם. מסוף שנות ה-70 התפתחה בדרום לבנון ספרות מקומית ענפה המתארת את פעולותיה האלימות של ישראל באזור. בספרות זו מובא בין השאר סיפור חוות שבעא. עם הקמת חיזבאללה ב-1983 רק התעצם תהליך תיעוד הפעילות הישראלית וכך לאט-לאט שבה לתודעה הציבורית הטענה שחוות שבעא הן חלק מן האדמה הלבנונית הכבושה בידי ישראל.

הוכחה חותכת לכך שחיזבאללה לא "המציא" את סיפור החוות ניתנת בהכנות הלבנוניות לקראת הנסיגה הישראלית הצפויה. מומחי גבולות לבנוניים הכינו ב-1999 רשימת תביעות לכשתיסוג ישראל ובהן התביעה לסגת מאזור חוות שבעא. הם אפילו הזהירו שלהערכתם גם אם תיסוג ישראל מדרום לבנון היא תשאף להחזיק בידה אזור זה. אולם התביעה הרשמית של ממשלת לבנון בעניין הוגשה רק כשלושה שבועות אחרי שהודיעה ישראל על הנסיגה, ומבחינה זו הציגה לבנון חוסר מקצועיות. מזכ"ל האו"ם, קופי אנאן, שהכריז ביוני 2000 על הכרת האו"ם בנסיגה הישראלית מדרום לבנון כנסיגה מלאה, אף מתח ביקורת על התנהלותה הרשלנית של לבנון בעניין זה.

מהכרוניקה של חוות שבעא אנו למדים כמה דברים על המורשת הקולוניאלית באזור ועל הדינמיקה של הסכסוך הישראלי-ערבי. סכסוך הגבולות הזה קשור כמובן בדינמיקה האזורית ולפיכך הוא יבוא על פתרונו בהקשר האזורי הרחב. לשם כך סוריה וישראל צריכות להגיע להסכם שלום ביניהן, חיזבאללה צריך לפרק את זרועו הצבאית ולבנון וסוריה צריכות לרקום מחדש את יחסיהן ולבססם על כיבוד ריבונות הדדי. לצערי, נראה שאף לא אחד מהתרחישים האלה עומד להתממש בקרוב.

על פי תדירות התקריות בגזרת הר דוב בין כוחות צה"ל לחיזבאללה רבים הסיכויים שאירועי ה-7 במאי 2004 שבהם נהרג חייל צה"ל ונפצעו כמה מחבריו אינם סוף הסיפור באזור. גזרה זו, חוות שבעא כנינויה בלבנון, נעשתה לזירת הקרבות העיקרית בין הארגון השיעי ובין ישראל מאז נסוגה ישראל מדרום לבנון במאי 2000 בשמירה פחות או יותר על כללי משחק קבועים מראש.

דעת הקהל בישראל ולצערי גם מקבלי ההחלטות ניזונים ממידע שגוי על לידתו של סכסוך הגבולות הזה. על פי הגישה הישראלית המקובלת, עקב הנסיגה מדרום לבנון חיזבאללה לא הסכים לוותר על הילת המאבק המזוין בישראל ולכן המציא תירוץ להמשך מאבק זה. כך, יש

מאין, נולד "סכסוך חוות שבעא" ומתוכו אנו למדים לכאורה על עמדתם הבלתי מתפשרת של כמה ממדינות האזור כלפי קיומה של מדינת ישראל. אכן, חיזבאללה היה זקוק לעילה להמשך המאבק המזוין בישראל, וחוות שבעא הן עילתו. אך בזאת לא תם הסיפור. חיזבאללה לא בחר בעילה פרי דמיונו אלא בתירוץ הגיוני ששורשיו היסטוריים ברורים. הוא עשה כן מכיוון שיותר מכל דבר אחר חיזבאללה זקוק לתמיכת החברה הלבנונית במאבקו ועל כן היה חשוב לארגון ולעומד בראשו, חסן נצראללה, להצדיק לעיני אזרחי לבנון את המשך המאבק המזוין בישראל.

כדי להבין את שורשי הבעיה יש להביט לאחור בימי המנדט הצרפתי. צרפת היא שהייתה אמורה לקבוע ולסמן את גבול סוריה-לבנון. אולם בפועל היא מעולם לא עשתה כן במקצועיות ובעזרת סוקרים ומכשירי מדידה מדויקים. בכל המפות, מ-1920 עד האחרונה ב-1945, נקבעה חוות שבעא בתוך רמת הגולן הסורית בלא כחל ושרק. בעוד שבפרקטיקה ואדי אל-עסל הוא הקו שלבנון רואה בו היום את גבולה הבין-לאומי והיא דורשת מישראל לסגת אליו.

עם קבלת עצמאותן של לבנון וסוריה לא היה לשתי המדינות סימון גבול בין-לאומי רשמי ומוכר. כך, כאשר נתקבלו לארגון האו"ם ב-1945, הן לא הפקידו כנדרש הסכם גבולות ביניהן רק משום שלא היה כזה. אזור חוות שבעא היה רק אחד מסכסוכי גבול רבים בין סוריה ללבנון לאורך גבולן המשותף, אך מכיוון שהדבר נשאר במסגרת הדינמיקה הבין-ערבית, הוא לא זכה להדים מחוץ לשתי המדינות. למעשה, עד היום אין בין סוריה ללבנון הסכם גבול רשמי בעל תוקף בין-לאומי, דבר המעיד על אופי היחסים ביניהן.

משנות ה-50 ואילך השתלטה סוריה באופן פעיל על אזור החוות, למגינת לבם של תושביהן. עם כיבוש רמת הגולן ב-1967 "ירשה" ישראל גם את האנומליה באזור הגבול

מי יציל את הבית שלי? קירות - צופני סוד

כשחנך כמאל פאשא, מפקד הארמייה הטורקית ה-4 ב-1915, את תחנת הרכבת בבאר שבע, הוא לא העלה בדעתו שהוא חונך גם את מבנה הקבע של בסיס ההאזנה הראשון של יחידה 8200 בדרום

סא"ל (מיל') מנחם בנטוב

קצין מודיעין

בה לפרקים, כנציגי החברות היהודיות לגאולת הקרקעות).

התחנה נעשית למטה הגדוד המצרי

כניסת הכוחות המצריים לנגב במהלך מלחמת השחרור החזירה במידת-מה את העדנה לבאר שבע. קומפלקס תחנת הרכבת הטורקית הישנה-בית הקברות-תחנת המשטרה הבריטית ובית הספר שמולה נהיה למרחב המוגן ביותר בעיירה. ערב כיבוש באר שבע נהפכה התחנה למבנה ששימש את מטה הכוחות המצריים בעיר ובו כ-300 חיילים וכ-150 מתנדבים נושאי נשק.

כוח חטיבתי ובו שני גדודים של חטיבת הנגב - גדוד חי"ר 7 וגדוד הפשיטה 9, עם גדוד 2 של החטיבה המשורינית - רוכזו יחד ב-20 באוקטובר 1948 במשמר הנגב כדי לכבוש את באר שבע. הכוח הארטילרי שכלל סוללת מרגמות ותותחים התרכז בחצרים. שעת ה"ש" נקבעה לחצות אולם נדחתה ל-4:00 לפנות בוקר. "לפני עלות השחר שונתה התכנית. הוחלט לפרוץ באמצעות התגבורת את טבעת הביצורים המקיפה את העיר בנקודה נוספת - בסמוך לתחנת הרכבת. פלוגת זחלים שנייה התקרבה עד לטווח של 100 מטר מגדר התחנה אך ארבעה מזחליה עלו על מוקשים. הפלוגה נאלצה לחזור על עקבותיה לשכונה החדשה". בדמדומי בוקר ראשונים החלה הרעשה ארטילרית לעבר מרחב תחנת הרכבת ולעבר סוללת הארטילריה המצרית שהייתה בין התחנה למבנה המשטרה. הכוח שנסוג קודם לכן התקרב שוב וגילה שתחנת הרכבת נעזבה. הכוח המצרי ששהה בה נסוג אל תחנת המשטרה ואל מבנה בית הספר שמולה. ב-9:45 נכנעו הכוחות המצריים בבאר שבע לצה"ל, אחרי קרב קצר על תחנת המשטרה שכלל בעיקר ירי של חמישה פגזי נ"ט לעבר המבנה.

סא"ל מוטקה בן-צור

חונך את "התחנה" כבסיס האזנה מרחבי

אף שתחום ההאזנה לרשתות האויב כבר היה מעשה שבשגרה שנים מספר לפני קרבות מלחמת השחרור, וכל שכן במהלך הקרבות עצמם, יחידת ההאזנה המרכזית, לימים 8200, הוקמה באופן רשמי רק במאי 1948, כחמישה חודשים לפני כיבוש באר שבע. כיאה ליחידה בעלת תפיסה כוללת, כבר יומיים לאחר כיבוש העיר היה ברור שכדי לתת מענה ראוי להמשך הלחימה בדרום צריך למקם בסיס קבע להאזנה למרחב הדרום. ואכן, סא"ל (מיל') מוטקה בן-צור, שהיה אז מפקדן של שלוש מחלקות ההאזנה הניידות שפעלו במרחב הדרומי, ניגש עם הכוחות יחד, לפי עדותו, למח"ט הנגב, וביקש את אישורו לקבל לידי את מבני תחנת הרכבת הטורקית כדי להקים במקום את בסיס ההאזנה הקבוע

ערב כיבושה בידי צה"ל ב-21 באוקטובר 1948, הייתה באר שבע לא יותר מכפר גדול. נפת באר שבע המנדטורית הייתה חלק ממחוז הדרום שכלל גם את יפו, רמלה ועזה. באר שבע הייתה יישוב הקבע היחיד בכל הנפה. במפקד שביצעה ממשלת המנדט בשנת 1931 נמנו בבאר שבע כ-3,000 תושבים שגרו ב-588 מבני מגורים.

חנוכת התחנה, 1915, כמאל פאשא

בשנת 1900 נוסדה באר שבע החדשה בידי הטורקים. מלחמת העולם הראשונה ותכניות טורקיות לכיבוש מצרים

תחנת הרכבת הטורקית בבאר שבע

ותעלת סואץ, היו המדרבן העיקרי לפיתוח העיר. ב-1915 נבנתה במקום תחנת הרכבת הראשונה. התחנה נבנתה על פי הוראתו של כמאל פאשא, מפקד הארמייה הטורקית ה-4. מטרתה הייתה להיות תחנת ביניים להעברת חיילים טורקיים ולוגיסטיקה מאנטליה לחזית סיני. קו זה לא האריך ימים ונחרב אחרי המלחמה לאחר הכיבוש הבריטי, בעיקר בשל אי-כדאיות כלכלית. אלא שבין לבין ובעיקר במהלך המלחמה נהפכה תחנת הרכבת למרכז ששאב אליו את הקהילה היהודית הקטנה שפעלה בעיר. רוב המשפחות היהודיות שחיו בבאר שבע עד מלחמת העולם הראשונה היו פקידים במסילת הברזל המקומית, ועסקו בקבלנות סלילת כבישים וגשרים ובהספקת מזון לצבא הטורקו-גרמני. תחנת הקמח שהוקמה בעיר ב-1901 הופעלה אף היא בידי שתי משפחות יהודיות. במהלך הקרבות בסיני עסקו יהודים בבאר שבע גם בסיתות מצבות לבית הקברות הצבאי-טורקי שהחל לפעול בסמוך לתחנת הרכבת. ממאורעות 1929 עד 1936 הלכה והתמעטה הנוכחות היהודית בבאר שבע עד שנעלמה לחלוטין (חוץ משלושה פקידים שהמשיכו לשהות

הראשון של מרחב הדרום. בקשתו אושרה ובתום חודש של הכנות, בנובמבר 1948, החל הבסיס את פעילותו המבצעית. בראייה היסטורית, זו הייתה הפעם הראשונה שהיחידה הקימה או פרסה בסיס קליטה קדמי להספקת מודיעין מלווה לכוחות הלוחמים. זה קרה שוב רק עוד פעמיים: ב-1973, במלחמת יום הכיפורים, עם פריסת בסיס "מאור" בג'בל עתקה שממערב לתעלת סואץ; וב-1982, במבצע של"ג, עם הקמת בסיס "שירה" בג'בל ברוך שבלבנון.

תחנה שהיא בסיס האזנה והדרכה גם יחד

בזיכרונותיו של אל"ם (מיל') יהודה מורג הוא מספר על ימי בניית הבסיס אחרי כיבוש באר שבע: "מג'וליס עברתי לבאר שבע, יומיים לאחר כיבוש העיר על ידי כוחות הפלמ"ח. שם הקמנו בסיס בתחנת הרכבת שבנו הטורקים בזמנו. זה כבר היה ראוי לשם 'בסיס'. היו שם שני בניינים, שטח גדול וסככה למחסן ולגנרטור. במקום הזה כבר עבדנו במשמרות והייתה שגרת עבודה". במהירות רבה הלכה ונוצרה בבסיס שגרה ייעודית. בקומה התחתונה היה משרד המב"ס, חדר לעיבוד המידע שנקלט, ומאחור היו כניסות למגורי חיילים. בקומה השנייה שכן אולם הקליטה ובו מוקמו מכשירי הקליטה. מורג: "...כמה שולחנות פלטה ומקלטים מסוגים שונים מונחים ומאחוריהם אנטנות וכבלים". חשוב ומעניין שמפקד הבסיס ומשפחתו גרו יחד אף הם במקום. משפחת המב"ס התגוררה במבנה התחנה השני שבאתר, בקומתו השנייה, בדירה בת ארבעה חדרים. חמש שנים אחר כך, ב-1954, עם הקמת מבנה נוסף בקומפלקס, שלישי במספר, שנועד לקורס הקדם-צבאי, נכנסה למבנה המגורים גם משפחתו של מפקד קורס הקד"צ. בסיס האזנה דרום קיבל את צביונו ומבנהו הסופי. במקום נעשתה עבודה מבצעית של האזנה לרשתות קשר של האויב ובה בעת הכשרת דור ההמשך של הבסיס.

מכמאל פאשא ועד משה דיין

עבודת שלוש המשמרות של הבסיס כיסתה את רשתות הת"ג של הצבא המצרי ולפעמים גם את רשתות הצבא הירדני. למעשה כמעט מיום הקמתו היה בסיס דרום חלק אינטגרלי מכל האירועים העיקריים שהתחוללו במרחב הפיקוד. כך, בדצמבר 1950, באירוע חסימת כביש הערבה בידי כוח שריון ירדני, הוציא הבסיס יחידה ניידת שתצטרף לחטיבה 7 שנשלחה להדוף את הירדנים. צוות זה הצליח לקלוט את תשדורות הכוח הירדני ובזמן אמת דיווח על הנתונים לקמ"ן החטיבה. בסיס הקבע שבתחנת הרכבת הטורקית גיבה את ההאזנה הניידת בהאזנה לרשתות נוספות שפעלו בקרב. משה דיין, אלוף פיקוד הדרום אז, העדיף לשבת בכל מהלך הקרב בקומנדקר ההאזנה, ובו קיבל באופן ישיר את המידע שהופק. במבצע "קדש" ליוו מחלקות בסיס דרום את הכוחות הלוחמים מעמדות ניידות שנפרסו בעזה ובניצנה. זמן קצר אחר כך, זה היה בסיס דרום שאפשר לקבל מידע על הכוחות המצריים שפעלו בתומן. קרבתו של בסיס דרום שבתחנת הרכבת הטורקית הישנה למפקדת פיקוד הדרום ששהתה כבר אז במבנה המשטרה הבריטית יצר הווי מיוחד של שיתוף בין צוותי ההאזנה ליחידת המודיעין הפיקודית. מתיאוריו של מוטק'ה בן-צור: "לפחות בשנים הראשונות, הדיווח מהבסיס למודיעין הפיקוד נעשה באופן דיני, באמצעות שליחים. היינו מוסרים את החומר לקמ"נייה הפיקודית בדרך לחדר האוכל שהיה גם הוא במבנה המשטרה".

בשנות ה-50 וה-60 הלך הבסיס וקיבל מקום מרכזי וחשוב

בפעילות הקשורה בגזרה המצרית והירדנית. כך היה בפעולות הגמול שנערכו בצאפי ובפיפי שבדרום ים המלח, ובכראמה שבצפון ים המלח, ב-21 במרס 1968 - פעולה שלא נכנסה (בלשון המעטה) לפנתאון ההצלחות של צה"ל. אולם את היכולת להיחלץ ולקבל החלטות מתאימות יש לזקוף לא במעט לנתונים שהעבירו הבסיס ושולחנות הקדמית.

תחנת הרכבת נעשית למפקדת מרחב דרום

ב-1967, במלחמת ששת הימים, הייתה לאתר תנופה נוספת: בסיס דרום נהפך ל"מפקדת מרחב הדרום" של היחידה המרכזית. מפקד המרחב הראשון, אל"ם (מיל') שמחה ביברמן, קבע את משרדו בקומה התחתונה של מבנה תחנת הרכבת המרכזי. מרפסות המבנה הרחבות שימשו יציעים לצפייה בתחרויות ספורט של הבסיס, בנים ובנות בנפרד: "הבנים הריעו מהמרפסת המערבית, והבנות השתזפו במרפסת השנייה". מעניין שלמעשה עד 1965 לא היו בבסיס בנות כלל - לא בגלל מדיניות אלא רק בשל נתוני בוגרי קורס הקד"צ שהיה המזין העיקרי של הבסיס. שתי הבנות הראשונות באו למקום רק ב-1965. את עצי האייקליפטוס שצמודים למבנים נטעו חיילי הבסיס בראשית שנות ה-60, והעצים טופלו בידם מאז. אחרי מלחמת ששת הימים עזבה היחידה את הבסיס ואת תחנת הרכבת. האתר הועבר לידי יחידת מודיעין אחרת ושימש אותה עוד שנים רבות עד שעברה למבנה אחר, גם הוא בעיר העתיקה של באר שבע.

בין מוזאון חיל האוויר למוזאון המדע. אם תרצו...

באמצע מאי 2004 פורסמה בעיתונות ידיעה קצרה שעדכנה על פרויקט פארק מדע ומוזאון מדעי שאמורים להיות מוקמים במבנה בית הספר העתיק שבנו הטורקים העות'מאניים לבני השיחים בראשית המאה שעברה. זה המבנה שמול מפקדת פיקוד הדרום-המשטרה, שברחו אליו לוחמי הגדוד המצרי ומטהו עם כיבושה של העיר באר שבע. על פי הידיעה יושקעו באתר 24 מיליון דולר. בביקור שערכו לאחרונה אנשי מורשת יחידה 8200 באתר תחנת הרכבת, כחלק מתכנית שימור מורשת הקרב של היחידה, הם שמחו למצוא את בסיסם הישן - מבני תחנת הרכבת הטורקית - שמור ובמצב טוב. וכך דיווחו: "שמחנו לגלות שאף שחלפו יותר מ-50 שנה מאז הקמת הבסיס, כל המבנים עומדים בכל תפארתם. יפים מאוד. בולט ביופיו המבנה המרכזי שבו נערכה העבודה הייעודית. לדאבונו לא ניתן להיכנס פנימה בשל חשש מהתמוטטות". "במבנה השני עדיין נעשה שימוש על ידי גורמי הרשות להגנת הטבע", צוין בדוח שלהם. בסיפא הוסיפו אנשי המורשת את תקוותם לשימורו של האתר כולו שכבר אין רבים כמותו: "מנציג בעירייה נודע לנו שהעירייה מעוניינת לשפץ את המקום, על מנת שישמש אתר תיירות עירוני מקומי. עמותת יוצאי היחידה מתכוננת לשתף פעולה עם עיריית באר שבע על מנת לשמר את ייחודו של הבסיס ולהשיבו עד כמה שניתן למתכונתו המקורית". ומי שמכיר את החבורה הזאת, אין לו אלא לומר שכאשר הם רוצים משהו, שום דבר לא יעצור בעדם. עם מעט רצון טוב (וכסף), הם יטו שכם - רק שייתנו להם - ופרק הרואי על המודיעין של צה"ל משלהי מלחמת השחרור ועד מלחמת ששת הימים יזכה להכרה שהוא ראוי לה במבנה שחנך כמאל פאשא לפני 90 שנה.

האנשים שמאחורי העשייה במרכז למורשת קהילת המודיעין (מל"מ)

עשרות אלפים מבקרים בכל שנה במל"מ. בעבודה מסורה ומקורית הצליחו עובדי המרכז, חלקם בהתנדבות, להפכו למקום שוקק חיים

אלישבע איילון

עיתונאית

ההנצחה לחללי קהילת המודיעין שנפלו או נפטרו במילוי תפקידם; האחר - המרכז למורשת קהילת המודיעין. ברור שהמורשת תלויה בהנצחה ולא להפך".

אתר הנצחה לחללי קהילת המודיעין

כמו מסע לאורך הזמן, המסלול עובר דרך אתר הנצחה עצמו שנבנה ממש כמבוך והחושף אט-אט את שמות המונצחים. הרוח הנושבת בין עצי האיקליפטוס סופרת עוד 16 שמות חדשים שעתידיים להיחרת כאן במבוך ההנצחה נוסף על 608 שמות החקוקים באבן. משם נכנסים לחדר חשוך וממוחשב שבו מוקרנים שמותיהם ותמונותיהם של הנופלים במילוי תפקידם - שם אחר שם, תמונה אחר תמונה, סיפור אחר סיפור. לכאן יכולים לבוא המשפחות, החברים וכל מי שחפץ להתייחד עם יקירו. בחדר סמוך יושב חייל בסדיר ועובד במחשב על איסוף תמונות ארכיוניות. מאחוריו עומד (בהתנדבות) יענק'לה מן, שבא בכל יום לאתר ונחשב ל"מורעל" רציני. "מורעל", כי בקומו בבוקר הוא בוחר מכל האפשרויות בעולם לבוא לאתר לעוד יום של מורשת המודיעין. מן מלקט, שלא לומר מגרד, זה שנים מספר, תמונות שמעולם לא נחשפו לציבור. פונה לעוד איש שירות, לעוד פנסיונר, ומבקש ממנו לפשפש היטב בין כל התמונות, אולי יגלה איזו תמונה היסטורית.

אהוד דויס, סגן מנהל אתר הנצחה

מחדר המחשב עוברים לספרייה. המקום גדול ובו אלפי ספרים, עבודות מחקר, קלטות ומגזינים הקשורים למודיעין, שב"כ ומוסד.

בחופי, רחבת הכניסה לאמפיתאטרון. צוות טקס יום ההנצחה של חיל מודיעין כבר עובד שעות נוספות בהכנות לטקס שחל ב-9 ביוני. ומשם נפתחת דלת האודיטוריום.

עשרות אלפי מבקרים באים לאתר ההנצחה והמורשת של חיל מודיעין בכל שנה: משפחות שיקירם מונצח; תיירים מכל העולם; תלמידי כיתות י"א וי"ב; והרבה אנשי מודיעין שנפגשים כאן לישיבות עבודה.

סיפורים רבים עדיין אסורים לפרסום, ובכל זאת אגף המורשת מוצף בסיפורי נופלים, סיפורי ותיקים, היסטוריה בתמונות, תכניות אור-קוליות, מוזאון קטן, מוזאון לטרור.

יהודה פרידמן, מנהל אתר הנצחה

יהודה פרידמן, מנהל האתר מאז הוקם ב-1984, איש רגיש מאוד. ברור לו שמשימה גדולה בידי: "... בעיקרו של דבר צריך להמשיך לעשות, לעודד את החלש, לחזק את הרוח, את האמונה. לא תהיה מדינה אחרת. מי שרוצה שילדיו ונכדיו יחיו פה צריך לתרום את חלקו".

שם כנראה טמון הכוח המניע את האיש הזה. אתו מכהנים יו"ר העמותה אלוף (מיל') מאיר עמית, שנחשב לרוח החיה במקום, והמנכ"ל שייקה דליות. עשרות מתנדבים יושבים

צריך להמשיך לעשות, לעודד את החלש, לחזק את הרוח, את האמונה. לא תהיה מדינה אחרת. מי שרוצה שילדיו ונכדיו יחיו פה צריך לתרום את חלקו

בוועדות העמותה, ויחד עושים את המקום המאחד ארבעה גדלים: אמ"ן, שב"כ, מוסד ונתיב.

ארגון של אתר הנצחה בהיקף כזה דורש הרבה מאוד שעות עבודה. בעגה מקומית מכנה יהודה את עצמו "מורעל": "כמו שאר העובדים במקום אני מגיע בבוקר ולא יודע מתי אני חוזר הביתה. המקום חובש שני כובעים: האחד - אתר

מרכז למורשת קהילת המודיעין

לפני ימים אחדים בלבד נפתח במקום מוזאון לטרור. ד"ר ראובן ארליך, אל"ם (מיל') במודיעין ומומחה למזרח תיכון, ממונה על מרכז המידע והמוזאון לטרור, אלא שהוא מעדיף את המילה תצוגה. בשני חדרים, על רקע קירות צבעוניים המשרים אווירה נעימה מאוד, אפשר לערוך סיור לימודי

אגף המורשת מוצף בסיפורי נופלים, סיפורי ותיקים, היסטוריה בתמונות, תכניות אור-קוליות, מוזאון קטן, מוזאון לטרור

המקיף את כל אמצעי הלחימה ואת שיטות התחכום והאסטרטגיה שאימצו ארגוני הטרור הפלסטיני. מוצגים כאן כל החומרים המשמשים את חוליות החבלה - חומרי הדברה וניקיון, חגורות מתכת להכנת פיגועי התאבדות, טלפונים ניידים בתוך סוליות של נעליים, טילים ועוד. בקרוב יובא למקום אוטובוס שפוצץ מחבל בצומת יגור, קטל תשעה אנשים ופצע עשרות. האוטובוס המפויח יועמד בכניסה לתצוגה, ודרכו ייכנסו המבקרים. בשנת 2001 שודרגה ספריית האתר למרכז מידע וארכיון ממוחשב של אמ"ן. למרכז נוסף גם אתר אינטרנט המדווח על כ-50 אלפי גולשים בחודש, בעיקר באירופה ובארצות-הברית. מרכז המידע שולח דואר אלקטרוני למאות מכותבים בכל העולם. את לקטי המידע המפורסמים באתר כותב צוות המידע, מתוך כוונה לסייע במלחמה על התודעה.

"אנחנו מתרכזים בעיקר בשני כיוונים", אומר ד"ר ארליך: "לקטי מידע הנוגעים לטרור; והסתה לטרור ולאנטישמיות. לאחרונה נסע השר שרנסקי לכנס בברלין שעסק באנטישמיות. הוא לקח מאתנו 150 עמודים מודפסים בנושא אנטישמיות ערבית ואסלאמית בת זמננו".

עוד על העוסקים במלאכה

אהוד דויס, סגנו של פרידמן, כבר 15 שנים "מטפל בכול", כדבריו. השיחה אתו נערכת בפטי, גינה פנימית קסומה בתוך בניין המשרדים. כשהגיע לכאן לא היה בריבוע הזה שום דבר, ואז, עם טיפוח הגינון בכל האתר, מצא את עצמו שותל עוד עץ, עוד שיח, מניח ספסל ועוד ספסל.

בחדר חשוך ממוחשב מוקרנים שמותיהם ותמונותיהם של הנופלים במילוי תפקידים - שם אחר שם, תמונה אחר תמונה, סיפור אחר סיפור

מלבד גינון האתר הוא עוסק בתיאום אירועים ובסיוע לכל מי שמבקר באתר - מילדי בתי הספר ועד ראשי ממשלה ונשיאי המדינה. הוא גם עוסק בתחזוקה, מטפל בעיתון המל"מ, עוסק בהנהלת חשבונות וידוע כמפענח כתבי יד לא ברורים. הוא מדריך סיורים במגוון שפות ואף מדריך את החניכות שמדריכות את המבקרים במקום. על כל אלה

הוא רק אומר "זו עבודה חשובה ומרגשת בגלל ההנצחה, ועם חלק מהמשפחות התפתחו יחסי קרבה אישיים מאוד".

נטע זיו-אב היא כנראה החוליה המקשרת בין כולם. כבר 6 שנים היא מרכזת האתר, נוטלת חלק בכל הפעילויות. ארך זמן-מה עד שגם היא "הורעלה" קשות, והיום גם אם יציעו לה משרה אחרת בשכר כפול היא תסרב מיד. "המלאכה הזאת היא מלאכת קודש. הנצחה אינה רק הנצחה. מאחוריה יש אנשים... עבודה מול אנשים הנתונים בצמתים מרכזיים בחיים, משפחות שכולות במצב הכי רגיש שלהן - זו עבודה קשה אבל ממלאה מאוד... טוב לי פה. יש לי תחושה שאני משרתת ציבור שזקוק לעזרה. הפגישה

נטע זיו-אב, החוליה המקשרת בין כולם

אתם היא בחיבוקים ונשיקות. הלוואי שלא היינו נפגשים לעולם, אבל במצבים כאלה חשוב שיש בית... המעורבות הרגשית מביאה אפילו חלומות על העבודה, וכמעט שאין יום זיכרון שאני לא מתעוררת בבהלה באמצע הלילה ומתקשרת ליהודה לשאול אותו "הורדנו את הדגל לחצי התורן?".

שמונה חיילים סדירים מסייעים לתפעול האתר, חלקם במרכז המידע, בספרייה, בקבלת אורחים ובמתן שירותים; חלקם מטפלים במראה האתר. חיילת אחת יושבת במזכירות. חייל במחשוב. אצל כולם ניכר באופן מיוחד הרצון לקדם את מטרות המורשת וההנצחה של אנשי המודיעין.

ביגדה בפרספקטיבה היסטורית

נרי אראלי

חוקר תולדות "ההגנה"

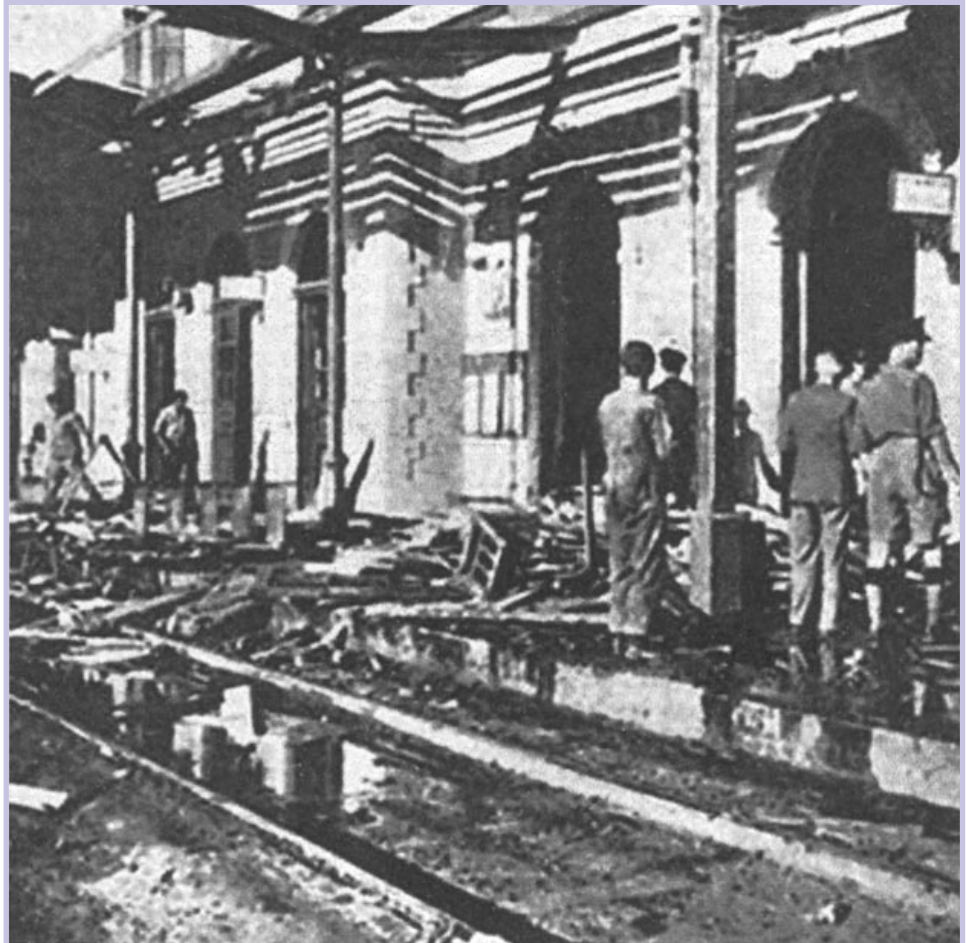
בירנית מלצר

עורכת משנה

סיפורו של יחיאל ריינהולד, "ינאי", מומחה חבלה של האצ"ל, והעדות המרשיעה של מסמכי הבולשת הבריטית מתקופת המנדט

אצל הבריטים כשוטר: הוא היה מומחה בחבלה ועלה בידיעותיו על כל המדריכים לחבלה שעמדו לרשות האצ"ל.

היום פעילי האצ"ל יודעים לספר על כמה וכמה בגידות בחברים ובמידע שדלף לבריטים עוד לפני הפעולה האחרונה שאליה לא הגיע. אך לא בכדי היה פיצוץ הרכבת הפעולה האחרונה של "ינאי". למעשה, מה שחרץ את סיום הקריירה שלו, בארץ-ישראל לפחות, היה השתתפותו בפיצוץ מלון המלך דוד ב-21.7.46. תפקידו היה להכין את חומרי החבלה ומנגנוני ההשגחה שהוכנסו לכדי החלב ויועדו להחדרה למרתף המלון. זה היה תפקיד ה"תפור" למומחיותו של "ינאי". למרבה מצוקתו, נודע לו על התפקיד שיועד לו בפיגוע "המלך דוד" רק כ-24 שעות לפני הפעולה. עם קבלת ההודעה הועבר מיד מביתו למקום מסתור. "ינאי", מספרים משתתפי הפיגוע, היה מתוח וניסה לשווא לשכנעם שלא לפוצץ ולא להמשיך בפעולה.

שוטרים בריטים שומרים על הכניסה לתחנת רכבת החאן, לאחר פיצוצה בידי האצ"ל

הפיצוץ התרחש, האגף הדרומי של המלון שבו שכנו משרדי הממשל הבריטי קרס תחתיו, ועמו אבדות גדולות בנפש וברכוש. "ינאי" ברח מיד לאחר הפיצוץ למרכז ירושלים, ושם נלכד ושוחרר רק לאחר התערבותו של מקס שינדלר, קצין משטרה יהודי שהיה מפעילו. אולם עוצמת הפיצוץ, האבדות וחומרת הפיגוע גרמו להתערבותו של או'סאליבן, סגן המפקח הכללי באגף לחקירת פשעים של הבולשת

הוא ידע לכבוש את אמונם של אנשי מחתרת מהימנים ממנו, והם לתומם פתחו לו פתח ושכנעו את בכירי המחתרת לקדמו בסולם הדרגות

הבריטית דאז. זה הורה לעצרו שנית ולהחזיקו לחקירה. במהלך החקירה מסר "ינאי" פרטים רבים על חבריו לשעבר (ראה מסמך חדש בעניין במסגרת). ולאחר שהסכים לעבוד בשביל הבולשת, שוחרר להמשיך את פעילותו החבלנית במסגרת האצ"ל, ושום גבה לא הורמה, לפחות לא בזמנו.

הימים היו ימי המנדט הבריטי, ב-30 באוקטובר 1946. המקום: תחנת הרכבת של ירושלים. הצוות: שישה חברי אצ"ל. המטרה: פיצוץ רכבת ששימשה את הבריטים. המפקד: יחיאל ריינהולד, "ינאי", מומחה בחבלה. המשתתפים: אליהו לוי, סימה פליישהקר-הויזמן, דניאל אזולאי, מסעוד בוטון, משה הורוביץ ומאיר פינשטיין. הכול פעל "כמו שצוין", באותו יום בצהריים, וזאת אף שמפקד הפעולה נעלם בערב הקודם, בלי שהשאיר אחריו זכר, חוץ ממכתב ופרח מאהובה, מצפה על השולחן, במטבח דירתו בשכונת רחביה בירושלים.

באצ"ל חששו מפני חפרפרת. למעשה כבר בשנת 1946 היו שחשדו ב"ינאי", הוא יחיאל ריינהולד, שהוא המקור להדלפות מידע על מחסני תחמושת ולהלשנות על פעילי האצ"ל. אך אישיותו של "ינאי" הייתה בלא רבב, הוא ידע לכבוש את אמונם של אנשי מחתרת בכירים ממנו, והם לתומם פתחו לו פתח ושכנעו את חבריהם לקדמו בסולם הדרגות ולקרבו למידע סודי ביותר. אחרי הכול, היה לו נכס עוד משירותיו

פחות משלושה חודשים אחר כך, באוקטובר 1946, הכינו אנשי האצ"ל את הפעילות המבצעית הבאה, בתחנת הרכבת של ירושלים. מומחיותו של "ינאי" נקראה שוב לדגל, והוא נתבקש למלכד מזוודות מלאות בחומרי נפץ במנגנון השהיה

מסמך זה אינו אלא ההוכחה שריינהולד החל בפעילותו הבוגדנית רק אחרי שנתפס בידי המשטרה הבריטית עקב הפיצוץ במלון המלך דוד

שלא יאפשר את נטרולו. כבר סיפרנו למעלה שלמבצע הזה "ינאי" לא הגיע. ערב קודם היה אמור להיכנס למסתור והסגר, אך הוא לא היה בביתו. אליהו לוי נבחר במקומו ל"חתן", וסימה פליישהקר-הויזמן - ל"כלה". התחפושות נבחרו כדי להסיר חשד שהיה עשוי להתעורר בשל נשיאתן של המזוודות הכבדות לתוך תחנת הרכבת. "החתן והכלה" ירדו מה"מונית", ושני "ערבים" (דניאל אזולאי ומסעוד בוטון) לבושי סחבות באו לעזור להם בנשיאתן של המזוודות הכבדות. "נהג המונית", מאיר פיינשטיין, ומשה הורוביץ שישב לידו שימשו מאבטחים. לפתע הבחינה ה"כלה" (סימה פליישהקר-הויזמן) בגבר יוצא משירותי הנשים. מיד היא קלטה שנפלו למלכודת וכי הבריטים יודעים על הפעולה. לא היה מנוס אלא להימלט, התחנה

היקף בגידתו של ריינהולד מתגלה לפנינו בימים אלה, כאשר ב"ארכיון לתולדות ההגנה" עוסקים בפתיחת מסמכי הבולשת הבריטית לציבור

הייתה מלאה באורבים ובתגבור של חיילים ובלשים. למרות התגבור, הבריטים לא שמו לב ל"חתן ולכלה" ולמזוודות הכבדות שנגררו פנימה לתחנה. המזוודות הונחו ועליהן הושמה מפה עם סמל האצ"ל ואזהרה להסתלק מהמקום.

פריסת המפה עם סמל האצ"ל תפסה את עיניהם של הבלשים במקום והחלה התגוששות בין ערבים שישבו בתחנה ובין סימה ואליהו, ה"זוג הטרי". הבריטים החלו נוהרים פנימה, העיד לימים אריה אשל שירה באוויר כדי שההמון המבוהל בתחנה יאפשר לשניים לברוח לעבר ה"מונית". אך אז החלו הבריטים לירות צרורות שפגעו בידו של מאיר פיינשטיין הנהג. גם דניאל אזולאי, משה הורוביץ ומסעוד בוטון נפצעו, אך פיינשטיין המשיך לנהוג ביד אחת. למרות הבריחה ההרואית נעצרו כולם בידי הבריטים.

המשך סיפור חייו של ריינהולד לא נודע, ונקמת מותו של פיינשטיין נשארה כפצע פתוח בקרב חבריו מהאצ"ל

הורוביץ ובוטון זוכו ושחררו, ואילו אזולאי ופיינשטיין נידונו לתלייה. לימים נודע כי דניאל אזולאי היה מושתל של "ההגנה" באצ"ל, וכאיש "ההגנה" זכה להגנת ארגונו וניצל. מאיר פיינשטיין נידון למוות. יום לפני עלייתו

לגרדום עם משה ברזני, איש הלח"י, התאבדו השניים חבוקים, אוחזים בין חזותיהם רימון ששחררו את נצרתו.

הבריטים שניסו לנטרל את חומרי הנפץ שבמזוודות בתחנת הרכבת נהרגו ולמבנה נגרם הרס רב. אם תרצו, הרי הפיגוע הצלית. מאיר פיינשטיין מת מות גיבורים. ריינהולד מסר לבריטים מידע רב נוסף ובתוך זמן קצר החלה סדרת מעצרים וגילויי סליקים. כעת, באיחור רב, שוכנעו אנשי האצ"ל כי "ינאי" היה הבוגד, אף שאיש מהם לא שיער את היקף בגידתו.

אנו יודעים היום כי ריינהולד הוברח בידי הבריטים למערב אירופה בשם בדוי, הארי רוז, ונשתקע בהמבורג. בזהות בדויה זו ניסה להתקרב לפעילי העלייה הבלתי לגאלית. הוא אף ניסה "למכור" לאנשי האצ"ל מידע על מחסני נשק

אזוהרה

בעקבות ההתקפות של חיילי המחתרת העברית הוכרז שלטון הדכוי הבריטי לבטל את תנועת הרכבות בשעות הלילה, אך הוא מוסיף להשתמש בהן לצרכיו ולהעברת יחידות צבא וציור מלחמתי בשעות היום.

לפיכך הדינו מזדעזעים:

גם בשעות היום עלולה כל רכבת, שתעבור בקווים הראשיים, פרט לקווים ח'פה-צמח וח'פה-קרית-מוצקין, לרדת מן הפסים.

ניתנת איפוא אזהרה לציבור האזרחי-העברי והערבי - לבלי לנסוע ברכבות בקווים שיותקפו, כי סכנת נפשות היא.

האזהרה המוקדמת ניתנת, בכדי למנוע קרי-בנות בקרב האוכלוסיה האזרחית. קוראי האזהרה מתבקשים למסור את תכנה למספר גדול ככל האפשר של שכניהם ומכריהם העברים והערבים.

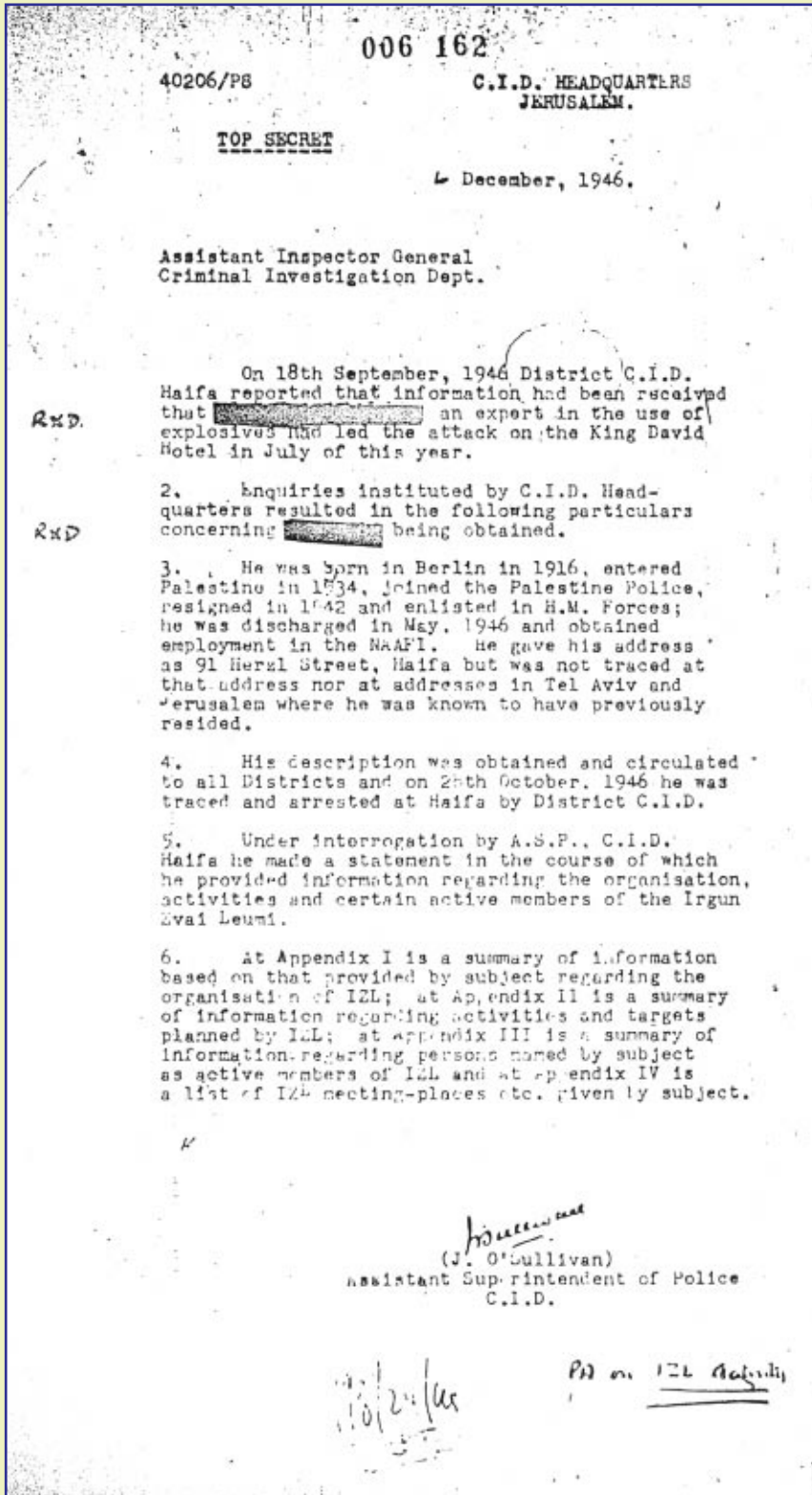
הארגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל

בריטיים, כדי שיוכלו לפגוע בבריטים. הפעולה לא יצאה אל הפועל משום שהודלף מידע שהבריטים מצפים לפעולה כזו. שנה אחר כך, הוא זוהה בבריטל באזכרה לשלמה בן-יוסף, חבר בית"ר. בגין הורה בזמנו שלא להתנקש בחייו אלא לחטפו ולהביאו למשפט בגין בגידה, אך החטיפה לא צלחה. המשך סיפור חייו של ריינהולד לא נודע, ונקמת מותו של מאיר פיינשטיין ז"ל נשארה כפצע פתוח בקרב חבריו מהאצ"ל.

לעיון נוסף: "הארכיון לתולדות ההגנה" 112/1229, 528/809/1

החל ממת' בגד ריינהולד?

מסמך מאת או'סליבן, סגן המפקח הכללי בבולשת של המשטרה הבריטית (CID), שנפתח לאחרונה ב"ארכיון לתולדות ההגנה" מאפשר לנו להעריך, היום, את ממדי הנזק שהסב ריינהולד בבגידתו לארגון האצ"ל ולסכנה שהעמיד לפני חבריו ומטרותיהם. מסמך זה אינו אלא ההוכחה שריינהולד החל בפעילותו הבוגדנית רק אחרי שנתפס בידי המשטרה הבריטית עקב הפיצוץ במלון המלך דוד, אף שחברי האצ"ל מאמינים שפעילותו החתרנית החלה לפני כן, עם גיוסו בידי מקס שינדלר. סימולו של המסמך ב"ארכיון לתולדות ההגנה" הוא חטיבה 47 תיק 43. המסמך מובא במלואו:

40206/P8 / מפקדת הבולשת הבריטית

סודי ביותר

דצמבר, 1946

סגן מפקח כללי
האגף לחקירת פשעים

1. ב-18 בספטמבר 1946, מפקדת הבולשת, מחוז חיפה, מדווחת כי התקבל מידע כי xxxxxx מומחה בשימוש בחומרי חבלה הוביל מתקפה על מלון המלך דוד ביולי לשנה זו.

2. חקירות שהונהגו על ידי מפקדת הבולשת הביאו לתוצאות הבאות בהקשר להחזקתו של xxxxxx.

3. הוא נולד בברלין ב-1916, נכנס לפלסטינה ב-1934, התנדב למשטרה הפלסטינית, התפטר ב-1942 והתנדב לכוחות הצבא העברי; הוא שוחרר במאי 1946 וקיבל עבודה בשק"ם. הוא רשם שכתובתו היא רח' הרצל 91 בחיפה, אך לא אותר בכתובת זו או בכתובות בתל אביב ובירושלים, שהיה ידוע ששכן בהן בעבר.

4. תיאורו התקבל והופץ בכל המחוזות, וב-28 באוקטובר 1946 הוא אותר ונעצר בידי הבולשת, מחוז חיפה.

5. בחקירה בידי סגן מפקח המשטרה של הבולשת בחיפה, הוא נתן הצהרה שבה הוא סיפק מידע על הארגון, הפעילויות וחברים פעילים מסוימים של הארגון הצבאי הלאומי.

6. בנספח I יש סיכום מידע המבוסס על מה שסיפר הנידון בנוגע לארגון האצ"ל; בנספח II יש מידע על פעילויות ומטרות שתכנן האצ"ל; בנספח III יש סיכום מידע על אנשים שהם חברים פעילים באצ"ל, לדברי הנידון; ובנספח IV יש רשימה של מקומות מפגש של האצ"ל וכדומה, שמסר הנידון.

ג' או'סליבן
סגן המפקח של המשטרה
הבולשת

מבין הלוחמה בטרור: כלים לקבלת החלטות
 בועז גנור; הוצאת מפעלות המרכז הבין-תחומי הרצליה
 והמכון הבין-לאומי למדיניות נגד טרור; 311 עמודים

ד"ר בועז גנור, מומחה בין-לאומי מוכר ומוערך בתחום הלוחמה בטרור, ממייסדי המכון הבין-לאומי למדיניות נגד טרור במרכז הבין-תחומי הרצליה והמשמש מנהל.

הכותב מציג בספרו את מכלול הסוגיות הקשורות בלוחמה בטרור ואת דרכי ההתמודדות עמן: סוגיות הקשורות בהגדרת האיום; שאלות עיקריות הנוגעות להתמודדות מבחינת מודיעין, התקפה, הגנה והרתעה; חקיקה וענישה; התמודדות חברתית ופסיכולוגית; מבנה מערכות קבלת החלטות והמערכות המבצעיות; וסוגיית שיתוף הפעולה הבין-לאומי. בספר מושם דגש מיוחד ב"דילמה הדמוקרטית בהתמודדות עם הטרור" - התנגשות האפקטיביות של הלוחמה בטרור בשאיפה לשמור על הערכים הליברליים והדמוקרטיים, וכן נדונות בהדגשה שאלות הנוגעות לסיקור פיגועי טרור באמצעי

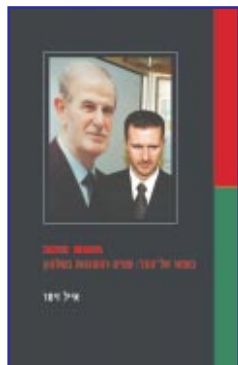
התקשורת. הספר בוחן את הבעיות המרכזיות העומדות לפני מקבלי החלטות בכל התחומים הללו, את מגוון העמדות ואת הניסיון שנאסף בתחומים אלה, והוא מביא המלצות לדרכי חשיבה ניתוח והבנה ואף לפתרונות. זהו ספר יסוד ראשון מסוגו בתחום הלוחמה בטרור, הנותן בידי הקורא כלי חשיבה והחלטה לצד מידע רחב ועמוק במכלול התחומים הנוגעים ללוחמה בטרור.

בשם האב - בשאר אל-אסד: שנים ראשונות בשלטון
 אייל זיסר; הוצאת אוניברסיטת תל אביב; 327 עמודים

פרופסור אייל זיסר הוא ראש החוג להיסטוריה של המזרח-התיכון ואפריקה, וחוקר בכיר במרכז משה דיין ללימודי המזרח-התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב.

מותו של חאפז אל-אסד ביוני 2000, האב המכונן של סוריה המודרנית, היה סיומו של עידן. עליית בנו בשאר לשלטון נתקבלה ברבים בפקפוק. אחרי הכול בשאר הגיע לשלטון רק בשל מותו של היורש המיועד, אחיו הבכור, באסל, בתאונת דרכים. באסל נועד לשלטון, ואילו בשאר שלמד בבריטניה נועד להיות רופא עיניים.

אבל היו גם כאלה שתלו בעליית בשאר תקוות לרפורמה. דווקא משום שאביו לא הספיק להכינו "כראוי" לתפקיד היורש, דווקא משום שחי במערב והתנסה בדרך החיים המערבית, יוכל בשאר, כך סברו, לסטות מדרכו השמרנית של אביו. השינוי הזה לא התחולל לעת עתה. גם אם הכיר בצורך בשינוי לא עמד לו כוחו להוציאו אל הפועל. בתחומים מסוימים אימץ, ואולי נדחק לאמץ, עמדות נוקשות יותר מעמדותיו של אביו-

כך בכל הנוגע לסכסוך הישראלי-ערבי, וכך גם בשאלת המלחמה בעיראק. בשאר אל-אסד נותר גם כיום, קרוב לארבע שנים לאחר עלייתו לשלטון, בבחינת חידה בלתי פתורה. "בשם האב" מבקש לסרטט לעין הקורא הישראלי את דיוקנו רב-הסתירות של השליט השני ואולי האחרון בשושלת אסד: מיהו האיש הזה ומהי תפיסת עולמו? מה מתחולל בצמרת המדינית והצבאית של שכנתה של ישראל מצפון? מהם הסיכונים ומהם הסיכויים?

המערכת מבקשת להודות לאלה שהסבו את תשומת לבם לסוגיות האלה בביטאון הקודם:

● במדור "כותבים עלינו" שעסק ב"עסק הביש" נכתב אודות מקס בנט ז"ל. בטעות ניתן היה להבין כי מקס בנט נמנה עם אסירי "הפרשה". מקס בנט פעל כסוכן בלי קשר לרשת.

● בכתבה אודות האירוע לזכרו של איסר הראל ז"ל, נשמט בטעות שמו של מנחם (נחיק) נבות, מי שהיה הרוח החיה בארגון האירוע והנחה את הערב.

● בכתבה על יוסי גנוסר ז"ל הוזכר גם בנו שחר ז"ל, באופן שניתן להבין בטעות כי הוא בנם של יוסי ז"ל ושל ניצה רעייתו. אנו מתנצלים לפני רינה, אמו של שחר ז"ל.

● המערכת מודה לכל אלה שכתבו מכתבים והערות, לרבות מכתבי ברכה ומכתבי נאצה. המערכת תפרסם רק מכתבים ענייניים שיעסקו בתוכני כתב העת.

המערכת פונה לקהל הקוראים בבקשות כדלקמן:
 מי שבידו צילומים ופריטים הקשורים למורשת המודיעין שיתקשר למל"מ, אם בטלפון ואם בדוא"ל, כדי לקבוע מועד לסריקת החומר וצילומו. מי שמעוניין להעלות רעיונות לנושאים לכתבות, לפי מדורי כתב העת, וכן מי שנכון להשתתף בכתבת מאמרים, שיפנה למערכת הביטאון.

תשלום דמי חבר לעמותת המל"מ

על פי החלטת הנהלת העמותה, דמי החבר נקבעו לסך של 240 ש"ח לשנה החל ב-1 בינואר 2003. למרות פניות חוזרות ונשנות לחברי העמותה יוצאי חמ"ן, לאשר בכתב למת"ש את הסכמתם להעלאת דמי החבר ל-20 ש"ח בחודש (בטופס שצורף למכתבינו) - רבים טרם נענו. אין זה מכובד שחלק מהחברים משלמים את מלוא דמי החבר בעוד חלק אחר משלם פחות.

אז חברים, אנא מכם, מלאו הטופס ושלחו אותו אלינו. אם הטופס אבד - תוכלו כמובן לקבל טופס אחר ממשרדנו בדואר או בפקס. בהזדמנות זו נודה לכל החברים המשלמים את דמי החבר בהמחאה, שטרם העבירו את התשלום לשנת 2004, אם יזדרזו לעשות כן.

**בברכה ובתודה
 הנהלת העמותה**

בדרך ממרחביה

תא"ל (מיל') עמוס גלבוץ
לשעבר רח"ט מחקר באמ"ן

כל מי שחפץ לקחת לו פסק זמן מהספרות האוטוביוגרפית השבלונית של ראשי שירותי ביטחון שפרשו, ולהתרענן בהצצה לעולמו הפנימי של איש מודיעין שעלה לפסגות מחקר המודיעין האסטרטגי של מדינת ישראל - ימצא עניין בספר "יחודי, מרתק, מחנך ומלמד

ערכי מרחביה בולטים בכתיבה ובסגנונה. ראשית, הזהירות, השאיפה לדייק, להציג את הדברים לפי מיטב האמת הזכורה ולא לפי מיטב הדמיון או האמת הרצויה. ולכן, בלא מעט מקרים מציין אבי, בתארו שיחה עם אדם כלשהו, שמדובר בשחזור על פי זיכרון; ואם יש עדות התומכת בתיאורו, הוא יביאה.

ועוד, הענווה. אין התלהמות, אין התפארות; אין 'אני עשיתי', 'אני אמרתי' וכדומה, אלא במקרים נדירים. הדגש הוא ב"אנחנו", בעבודת הצוות.

ועוד זאת: הכאה על חטא של טעויות - מצרך נדיר במחוזותינו. ומדובר בטעויות אישיות בתקופת מלחמת יום

הכיפורים ומלחמת לבנון. לא הכאה על חטא לשם הכאה בלבד, אלא הכאה על מנת ללמוד לקחים! ולבסוף, השמירה על כבוד האדם, הימנעות מהכפשות, הימנעות מ"חיסול חשבונות". מצרך נדיר בימינו.

הצד המודיעיני הוא המרתק והוא המיוחד. לא עלילות "מוסד" ולא גבורות שב"כ, כן מודיעין שדה ומחקר. ההתחלה - סמל סירים בסיומה של מלחמת השחרור; המשכה - קמ"ן גדודי, אבל חיל המודיעין מסרב לקבלו לשורותיו, והשנה היא 1952. פסילה אישית שנמשכה 15 שנים וסיבתה פוליטית: משום שאביו היה מנהיג מפ"ם שבאופוזיציה. אכן, היו זמנים. דומני שטמון בספר הסיפור המאלף ביותר לקמ"ן השדה. אבי הוא קמ"ן חטיבה ממוכנת 8. המח"ט הוא אלברט מנדלר (מאוחר יותר מפקד אוגדת סיני שנהרג במלחמת יום הכיפורים). החטיבה מתחילה בהבקעה בצפון רמת הגולן ב-10 ביוני 1967. העניינים מסתבכים, גדוד

הטנקים נתקע, מפקדים נתפסים להלם קרב. לאלברט ברור שהוא חייב למצוא ציר חדש להמשך ההתקפה התקועה, והוא שואל לעצת הקמ"ן. "אמרתי לו", כותב אבי, "שבמהומה הרוחשת מסביב אני זקוק לעשר דקות שקטות בנגמ"ש שלי, כדי לחשוב על הפתרון הנאות שיש להציע לו. הוא אישר זאת, ואני חזרתי לנגמ"ש המודיעין, ובעולם 'הסגור' שבתוך הנגמ"ש התיישבתי לעבוד עם עודד, קצין השטח שבמחלקתי. פרסנו את העזרים הטכניים ושקלנו את האפשרויות... חזרתי שוב ברגל לנגמ"ש של אלברט והסברתי לו מה שהעליתי... אלברט שאל אותי למידת הביטחון שאני מרגיש ביחס לפתרון החדש. אמרתי לו שבתנאים שקבע ובמצב הכוחות שבו נמצאת החטיבה, וכן לפי הבנתי

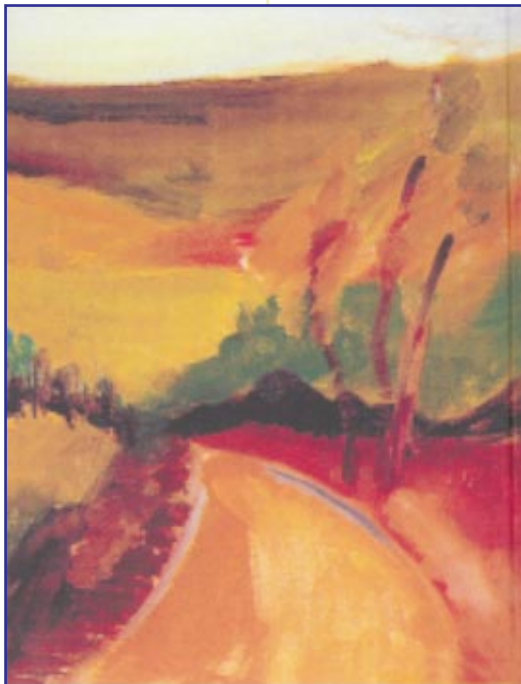
בדרך ממרחביה, חייו של איש מודיעין

אביעזר יערי
הוצאת זמורה ביתן
296 עמודים

לא מעט אנשי מודיעין היו מעורבים באירועים שעיצבו את דמותה המדינית והביטחונית של מדינת ישראל בשלושת העשורים האחרונים, והיו שכתבו על כך ספרים אוטוביוגרפיים (ראשי שב"כ לשעבר, ראש אמ"ן לשעבר). אך ספרו של אבי (לא ידעתי ששמו העברי הנכון והמקורי הוא אביעזר) יערי, אלוף במילואים, שונה מהם, מיוחד

ואולי אפילו חריג בנוף האוטוביוגרפיות של אנשי ביטחון. ועל השוני, על המאפיינים המיוחדים של ספר זה, אני רוצה לעמוד כאן בקצרה.

קודם כול שם הספר המתנוסס על כריכתו הקשה. מילות שמו המובלטות והמודגשות הן "בדרך ממרחביה". אבי נולד בקיבוץ מרחביה, קיבוץ של ה"שומר הצעיר", מאבות הקיבוצים; בנו של מנהיג מפ"ם, מאיר יערי, מענקי דור המנהיגים של טרום המדינה והעשורים הראשונים שלה. שני פרקים מיוחד אבי לילדותו ולחינוכו, אך מרחביה היא בשבילו לא רק שם של קיבוץ; היא מושג, היא ערך עליון שעיצב את ערכיו המוסריים והציוניים, את דפוסי חשיבתו ואת דרכי התנהגותו המתבטאים בכל שאר הפרקים. בפרקי הספר שזורים חייו של אבי בתולדות מדינת ישראל: מלחמת השחרור, שבה משתתף אבי, נער בוגר, בקרבות משמר העמק; בקרבות תל-מוטילה מול הסורים ב-1951,

אביעזר יערי
בדרך ממרחביה
חייו של איש מודיעין ישראלי

קצין מילואים צעיר; במבצע קדש ב-1956, קמ"ן גדודי בחטיבה 9 בדרכה האגדית מאילת לשארם-א-שיח; במלחמת ששת הימים ב-1967, קמ"ן חטיבה 8 בהבקעה הצפונית של רמת הגולן; בסוף שנות ה-60, התגייסות לשירות קבע לקראת שנתו ה-40 וההצטרפות לחטיבת המחקר של אמ"ן; במלחמת יום הכיפורים ב-1973, ראש הענף הממונה על סוריה ועיראק; בהפצצת הכור הגרעיני בעיראק (1981) ומלחמת של"ג, ראש חטיבת המחקר באמ"ן; ראש המכללה לביטחון לאומי בדרגת אלוף; פרישה, וכאזרח - ראש החטיבה לביקורת מערכת הביטחון והמודיעין במשרד מבקר המדינה (פרשות "צאלים ב", מסכות הגז במלחמת עיראק הראשונה, פרויקט

מטוס "הלביא" ורבות אחרות) משנת 1987 עד 2000.

את השטח, זהו הפתרון הריאלי ביותר". אלברט קיבל את המלצתו של אבי, והחטיבה נעה בציר החדש. למחרת דיווח אלברט בקשר: "קוניטרה בידי".

אבי היה הקצין היחיד באמ"ן שזכה למילות הוקרה מוועדת אגרנט על מהלך שנקט כמה ימים לפני ה-6 באוקטובר, בעת שהתריע בפני פיקוד צפון על אפשרות של מלחמה, בניגוד להערכת אמ"ן המפורשת שגרסה כי הסבירות למלחמה נמוכה. ערב מלחמת יום הכיפורים היה אבי רק שלוש שנים בחטיבת המחקר ובתפקיד רע"ן 5 הממונה על סוריה, עיראק ולבנון. חדש, עדיין מנסה להתרגל לחיי קצין בצבא הקבע, בוגר בגילו וגם בוגר בכושר חשיבתו, בתחושת האחריות הלאומית שנשא עמו במעלה הדרך ממרחביה.

פרק שלם מיוחד למלחמת יום הכיפורים ולקחיה, וכמוה יוחדו פרקים להפצצת הכור הגרעיני בעיראק ולמלחמת לבנון. בכל פרק מוצגת הראייה הכוללת, האסטרטגית, ובצדה הממד האישי של אבי.

וחוט אחד מחבר את הצד האישי בכל שלושת האירועים המהותיים הללו בתולדות ישראל: יושר אישי, חשיבה עצמאית, ספקנות והנכונות "לעמוד על שלך" כנגד דעות של גדולים ובכירים.

בשלב כלשהו בערב מלחמת יום הכיפורים "זכה" אבי לנזיפות מצד צמרת אמ"ן על העצמאות המחשבתית שהפגין; נזיפות אלו השפיעו עליו לשלילה. "ומצפוני מייסר אותי", הוא אמר לוועדת אגרנט, "על

שלא זעקנו בקול גדול יותר שבסוריה מכינים מלחמה, ולא בדקנו אם ניתן להשליך מזה גם על הנעשה במצרים". כעשר שנים לאחר מכן, והוא ראש חטיבת המחקר של אמ"ן, נכונותו "לעמוד על שלו" מקבלת ביטוי מובהק בוויכוחים ששיסעו את הצמרת

הביטחונית הישראלית ב-81/1980, בשאלת הפצצת הכור הגרעיני בעיראק. מפקדו, ראש אמ"ן, התנגד נמרצות לתקיפה, והערכתו עמו. רצה הגורל, ונקבע ל-28 באוקטובר 1980 דיון מכריע בנושא אצל ראש הממשלה, וראש אמ"ן נעדר באותה שעה מהארץ. אבי החליפו בדיון. לפני כן כינס אצלו לדיון את כל קציני המחקר הנוגעים בדבר. ההערכה המודיעינית המנומקת והמבוססת שגיבשו בדיון הביאה לכלל מסקנה ש"נוצרה הזדמנות היסטורית לתקוף את הכור". את ההערכה הזאת, המנוגדת להערכת ראש אמ"ן, הציג אבי באותו דיון מכריע. סופו שראש הממשלה מנחם בגין הכריע בעד התקיפה, אך השהה את ביצועה בשל התנגדותו העזה של סגנו, הפרופסור יגאל ידין. כשחזר ראש אמ"ן ארצה, הוא דרש מאבי לכתוב הערכה הנוגדת את ההערכה שהציג באותו דיון אצל ראש הממשלה. אבי סירב. "אני מצטער", הוא אמר לראש אמ"ן, "המודיעין שהצגתי בממשלה הוא תוצאה של תהליך מקצועי מסודר, מתוך שמירה על חופש הביטוי. ההערכה שהגשנו לממשלה התבססה על החומר המודיעיני ועל דעת כל אלה ששותפו במידע, ואין מקום שאנחנו נכתוב נייר נגדי לדעתנו".

לקראת המלחמה בלבנון - אבי, ראש חטיבת המחקר, וראש אמ"ן - שניהם הציגו הערכות דומות שעיקרן: הנוצרים בלבנון הם משענת קנה רצוץ; סוריה תגן על מעמדה בלבנון ותילחם עליו; סוריה לא תאפשר להקים מדינה עצמאית נוצרית בלבנון. המסקנה האופרטיבית

הייתה שיהיו למבצע "אורנים הגדול" השלכות שליליות וסיכויי הצלחתו מזעריים. הערכות אלו הוצגו בקול רם בכל הפורומים, והדרג המדיני היה ער להן בבירור. אבל, בדרכו הביקורתית והישרה, אבי מכה על חטא אחד של טעות: טעות המחקר המתמשכת של הזנחת הנושא השיעי, בלבנון בכלל ובדרום לבנון בפרט.

ולעניין מלחמת לבנון יש בספר עדות נדירה לישיבה מיוחדת אצל ראש הממשלה, בהשתתפות קבוצה מצומצמת מאוד שהשתתף בה גם אבי. הזמן - מרס 1981, חודש לפני השלמת הנסיגה הסופית מכל סיני על פי הסכם השלום עם מצרים. הציגו לבגין, מספר אבי בלא לחשוף שמות, לעכב את שלב הנסיגה האחרון מסיני, על מנת שיישאו בידי ישראל קלפי לחץ על מצרים כשתפרוץ המלחמה בלבנון. "ובאותה ישיבה", ממשיך אבי, "שמעתי גם את חזון 'המהלך ההיסטורי הגדול', שלפיו כניסתנו לעומק לבנון תביא לשליטה נוצרית שם ולסילוק הפלסטינים ממנה; הם ינהרו לירדן, יקימו שם את המדינה הפלסטינית, יספחו אליהם גם את הפלסטינים מעזה, יהודה ושומרון, וכך, בגדול, יוסדרו ענייניה האסטרטגיים של ישראל. יש יסוד להניח, הסבירו, שנוכל לחולל כל זאת בלי שעיוכבה הקצר של הנסיגה מסיני יפריע. מנחם בגין הקשיב, אך סירב להפצרות. 'הסכמים צריך לקיים' הוא אמר בעברית וחזק בלטינית, וכל העניין ירד מהפרק".

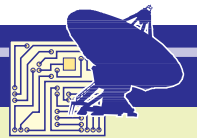
הקורא בוודאי יתמלא סקרנות לדעת מי היו שהציעו את ההצעות הללו, וכיצד, הם חשבו, ינהרו הפלסטינים מלבנון לירדן? (שמא יתעופפו דרך סוריה שעמה נלחמת ישראל?). הספר אינו מספק תשובות לשאלות סקרניות אלו, מן הסתם כדי שלא להעליב.

פרקי הספר האחרונים עוסקים בתקופת שירותו במשרד מבקר המדינה, בהיותו ממונה על מערכת הביטחון. מכל נושאי הביקורת והפרשות שהסעירו את המדינה, חורג לו הפרק המיוחד המספר על הביקורת בעניין אמינות מסכות בגז שחולקו לאזרחי מדינת ישראל ב-1991, במלחמת עיראק הראשונה. הפרק נקרא בנשימה עצורה, ולא זו בלבד אלא גם בתדהמה. עיקר הביקורת היה כי כשליש מסכות המגן שקיבל הציבור אינן מעניקות הגנה בדרגת המינימום שקבע צה"ל. דוח ביקורת זה הותקף התקפה חריפה ביותר על ידי צה"ל שקבע כי כל המערכות היו תקינות וכי צה"ל עשה כראוי את כל הנדרש ממנו כדי להגן על האוכלוסייה. יתרה מזו, אבי הותקף התקפה אישית ועמו גם מבקרת המדינה, בנימוק שאינם מבינים דבר. זהו פרק קריאה חובה!

הקריאה בספר היא שוטפת, נעימה, ופעמים מרגשת. חבל שהמפות המעטות המשוטרטות בו אינן מאירות עיניים, והקורא יתקשה להתמצא בהן. הספר נעדר מסמכים. ייתכן מאוד שיד הצנזור בדבר, אך דומני שניתן היה "להלביץ" כמה מסמכים ובכך לתרום רבות לספר.

גם כך, כל מי שחפץ לקחת לו פסק זמן מהספרות האוטוביוגרפית השבלונית של ראשי שירותי ביטחון שפרשו, ולהתרענן בהצצה לעולמו הפנימי של איש מודיעין, בן קיבוץ מרחביה שעלה לפסגות מחקר המודיעין האסטרטגי של מדינת ישראל, ואשר היה בצומתי ההחלטות הביטחוניות והמדיניות - ימצא עניין בספר ייחודי, מרתק, מחנך ומלמד.

ערכי מרחביה בולטים בכתיבה ובסגנונה. ראשית, הזהירות, השאיפה לדייק, להציג את הדברים לפי מיטב האמת הזכורה ולא לפי מיטב הדמיון או האמת הרצויה

איסוף מודיעין מן האוויר

שיתוף הפעולה הישראלי עם השוק האירופי המשותף הניב את המל"ט Eagle-1 ו-Eagle-2 תמונה בגיליון קודם).

Eagle-1, הנקרא גם Heron, תוכנן לגובה בינוני ולמשימות ארוכות טווח, בעוד ממשיכו אמור לטוס גבוה ורחוק יותר (עד ל-24 שעות פעולה בעומס משקל מלא, ולפי התעשייה האווירית אף הגיע ל-50 שעות פעילות רציפה). כאמור, התוספות המערכתיות של EADS ל-Eagle-1 הופכות אותו לדור העתיד.

Eagle-2 הבנוי על הפלטפורמה של קודמו, הוא בעל יכולת ביצוע גבוהה יותר (עד 50,000 רגל), מנועו בעל מדחף טורבינה, והוא מתוכנן באופן שיהיה מסוגל להמריא ולנחות באופן אוטומטי. מערכתיו מהימנות יותר, ובדגם זה ניתן לאנטנות שבין שני זנבותיו מקום רב לעומת דגמים אחרים. במקרה של ניתוק מקורות המידע מהמל"ט, יש לו יכולת לחזור לבסיס באופן עצמאי. ואם הכול ילך למישרים, ישוק הדגם גם לקנדה ולשוודיה. למעשה, EADS מדווחת כי כבר בספטמבר 2003 הודיע שר ההגנה הבריטי כי בכוננת צבא בריטניה לנסות את ה-Eagle-2 ככלי ה-MALE (Medium Altitude Long Endurance) הבא שלהם, והניסויים יתקיימו בקנדה ובארצות-הברית.

נשיא EADS, שהוא גם ראש המחלקה ל-ISR, טוען שהמל"ט Eagle-2 הוא הדגם המתקדם ביותר של כלי טיס נושאי חיישנים רבים המאפשרים הן איסוף מידע מודיעיני אלקטרוני והן פיקוח מכ"ם. כלי זה יעיל במיוחד באיסוף מידע מודיעיני באמצעות תקשורת מסורתית וכן לכמה מטלות חדשות כמו חדירה חמקנית. אותו המכ"ם המדובר, ביכולתו להתגבר על בעיות מזג אוויר והפרעות סטטיות, לעקוב אחר מטרות נעות, להפריד בין קליטת מידע למסירת מידע כדי לקבל ממצאים מודיעיניים נקיים יותר, גם לטווחים ארוכים יותר ברזולוציה טובה. חרטומו של הכלי נושא חיישנים אלקטרו-אופטיים ואינפרא-אדומים וכן סמן לייזר למטרות.

Eagle-1 ו-Eagle-2 ידוע גם בשמו Heron

בעוד ישראל בוחנת אפשרויות של חימוש ה-Eagle-1-2, EADS תימנע מלמכור מל"טים אלה עם אפשרות לחמש. היא התחייבה לעשות כל שביכולתה למניעת הפיכתם לכלי חימוש בטילים, בשל המגבלות של משטר הבקרה על טכנולוגיית טילים.

מל"ט מסוג Eurohawk

נראה שבתכנוניה להיות הספקית העולמית למערכות איסוף מודיעין, מתכנתת EADS (European Aeronautic Defense and Space Company) שיתוף פעולה לייצור כלי טיס/שיט גם עם התעשייה הצבאית הישראלית. השוקדים על עיצוב המל"ט והמזל"ט החדשים סבורים שעליהם לעמוד בשני מבחנים: שיהיו מסוגלים לבצע משימות עתידיות רבות ומגוונות; שלא ייקלטו בעיני מערכות גילוי מתקדמות ויתגנבו בלי שיתגלו. המזל"ט הישראלי על מערכות איסוף המודיעין והבקרה הצרפתיות שלו עומדים בדרישות עתידיות אלה.

ב-EADS עובדים כיום בו-זמנית על שמונה פרויקטים, בהדגשת התמיכה במודיעין בלתי מאויש למטרות פיקוח ואיסוף מודיעיני. בקיץ 2003 נחשפו ארבע מתכניות אלה באופן רשמי ומתברר שאלה היו למעשה תכניות לשפר מערכות ותיקות. אז גם יצא לראשונה ה-Eagle-1, מצויד במערכות החדשות, למשימה רחוקת-טווח לאיסוף מודיעין.

EADS, תעשיית הנשק הצרפתית, שאפתנית בתחום ה-ISR (Intelligence Surveillance & Reconnaissance). עם זה נשיאה מצוין שהחברה עוסקת כיום לא בפלטפורמה עצמה, אלא באינטגרציה בין התוכנות לאיסוף מודיעיני שהיא מפתחת לפלטפורמה המתאימה. לדוגמה, החברה מבססת את ה-Eurohawk שייצרה על שיתוף פעולה עם יצרן ה-Global Hawk - הוא נורתרוף גרומן. כמו-כן בוצע הסכם לחילופי מידע טכנולוגי עם ארצות הברית.

שיתוף פעולה דומה מקיימת החברה עם התעשייה האווירית של ישראל שמייצרת את ה-Eagle. בכיר בחברה, פבריס דסקור, וראש המחלקה ל-ISR, מבטא את מדיניות EADS: "המסר שלנו הוא שכל הטכנולוגיה הנדרשת למטרות רגישות-זמן קיימת באירופה". ואכן, כיום החברה עובדת על המל"טים הקטנים ביותר והגדולים ביותר הנדרשים לגורמי משטרה וצבא. בגיליון הקודם כבר דנו מעט בשיתוף הפעולה של חברת EADS עם התעשייה האווירית הישראלית לפיתוח ה-Eagle-1-2 שעומדים במדדים ושמתחרים ב-Predator A, המקבילה האמריקנית (ראה

אתר "המרכז למורשת המודיעין"

שבו לכם בנחת והצטרפו אליי לסיור וירטואלי ברחבי האתר

גופי המודיעין

<http://www.intelligence.org.il/department/department.htm>
סוקר את גופי המודיעין הפועלים במדינת ישראל, באופן כללי ולא מעמיק. הסיבה לכך ברורה למדי, והפתעה נעימה הייתה לי לראות כי שמותיהם של ראשי הגופים מעודכנים.

עלון המל"מ

<http://www.intelligence.org.il/bulletin/bulletin.htm>
יוביל אותנו אל מהדורת האינטרנט של הביטאון. אם הפרקים הקודמים היו מעודכנים, לא כן הפרק הזה, המהדורה האחרונה המובאת בו היא יוני 2003, ובאנגלית ינואר 2004! מן הראוי היה לעדכן את העלונים ולרענן את המאמרים המוצגים.

קישורים

<http://www.intelligence.org.il/links/links.htm>
מציג אוסף אתרים, חלקם קשורים למודיעין וחלקם לאו. בתחתית העמוד ובאופן מוצנע למדי יש קישור ל"מרכז המידע למודיעין וטרור".

<http://www.intelligence.org.il/sp/default.htm>
בלחיצה על קישור זה נגלה לעינינו אתר שעומד לעצמו, ובו שני נושאים עיקריים: "תעשיית השנאה" ו"לקטי מידע". תעשיית השנאה, מדור העוסק בליבוי שנאה והסתה, ובכללם גילויי אנטישמיות, בדרכים מדרכים שונות: נאומים במסגדים, באוניברסיטאות, בכינוסים ובתקשורת הכתובה והמשודרת, רדיו וטלוויזיה, וכן במגוון מקומות גאוגרפיים בשטחי הרשות, בעולם הערבי ובבריטניה. שוב יש לציין שהאתר מתעדכן מעת לעת וכולל מגוון מאמרים וידיעות מרתקות בנושאים הללו. לקטי מידע הוא ה"לחם" שלנו אנשי המודיעין. הנושאים רבים ומגוונים ואין לי כל ספק שכל אחד מהגולשים ימצא עניין בנושא כזה ואחר, לדוגמה ניצול ילדים ונערים לפעולות התאבדות:

http://www.intelligence.org.il/sp/sib3_04/k_hp.htm

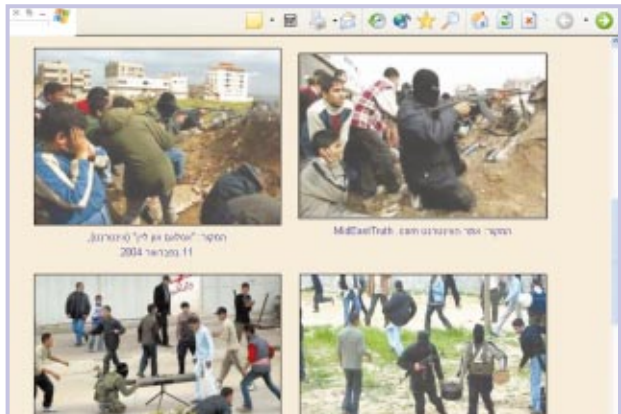
והמקרה של הנער חסם עבדה:

http://www.intelligence.org.il/sp/sib3_04/k_hp.htm

הנושאים ערוכים בטור אחד ואין הגולש נדרש להיטלטל בסבך הדפים אלא במאמר המבוקש. לסיכום, האתר בנוי באופן ידידותי ונוח מאוד לגלישה. לא היו מקרים שקישורים היו בלא "כתובת". ושוב, יש לזכות את מתחזקי האתר בציון גבוה על העדכון השוטף.

הקלדת המלל "המרכז למורשת המודיעין" במנוע החיפוש של "גוגל" פותחת לפנינו מגוון תוצאות. התוצאה העיקרית היא השער הראשי של האתר, ובהקלדת המחוזות ב-NETEX נתחבר באופן ישיר לדף השער. דף הבית של האתר בנוי באופן מסודר ואינו עמוס בעודף פרטים. הנחת המצביע

על מגוון הנושאים תפתח תפריטי משנה שיאפשרו לנו להגיע ליעד המעניין אותנו בלי שייפתחו דפים מיותרים. שבו לכם בנחת והצטרפו אליי לסיור וירטואלי ברחבי האתר.

בתחנה הראשונה, אודות:

<http://www.intelligence.org.il/about/about.htm>

נקבל מושג על "המרכז למורשת המודיעין" השוכן בגלילות, שהוא אתר הנצחה ממלכתי, ועל אתרי הנצחה נוספים. אולי היה כדאי להפוך את רשימת האתרים לקישוריות, כדי שמי שירצה לגלוש בהם לא יאלץ לחפשם. יש מידע נוסף על בעלי התפקידים, הוועדות וחוג הידידים, ועלי לציין שחלק זה אינו עמוס כלל ועיקר אלא נתן מושגים כלליים.

במעבר לנושא הבא נגיע אל קרנות ומפעלי הנצחה, ובו נקבל מושג בתמצית על הקרנות השונות. הקישור הפעיל היחיד הוא ל"קרן ענבר":

<http://www.keren-inbar.co.il/inb/front/document.asp>

על שם ענבר עטיה הי"ד, שנרצחה בפיגוע טרור ליד לב דיזנגוף. הקישורית מובילה אותנו אל אתר הנצחה לענבר ז"ל והוא ראוי בהחלט לביקור.

בכותרת פעילויות ניתנת לאנשי מודיעין בהווה ובעבר האפשרות להצטרף למועדון "חבצלת". מוצג מגוון פעילויות המיועדות בעיקר לבתי הספר התיכון בכיתות י"א ו"ב, "יום מודיעין" הכולל צפייה במיצג אור-קולי והתאגדות בצוותים קטנים לדיון במגוון סוגיות במורשת המודיעין ומדינת ישראל.

ספרייה, מוזאון, סרטי המל"מ ומיצג אור-קולי:

<http://www.intelligence.org.il/activity/activity.htm>

קישורים אלה מביאים מידע בלבד והם אינם מאפשרים הצצה לתוך הנושאים. אולי רצוי לשלב בפרקים אלו חלק מהסרטים, אף קטע מקוצר, טעימה וירטואלית מהמוזאון ומוצגיו וחלק מהמיצג האור-קולי, בבחינת גירוי לצופי האתר. אני חייב לציין (בחיוך ציני מעט) שבסרט על פרשת "עסק הביש" ניתן לצפות רק באישור מיוחד - "האם בעידן האינטרנט עדיין יש מקום לצנזורה?", נושא מעניין אולם לפעם אחרת.

על ארבע תנועות אסלמיות רדיקליות, ג'יהאד וישראל

תקציר מחקרה של ענת גלאון

"האויב הראשי" של הלאומיות הערבית הוא 'האימפריאליזם', והציונות היא השלב העליון בו. כדי להתמודד עם האויב קבעה ההלכה האסלאמית את הג'יהאד.

תקציר המחקר בנושא: "שנאת ישראל באסלאם ואצל אירגונים אסלאמיים", שזכה בתחרות "קרן ענבר" לשנת 2004.

המוסלמים, שחלק על הקו המסורתי של התנועה. עם עשייה חינוכית אסלאמית והכשרת לבבות כדרך "האחים", הפכו אנשי הג'יהאד את המאבק בישראל לפעילותם העיקרית. התנועה משלבת קנאות אסלאמית ולאומנות פלסטינית, וקוראת להשליך את היהודים מפלסטין ולהקים בה מדינת הלכה מוסלמית-פלסטינית. היא שוללת כל אפשרות של פשרה במזרח התיכון ומשא ומתן כאמצעי לקידום הסדר. בקיץ 1987, בסדרת פעולות טרור כנגד אזרחים ישראלים עברו "האחים" משלב 'ההבלגה' לשלב 'המאבק': הם הקימו מנגנון צבאי ומנגנון ביטחוני ששימשו בסיס ארגוני ל"חמאס".

תנועת ה"חמאס"

תנועת ה"חמאס" היא התנועה האסלאמית המרכזית בשטחים, שהקים השיח' יאסין, מנהיגה הרוחני והמבצעי. היא נעשתה לגורם חשוב במערכת הפוליטית הפלסטינית בתמיכתם של "האחים" ברצועת עזה. מקור כוחה הוא במתן מענה למצוקות כלכליות וקיומיות. היא משתלבת במערכת החיים הפלסטינית בשטחים במסגרת החינוך והרווחה, שמתקיימת ממשאבי האגודות האסלאמיות. ה"חמאס" רואה במאבקו מאבק פוליטי, מאבק לאומי-דתי ודרך לשיקום ערכי היסוד של העולם המוסלמי והסדר העולמי. בעיניו, אדמת פלסטין הייתה מאז ומתמיד שטח אסלאמי, ואין לוותר על שום חלק ממנה. רק אם יושלם המאבק, אז תשוחרר פלסטין, האסלאם ינצח ויושב הסדר לעולם.

תנועת ה"חיזבאללה"

תנועת ה"חיזבאללה" נוסדה ב-1982 בלבנון, בידי אנשי דת שיעים ובהם אלמוסאוי, אלטופיילי והשיח' מחמד יזבק. היוזמה להקמתה באה מאיראן ששאפה לכונן בלבנון מדינה שבה ישליטו המוסלמים השיעיים את חוקי ה"שריעה", ולהגביר את השפעתה על הסכסוך הישראלי-ערבי באמצעות מעורבות במדינה הגובלת בישראל.

האימפריאליזם יצר למעשה את הציונות והביא לידי הקמת מדינת ישראל כדי להבטיח את נחשלות הערבים

לאיראן ולסוריה נודעה השפעה ניכרת על פעילות התנועה והתפתחותה. היא התבססה במציאות הלבנונית ונעשתה חלק מהמערכת הפוליטית והחברתית במדינה. מאבקה בישראל בזירת דרום לבנון נעשה חלק מרכזי בפעילותה, עקב התפתחויות אזוריות ומקומיות. מצע ה"חיזבאללה" מושפע רבות מהאידאולוגיה של חומייני. היא דבקה באסלאם כזהות פוליטית ודוגלת במדינה אסלאמית שיעית כוללת. היא שוללת את הלאומיות והמדינה הלבנונית וגורסת שלא ניתן להקים רפובליקה אסלאמית בלבנון, אלא לאחר שתוקף באסלאם מנצח במלחמת הג'יהאד.

בהשקפה היסטורית כוללת נחשבת ישראל בעיני העולם הערבי חוליה בשרשרת פלישות אימפריאליסטיות למזרח התיכון, והציונות אינה אלא השלב העליון, במאמציה לרכז את ההשפעה הכלכלית בעולם להשגת שלטון יהודי עולמי. האימפריאליזם יצר למעשה את הציונות והביא לידי הקמת מדינת ישראל כדי להבטיח את נחשלות הערבים ולשמור על עליונות האימפריאליסטים.

ענת גלאון, בוגרת תיכון ויצ"ו נהלל

להבטיח את נחשלות הערבים ולשמור על עליונות האימפריאליסטים.

כדי להתמודד עם 'האויב האימפריאליסטי' קבעה ההלכה האסלאמית שני סוגי ג'יהאד: ג'יהאד שמטרתו להגן על טריטוריה מוסלמית או להשיבה; וג'יהאד התקפי שמטרתו להשליט את האסלאם על העולם כולו.

עבודתי מכוונת לארבע תנועות אסלאמיות רדיקליות הנוגעות לג'יהאד ולישראל, אם במישרין ואם בעקיפין: "האחים המוסלמים", "חמאס", "ג'יהאד אסלאמי" ו"חיזבאללה".

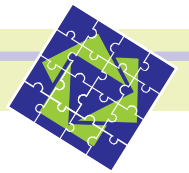
תנועת "האחים המוסלמים"

תנועת "האחים המוסלמים" היא ארגון דתי-פוליטי קיצוני, שהקים במצרים ב-1928 חסן אלבנא, "המדריך העליון". התנועה שואפת להשליט את חוקי האסלאם - השריעה - על המדינות והחוקה במדינות האסלאם, בכל תחומי החיים, ולבסוף אף ליצור מדינה כלל מוסלמית מאוחדת. שאיפותיה הפאן-אסלאמיות והפאן-ערביות מונעות משנאת זרים ומשנאת ישראל. לרוב, התנגדו "האחים" לממשלות מצרים והמפלגות הפוליטיות. כוחם והשפעתם התבטאו מחוץ לפרלמנט, בהפגנות ובהסתה ברחובות.

סוריה הייתה המדינה היחידה שבה הייתה ל"אחים" השפעה פוליטית כלשהי. כיום, הארגון הוא בעיקרו כוח שמרני העוסק בתעמולה שמלווה לעתים באלימות למען האסלאמיזציה, והוא עוסק בחתרנות תחת משטרים ערביים שלדעתו אינם שמרניים מספיק.

תנועת "הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני"

תנועת "הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני" נוסדה בראשית שנות ה-60, אולם צמיחתה כרעיון אידאולוגי ומדיני בקרב הנוער הפלסטיני החלה רק באמצע שנות ה-70. בתחילת שנות ה-80 נעשתה לארגון של ממש, שהחל לפעול בזירה הפלסטינית. אנשי התנועה היו גרעין קיצוני של "האחים

תשבץ משימה

		4		3		2		1	
	8	7				6			5
			12	11			10		9
		14							13
			16				15		
		21		20		19		18	17
		24				23			22
				26					25

מאוזן

- שם משפחה של מרגל צמרת ישראלי; 3. תפס, צד;
5. (עם 7 מאוזן) עיר מגוריו בישראל של 1 מאוזן;
6. מוסד ישראלי; 7. מעבר אליו מתבצעת שליחות רחוקה;
9. לדלות פרטים; 11. השלם: המרגל על גבי ...; 13. במבצע
- סודי צריך לשמור עליו; 14. מחזאי נודע "חצי מרגל";
17. אמצעי נסיעה שרצוי להחליפו בעת משימה סודית;
20. מלך גיבור של שקספיר; 22. מספר המרגלים ששלח
- משה; 23. בצע משימה לצורך העברת ידיעות; 24. חכמה
- נסתרת; 25. פעילות בין מבוצעת בדרך כלל באופן כזה;
26. אחת מצוללות חיל הים.

מאונך

1. מעביר ידיעות לאמצעי תקשורת; 2. עוף מלכותי;
3. שמים אותה על צפרניים בין היתר; 4. סוג של חומר
- כתיבה שניתן להסתירו ולהעלותו בשיטה מתוחכמת;
5. שולחים אותו לעקוב אחר בן-זוג בוגדני; 8. אפלילות,
- ערפילות, עמימות; 10. קידומת שמציינת בכירות בתפקיד;

12. מזיק בשירותים; 15. שקט, דממה; 16. מילה שבין
 כלב ליפונה למשל, שאם שמים אותה במקומה נותן מרגל
 מקראי; 18. מין מאכל מזרחי; 19. מידת אורך; 20. סופר
 מחבר "מלכוד 22"; 21. קיבלה את המרגלים בריחו.

כתב חידה

מהו המשפט המפורסם שבו נחשף הקשר בין שני קציני
 המשטרה הבכירים לבין בנו של השופט?
 התשובה: שתי מילים (7,4)

כתב סתרים

לפניך משפט ידוע הכתוב בכתב סתרים. עליך לפצח את הקוד
 ולפענח את הכתוב! בהצלחה!
 (רמז: מן המקורות)

"גשבתכא גשב במוכן בא ותנכן זבא ובשק"

מה הקשר?

מה הקשר בין המילים הבאות: רבבה, כבשה, יפתח, פרגן?
 (רמז: הרמז בקיצור נמצא בתוך המילים...)

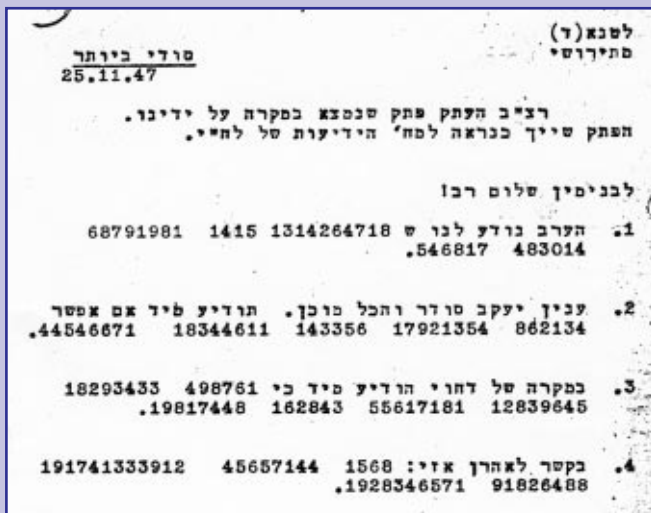
בין הפותרים נכונה יוגרלו 3 פרסי ספרים
 יש לשלוח את הפתרונות למערכת ולרשום
 על המעטפה: מבט-מל"מ, צופן

בפרסי ספרים על פתרונות "צופן" מן הגליון הקודם זכו:
 שלום מזרחי, בת-חן סוטון וקובי גרינפלד

אתגרים ממרתפי ארכיון "ההגנה"

"ההגנה" עקבה אחר שירותי המודיעין של הלח"י
 (שכינויים היה מחלקה ו'). בכירי המחלקה "זכו"
 למעקב צמוד ואצל פעילי השורה הוחרמו מפעם
 לפעם מסמכים. במקרה זה מדובר באיסוף רגיל
 ואנו מבקשים ממי שיכול לסייע בידנו בפענוחו
 של מסמך זה.

נרי אראלי, חוקר תולדות "ההגנה"

מרחב ירושלים במצור

ממאגר המודיעין של חטיבת עצינוני* במלחמת העצמאות

משאית משורינת משיירה, שהובילה הספקה לגוש עצינון, עולה באש לאחר שהותקפה בידי אנשי כנופיה ערבית, הבוזזים את מטענה.

ביזת רכוש יהודי בידי פורעים ערביים, למרות נוכחות שוטרים ערביים מהמשטרה הבריטית (1947), ברחוב "פרינסס מרי" בירושלים, כיום "שלומציון המלכה".

הריסת המפקדה הערבית בירושלים העתיקה, 1947. בתגובה להתקפות הכנופיות הערביות בירושלים וסביבתה, הרסו כוחות "ההגנה" את המפקדה הערבית שהתמקמה במלון "סמירמיס" בעיר העתיקה, על יושביה. מידע מודיעיני מדויק אפשר לכוחותינו את ביצוע המשימה.

מפגש מפקדי כנופיות ערביים בירושלים העתיקה (1947). במרכז התמונה (עם תרבוש לבן): המופתי הגדול, חאג' אמין אל-חוסייני.

*קמ"ן חטיבת עצינוני בירושלים היה אז סרן מרדכי גיחון, לימים סא"ל שהקים את ענף מחקר באמ"ן. כיום, פרופסור אמריטוס.